

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**YÜKSEK
LİSANS
TEZİ**

**STOCKHOLM TİCARET ODASI
TAHKİM KURALLARI**

DENİZ YAZAR

**ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
DEVLETLER ÖZEL HUKUKU BİLİM DALI**

EYLÜL 2017

STOCKHOLM TİCARET ODASI TAHKİM KURALLARI

Deniz YAZAR

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
DEVLETLER ÖZEL HUKUKU BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

EYLÜL 2017

Deniz YAZAR tarafından hazırlanan “ Stockholm Ticaret Odası Tahkim Kuralları ” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / OY ÇOKLUĞU ile Gazi Üniversitesi Özel Hukuk Anabilim Dalında Devletler Özel Hukuku Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Vahit DOĞAN

Özel Hukuk Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum .....

Başkan : Prof. Dr. Feriha Bilge TANRIBİLİR

Özel Hukuk Anabilim Dalı, ^{Gazikaya} Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum .....

Üye : Doç. Dr. Musa AYGÜL

Özel Hukuk Anabilim Dalı, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum .....

Tez Savunma Tarihi: 18.../09.../2017

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Hilmi ÜNSAL
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Deniz YAZAR
18/09/2017

STOCKHOLM TİCARET ODASI TAHKİM KURALLARI
(Yüksek Lisans Tezi)

Deniz YAZAR

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Eylül 2017

ÖZET

Çalışmanın amacı, Stockholm Ticaret Odası (SCC) Tahkim Enstitüsü'nün yapısı, tarihçesi, tahkim kuralları, milletlerarası tahkim uygulamalarındaki rolünü incelemektir. Tezin ilk bölümünde tahkim kavramı ve SCC Tahkim Enstitüsü gibi uluslararası tahkimde önemli bir yeri olan tahkim merkezleri hakkında genel bilgilere yer verilmiştir. 2017 yılında revize edilen SCC Tahkim Kuralları ile birlikte; SCC Tahkim Enstitüsü tarafından yürütülen tahkimlerde başvurulmuş Hızlandırılmış Tahkim Kuralları, UNCITRAL Kuralları da incelenmiştir. 1917'de kurulan SCC Tahkim Enstitüsü, doğu-batı bloğu arasındaki uyuşmazlıklar, Enerji Şartı Anlaşması ve yatırım tahkimleri bakımından tahkim müessesesinde etkin bir tahkim merkezi olmuştur. Bu nedenle, tezde SCC Tahkim Enstitüsü'nün, İsveç, Türkiye ve uluslararası tahkim bakımından önem taşıyan yönleri belirtilmiştir. Ayrıca tezin son bölümünde, hakem kararı sonrası süreç olan tanıma ve tenfiz ile, konuya ilişkin hakem kararlarına değinilmiştir.

Bilim Kodu : 501. 2.144
Anahtar Kelimeler : Milletlararası Tahkim, Stockholm Ticaret Odası Tahkim Enstitüsü, Stockholm Ticaret Odası Tahkim Kuralları
Sayfa Adedi : 121
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Vahit DOĞAN

ARBITRATION RULES OF THE STOCKHOLM CHAMBER OF COMMERCE

(M. Sc. Thesis)

Deniz YAZAR

GAZİ UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES

September 2017

ABSTRACT

The purpose of the master thesis study is to examine the Stockholm Chamber of Commerce (SCC) Arbitration Rules and its organisation and history as well as the importance of the Arbitration Institute of SCC in international arbitration practice. The first part of the thesis consists of general information about the concept of arbitration and information about other noteworthy international arbitration institutes similar to the Arbitration Institute of SCC. In addition to SCC Arbitration Rules revised in 2017, Expedited Arbitration Rules and UNCITRAL Rules conducted by the Arbitration Institute of SCC have been examined. The Arbitration Institute of SCC, which was founded in 1917, became an effective arbitration institute dealing with conflicts between east-west block, Energy Charter Treaty and investment arbitrations. Therefore, the importance of the Arbitration Institute of SCC is indicated in terms of Sweden, Turkey and international arbitration. The recognition and enforcement process after arbitral awards and related arbitral awards is also mentioned in the last part of the thesis.

Science Code : 501. 2.144

Key Words : International Arbitration, The Arbitration Institute of the Stockholm Chamber of Commerce, Arbitration Rules of the Stockholm Chamber of Commerce

Page Number : 121

Supervisor : Prof. Dr. Vahit DOĞAN

TEŞEKKÜR

Tezimde Stockholm Ticaret Odası Tahkim Kuralları'nın değişik yönleriyle anlatılması amaçlanmıştır. Tezimin yazımındaki katkılarından ve tez yazım aşamasındaki hoşgörölü tavrından dolayı, danışman hocam Sayın Prof. Dr. Vahit DOĞAN'a teşekkür ederim. Ayrıca tez çalışmamda, düzeltme, içerik, görüş ve önerilere kadar birçok konuda yardımlarını gördüğüm sayın meslektaşım Av.Tuğba ERPEK'e teşekkürü bir borç bilirim.

Tezimi, kısa bir süre önce kaybetmiş olduğum rahmetli babam Av.Süleyman YAZAR'a ve anneme ithaf ederim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	xii
1. GİRİŞ	1
2. İSVEÇ'TE TAHKİM VE STOCKHOLM TİCARET ODASININ İSVEÇ TAHKİMİNDEKİ ROLÜ	3
2.1. İsveç Hukuku ve Yargı Sistemi	3
2.2. İsveç Tahkim Mevzuatı	3
2.3. Stockholm Ticaret Odasının İsveç Bakımından Önemi	5
3. STOCKHOLM TİCARET ODASI TAHKİMİNİN MİLLETLERARASI TAHKİMDEKİ ROLÜ	7
3.1. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği Döneminde, Doğu-Batı Bloğu Arasındaki Uyuşmazlıkların Çözümündeki Rolü	7
3.2. Günümüzde Uluslararası Tahkimdeki Rolü	8
3.3. Yatırım Uyuşmazlıklarının Çözüm Yeri Olarak Stockholm Ticaret Odası	11
3.3.1. Enerji Şartı Sözleşmesi	11
3.3.2. İkili Yatırım Anlaşmaları	17
3.3.3. UNCITRAL (Hakem Tayin Eden Makam)	19
3.4. Stockholm Ticaret Odası Hakem Kararlarına İlişkin İstatistik Veriler	20
4. TAHKİM KAVRAMI	21
4.1. Tanımı	21
4.2. Unsurları	23
4.3. Tahkim Kavramının Benzer Kavramlardan Ayrılması	24

4.3.1. Arabulucu (Uzlaştırıcı) Kavramı	24
4.3.2. Hakem-Bilirkişi Kavramı	26
4.4. Genel Olarak Tahkimin Yarar ve Sakıncaları	27
4.4.1. Tahkimin Yararları, (Olumlu Yönleri)	27
4.4.2. Tahkimin Sakıncaları, (Olumsuz Yönleri)	30
4.5. Milli, Milletlerarası ve Yabancı Tahkim Kavramları	31
4.5.1. Milli Tahkim	32
4.5.2. Milletlerarası Tahkim	32
4.5.3. Yabancı Tahkim	35
5. YAPISAL OLARAK ULUSLARARASI TAHKİM	37
5.1. Ad-Hoc (Arızı) Tahkim	37
5.2. Kurumsal Tahkim	39
5.2.1. Kurumsal Tahkimin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi	41
5.2.2. Belli Başlı Uluslararası Tahkim Örgütlenmeleri	44
5.2.2.1. Londra Uluslararası Tahkim Mahkemesi (London Court of International Arbitration-LCIA)	44
5.2.2.2. Stockholm Ticaret Odası Tahkim Enstitüsü (Arbitration Institute of Stockholm Chamber of Commerce-SCC Institute)	46
5.2.2.3. Milletlerarası Ticaret Odası (International Chamber of Commerce-ICC)	46
5.2.2.4. Amerikan Tahkim Birliği (American Arbitration Association-AAA)	49
5.2.2.5. Yatırım Uyuşmazlıklarının Çözümü için Uluslararası Merkez (International Centre for Settlement of Investment Disputes- ICSID)	52
6. STOCKHOLM TİCARET ODASI TAHKİM ENSTİTÜSÜ	55
6.1. Stockholm Ticaret Odası Tahkim Enstitüsünün Tarihçesi	55
6.2. Stockholm Ticaret Odası Tahkim Enstitüsünün Yapısı	58
6.3. Stockholm Ticaret Odası Tahkim Enstitüsünün Görevleri	59
7. STOCKHOLM TİCARET ODASI (SCC) TAHKİM KURALLARI	61

7.1. SCC Tahkim Kuralları (2017 Arbitration Rules).....	61
7.1.1. Genel Hükümler	61
7.1.1.1. Tahkim Katılımcılarının Yükümlülükleri	61
7.1.1.2. Gizlilik	61
7.1.1.3. Süre ve Tebligata ilişkin Esaslar	62
7.1.2. Hakem Mahkemesinin Oluşumundan Önceki Evre	63
7.1.2.1. Tahkim Talebi	63
7.1.2.2. Kayıt Ücreti	63
7.1.2.3. Tahkimin Başlaması	63
7.1.2.4. Tahkim Talebine Cevap	64
7.1.2.5. Yönetim Kurulu Tarafından Verilen Kararlar	65
7.1.2.6. Tahkim Talebinin Reddi	65
7.1.2.7. Çok Taraflı Uyuşmazlıklar	67
7.1.2.8. Birden Çok Sözleşmeye Dayanan Tahkim Yargılaması	67
7.1.2.9. Tahkim Talebinin Başka Bir Tahkim Yargılaması ile Birleştirilmesi	68
7.1.3. Hakem Mahkemesinin Teşekkülü	69
7.1.3.1. Hakemlerin Sayısı ve Atanması	69
7.1.3.2. Hakemlerin Bağımsızlığı ve Tarafsızlığı	70
7.1.3.3. Hakemin Reddi	71
7.1.3.4. Hakem Olarak Tayin Etmekten Vazgeçme	72
7.1.3.5. Hakemlerin Değiştirilmesi	72
7.1.3.6. Acil Durumlarda Hakem Atanması Prosedürü	73
7.1.4. Hakem Mahkemesindeki Tahkim Prosedürü.....	75
7.1.4.1. Tahkimin Hakem Mahkemesine Yönlendirilmesi ve Hakemlerce Yönetilmesi.....	75
7.1.4.2. Tahkim Yeri.....	76
7.1.4.3. Yargılama Dili	77

7.1.4.4. Uygulanacak Hukuk.....	77
7.1.4.5. Hakem Yargılamasına İlişkin Görüşme Yapılması ve Zaman Çizelgesi Oluşturulması.....	79
7.1.4.6. Tarafların İddialarını Sunması.....	80
7.1.4.7. Deliller.....	81
7.1.4.8. Duruşmalar	81
7.1.4.9. Tanık ve Bilirkişi.....	82
7.1.4.10. İhtiyati Tedbirler	82
7.1.3.11. Diğer Usulî Hükümler.....	83
7.1.5. Karar	84
7.1.5.1. Kararın Süresi.....	84
7.1.5.2. Kararın Niteliği	85
7.1.5.3. Tahkimi Sona Erdiren Diğer Sebepler	85
7.1.5.4. Kararın Kesin ve Bağlayıcı Olması	86
7.1.5.5. Kararın Tavzihi.....	86
7.1.5.6. Ek Karar	86
7.1.6. Tahkim Giderleri.....	87
7.2. Hızlandırılmış Tahkim Kuralları (2017 Rules for Expedited Arbitrations)....	89
7.2.1.Uyuşmazlıkların Hızlandırılmış Tahkim Prosedürüne Göre Çözümü	89
7.2.2. Hızlandırılmış Tahkim Kurallarına göre Yürütülecek Tahkim Prosedürünün SCC Tahkim Kurallarına göre Farklılık Taşıyan Yönleri	90
7.3. UNCITRAL Kurallarına Göre Yürütülen Stockholm Ticaret Odası Tahkimi	92
7.3.1. UNCITRAL Tahkim Kuralları ve Kanun Örneği	92
7.3.2. 1976 UNCITRAL Kurallarına Göre Yürütülen Stockholm Ticaret Odası Tahkimi	96
7.3.2.1. Uygulama Alanı	96
7.3.2.2. Kurallar	96

7.3.3. 2010 UNCITRAL Kurallarına Göre Yürütülen Stockholm Ticaret Odası Tahkimi	99
7.3.3.1. Uygulama Alanı	99
7.3.3.2. Kurallar	99
8. SCC HAKEM KARARLARINA İLİŞKİN İNCELEMELER	103
8.1. Nykomb-Letonya Cumhuriyeti Davası SCC 118/2001.....	103
8.2. Pertobart Limited – Kırgızistan Cumhuriyeti Davası SCC 126/2003	105
8.3. RosInvestCo UK Ltd-Rusya Fedarasyonu Davası SCC 079/2005	105
9. SCC HAKEM KARARLARININ ÜLKEMİZDE TANINMASI VE TENFİZİ	107
9.1. Ülkemizde Milletlerarası Tahkimi Düzenleyen Temel Metinler	107
9.2. Tanıma ve Tenfiz Kavramı	109
SONUÇ	111
KAYNAKLAR.....	113
ÖZGEÇMİŞ	121

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.m.	Adı geçen makale
AAA	American Arbitration Association (Amerikan Tahkim Birliği)
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
Bkz.	Bakınız
DTÖ	Dünya Ticaret Örgütü
EŞA	Enerji Şartı Anlaşması
HMK	Hukuk Muhakemeleri Kanunu
ICAC	International Commercial Arbitration Court (Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği Ticaret ve Sanayi Odası Tahkim Mahkemesi)
ICC	International Chamber of Commerce (Milletlerarası Ticaret Odası)
ICDR	International Centre for Dispute Resolution (Uluslararası İhtilaf Çözüm Merkezi)
ICSID	International Centre for Settlement of Investment Disputes (Yatırım Uyuşmazlıklarının Çözümü için Uluslararası Merkez)
LCIA	London Court of International Arbitration (Londra Uluslararası Tahkim Mahkemesi)
m.	Madde
MÖHUK	Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun
MTK	Milletlerarası Tahkim Kanunu
s.	Sayfa
S.S.C.B	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
SCC	Stockholm Chamber of Commerce (Stockholm Ticaret Odası)
UNCITRAL	Birleşmiş Milletler Ticaret Hukuku Komisyonu

1. GİRİŞ

Milletlerarası tahkim, rızai ve bağlayıcı bir uyuşmazlık çözüm yöntemi olarak devlet yargı organları yerine giderek artan oranla tercih edilen bir yargılama usulü olmuştur. İcra edilebilirlik, tarafsızlık, sürat, uzmanlık gibi avantajları dolayısıyla taraflar, aralarındaki uyuşmazlığın devlet yargısında çözülmesi yerine hakem adı verilen kişiler aracılığıyla çözülmesini sağlamaktadırlar. Geçmişten gelen köklü bir geleneğe sahip olan tahkim kavramı, milletlerarası ticari uyuşmazlıkların çözümünde etkin bir konuma sahiptir. Doktrinde; kurumsal, ad-hoc, milli, milletlerarası gibi, çeşitli açılardan sınıflandırılmış olan tahkim kavramı tezimizin ilk bölümde detaylarıyla incelenmiştir.

Günümüzde pek çok tahkim merkezi bulunmakla birlikte, bu merkezlerden bazıları diğerlerine oranla öne çıkmıştır. Stockholm Ticaret Odası Tahkim Enstitüsü de 1917 yılında yerel uyuşmazlıkları çözümlemek üzere kurulmuş bir merkez iken; günümüzde, bu enstitüde cereyan eden tahkimlerin yaklaşık yarısı uluslararası nitelik taşımaktadır.

SCC Tahkim Kuralları tezin ana konusunu oluşturmaktadır. SCC Tahkim Enstitüsü, tahkim kurallarını, uluslararası tahkimdeki gelişmeleri de gözeterek, 2017 yılında revize etmiştir. SCC Tahkim Kuralları'nın yanı sıra, SCC Tahkim Enstitüsü'nün Hızlandırılmış Tahkim Kuralları, UNCITRAL Kurallarına Göre Yürütülen Tahkim ve Arbuluculuk Kuralları da incelenmiştir.

Tezin son bölümlerinde ise, SCC Tahkim Enstitüsü'nün ifa ettiği görevlerin değişik açılardan önemine yer verilmiştir. Enstitünün İsveç bakımından ve milletlerarası tahkim bakımından önemi değerlendirilmiştir. SCC Tahkim Kurallarına göre yürütülen bir tahkim sonucunda, bu kararın ülkemizde tanınma ve tenfiz süreci de açıklanmıştır.

2. İSVEÇ'TE TAHKİM VE STOCKHOLM TİCARET ODASININ İSVEÇ TAHKİMİNDEKİ ROLÜ

2.1. İsveç Hukuku ve Yargı Sistemi

Genellikle batı hukukunda, Common Law ve Kıta Avrupası Hukuku olmak üzere iki ana ayırım olduğu düşünülür. Ancak Danimarka, Finlandiya, İzlanda, Norveç ve İsveç hukuklarının bu ayırımlardan hangisine girdiğini yanıtlamak kolay değildir¹.

İskandinav ülkeleri hukuk sistemi incelendiğinde, bu hukuk sisteminin kıta Avrupası hukuk sistemine ait olmadığı görülmektedir. İskandinav hukuk sisteminin Common Law sistemine benzediği de görüldüğünden, İskandinav hukuk sisteminin ayrı bir hukuk çevresi oluşturduğu söylenmektedir. İskandinav hukukundan söz ederken, kuzey batı ve kuzey doğu ülkelerinin hukuk sistemlerindeki farklılıkların da vurgulanması gerekir. İzlanda, Danimarka ve Norveç bölgesindeki hukuk, kuzey batı sistemini oluşturmaktadır. Buna karşın, İsveç'in hukuk sistemi ise, kuzey doğu sistemi içerisine girmektedir².

2.2. İsveç Tahkim Mevzuatı

İsveç'te 1999 yılında yeni bir tahkim yasası yürürlüğe girmiştir³. 1999 yılında yürürlüğe giren Tahkim Yasası, 1929 tarihli eski yasanın yerine yürürlüğe girmiş bir yasadır⁴. 1999 tarihli Tahkim Yasası öncesinde, 1929 tarihli eski yasada ufak çapta bazı değişiklikler de yapılmıştır. Eski yasadaki en önemli değişiklik, 1971 yılında yapılan ve İsveç'in 1958 New York Konvansiyonu'na katılımından kaynaklanan değişikliklerdir.

İsveç Tahkim Yasası, modern ve uluslararası odaklı bir mevzuat olarak değerlendirilmektedir. İsveç Tahkim Yasası genel itibarıyla, UNCITRAL Model

¹ Oğuz, A.(2003), *Karşılaştırmalı Hukuk*, 1 Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, s.303.

² Oğuz, a.g.e., s.307.

³ Bkz. Lag (SFS 1999:116) om skiljeförfarande/ The Swedish Arbitration Act (SFS 1999:116)

⁴ Brocker, S. Discovery in International Arbitration The Swedish Approach, s.2 İnternet:

<http://www.mannheimerswartling.se/globalassets/publikationer/discoveryininternationalarbitration.pdf> Son Erişim Tarihi: 01/09/2015

Kanun esas alınarak hazırlanmıştır⁵. Esasen 1929 tarihli yasaya dayalı olan 1999 tarihli İsveç Tahkim Yasası, 1929 tarihli yasayı, uygulama ilkeleri, içtihat hukuku ve uluslararası tahkimdeki gelişmeleri de kapsayan şekilde geliştirmiş ve uyarlamıştır.

Yürürlükte olan İsveç Tahkim Yasası, yerli ve yabancı tahkim için eşit şekilde uygulanmaktadır⁶. İsveçte, irade serbestisi önemli bir zemin oluşturmakta ve hakemler yargılamada, hukukun üstünlüğü ilkesine, tarafların savunmalarına, taraflarca sunulan yazılı ve sözlü delillere göre karar vermektedir. Hakemlere, aksi yönde açık bir yetki verilmedikçe, hak ve nesafet ilkesi ile hakkaniyetten kaynaklanan benzer ilkeler uygulanmayacaktır⁷.

İsveç Tahkim Yasası'na göre tahkim esasen taraf iradelerine dayanır. Tahkimdeki yargılama usulü öncelikle taraf iradeleri ile belirlenmekte, yokluğu durumunda hakemlerce belirlenmektedir. Hükümlerin çoğunda taraflar sözleşme serbestisine sahiptir. Devlet mahkemelerinin yetkisi şunlarla sınırlandırılmıştır: Hakemlerin atanması veya değiştirilmesi, ihtiyati tedbirleri tanık ve bilirkişilerin yeminlerini belgeleri doğrulamak, yargılama yetkisi, hakemlere yönelik tazminat talepleri, uluslararası hakem kararlarının tenfizi, hakem kararlarının iptali. İsveç hukukunun tahkim müessesine oldukça yatkın bir yapıda olduğu belirtilmişse de, İsveç hukukunda şu meseleler tahkime elverişli değildir: Patent ve markaların tescili ve geçerliliği, tüketici uyuşmazlıkları, iş hukuku ve rekabet hukuku uyuşmazlıkları, aile ve ceza hukukuna ilişkin konular⁸.

İsveç Tahkim Yasası'nda 1999 yılında yapılan reform, SCC Tahkim Enstitüsü kurallarını da etkilemiş ve değişik tahkim prosedürleri geliştirilmesini (SCC Tahkim

⁵ Bonde, S., Delphi, A. (2015) Bölüm 3, Country Chapters Sweden. The European, Middle Eastern and African Arbitration Review 2015

⁶ Brocker, S. Discovery in International Arbitration The Swedish Approach, s.2 İnternet: <http://www.mannheimerswartling.se/globalassets/publikationer/discoveryininternationalarbitration.pdf> Son Erişim Tarihi: 01/09/2015

⁷ Bonde, S., Delphi, A. (2015) Bölüm 3, Country Chapters Sweden. The European, Middle Eastern and African Arbitration Review 2015

⁸ Lundstedt, J, Arbitration in Sweden and Role of SCC, İnternet: https://www.google.com.tr/search?q=Swedish+Arbitration+presentation+EN&oeq=Swedish+Arbitration+presentation+E&aq=chrome..69i57.959j0j8&sourceid=chrome&es_sm=122&ie=UTF-8 Son Erişim Tarihi: 01/09/2015

Kuralları, SCC Hızlandırılmış Tahkim Kuralları, Arabulucuk ve UNCITRAL kuralları gibi) sağlamıştır⁹.

İsveç, New York Konvansiyonu'nu hiçbir çekince koymaksızın imzalamış ve onaylamıştır. İsveç ayrıca, ICSID Sözleşmesi ve Enerji Şartı Anlaşmasına da taraf olmuştur. İsveç'in 67 ülke ile ikili yatırım anlaşması bulunmakta olup, Avrupa Birliği Üyesi ülke olması sebebiyle de, Avrupa Birliği'nin dahil olduğu ticari anlaşmalara ve yatırım anlaşmalarına da taraftır¹⁰.

2.3. Stockholm Ticaret Odasının İsveç Bakımından Önemi

İsveç'teki yerli ve uluslararası tahkimler, kurumsal veya ad-hoc tahkim olarak, SCC Tahkim Kuralları ya da ICC Tahkim Kuralları gibi, belirli tahkim kurallarına göre yürütülmektedir. SCC Tahkim Kuralları İsveç'te en çok kullanılan tahkim kurallarıdır. Ad-hoc tahkimde, taraflarca başka bir kurumsal tahkim kuralı kararlaştırılmamışsa, tahkim 1999 İsveç Tahkim Yasası hükümlerine göre gerçekleşir¹¹.

İsveç'te tahkimin genel yasal çerçevesini; 1958 New York Konvansiyonu, 1999 İsveç Tahkim Yasası ve SCC Tahkim Kuralları oluşturmaktadır¹². SCC Tahkim Enstitüsü İsveç'teki lider tahkim kuruluşudur¹³. SCC Tahkim Enstitüsü, uluslararası tahkimde başvurulacak merkezlerden biri olarak da önemini korumaktadır. İsveç, soğuk savaş döneminde doğu ve batı uyuşmazlıklarında tarafsız bir saha olarak önem kazanmıştır. SCC Tahkim Enstitüsü'nün bu niteliği; Amerikalı, Rus ve Çinli taraflar bakımından önemini hala sürdürmektedir. Benzer şekilde Azerbaycan, Beyaz Rusya, Ermenistan, Gürcistan, Kazakistan, Kırgızistan, Moldova, Özbekistan, Tacikistan ve Ukrayna gibi bağımsız Devletler Topluluğu üye ülkeleri de SCC Tahkim Enstitüsüne başvurmaktadır. SCC Tahkim Enstitüsü, oluşturulan hakem

⁹ Brocker, S. Discovery in International Arbitration The Swedish Approach, s.2, İnternet: <http://www.mannheimerswartling.se/globalassets/publikationer/discoveryininternationalarbitration.pdf> Son Erişim Tarihi: 01/09/2015

¹⁰ Norburg & Scherb, Sweden International Arbitration, İnternet: <http://www.globallegalinsights.com/practice-areas/international-arbitration-/global-legal-insights---international-arbitration-1/sweden>, Son Erişim Tarihi: 01/09/2015

¹¹ Bonde, S., Delphi, A. (2015) Bölüm 3, Country Chapters Sweden. The European, Middle Eastern and African Arbitration Review 2015

¹² Lundstedt, J, Arbitration in Sweden and Role of SCC, İnternet: https://www.google.com.tr/search?q=Swedish+Arbitration+presentation+EN&oeq=Swedish+Arbitration+presentation+EN&aqs=chrome..69i57j959j0j8&sourceid=chrome&es_sm=122&ie=UTF-8 Son Erişim Tarihi: 01/09/2015

¹³ Graving, a.g.m., s.349.

heyetlerinde Amerikalı, Rus ve Çinli hakemler bulundurmaktadır. Örneğin Rusya ve diğer Bağımsız Devletler Topluluğu üye ülkeleri arasındaki doğal gaz anlaşmazlıklarının çoğu, SCC hakemliğinde karara bağlanmaktadır¹⁴.

Stockholm, Avrupa'da Paris, Londra, Cenevre gibi en çok tercih edilen tahkim yerlerinden biridir ve tercih edilen bu tahkim yerleri ile rekabet halindedir. Aynı zamanda, SCC Tahkim Enstitüsü ile, ICC, LCIA, İsviçre Ticaret Odası Derneği gibi tahkim kuruluşları arasında da rekabet söz konusudur¹⁵.

SCC Tahkim Kuralları ticari uyuşmazlıklarda olduğu gibi yatırım uyuşmazlıklarında da uygulanmaktadır. Yatırım uyuşmazlıklarının çözümü için de bir seçenek olan SCC Tahkim Enstitüsü, Enerji Şartı Sözleşmesi, İkili Yatırım Anlaşmaları, yatırımcılarla devletler arasındaki yatırım anlaşmaları, UNCITRAL Tahkimde Hakem Tayin eden Makam olarak uyuşmazlıkların çözümünde yer almaktadır¹⁶.

---

¹⁴ Bonde, S., Delphi, A. (2015) Bölüm 3, Country Chapters Sweden. The European, Middle Eastern and African Arbitration Review 2015.

¹⁵ James Hope, (2008) Why Choose Stockholm: Reflections of An English Lawyer After Two Years Practising International Arbitration, *Stockholm International Arbitration Review*, s.22.

¹⁶ Lundstedt, J, Arbitration in Sweden and of SCC, İnternet:

https://www.google.com.tr/search?q=Swedish+Arbitration+presentation+EN&oq=Swedish+Arbitration+presentation+EN&aqs=chrome..69i57j959j0j8&sourceid=chrome&es_sm=122&ie=UTF-8 Son Erişim Tarihi: 01/09/2015.

3. STOCKHOLM TİCARET ODASI TAHKİMİNİN MİLLETLERARASI TAHKİMDEKİ ROLÜ

3.1. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği Döneminde, Doğu-Batı Bloğu Arasındaki Uyuşmazlıkların Çözümündeki Rolü

İsveç 1970'lerde, uluslararası ticari uyuşmazlıkların çözümünde, üçüncü ülke olarak avantajlı bir duruma gelmiş ve "Stockholm Tahkimi" ilk olarak doğu-batı ticari uyuşmazlıkları ile etkinlik kazanmıştır. 1917'de kurulan SCC Tahkim Enstitüsü ilk 60 yıllık deneyiminde daha çok yerel uyuşmazlıklar ile ilgilenmişken; SSCB Ticaret ve Sanayi Odası Tahkim Mahkemesi (ICAC), ABD Amerikan Tahkim Odası (AAA) ve Stockholm Ticaret Odası (SCC) arasında akdedilen ve uyuşmazlıkların belirtilen tahkim kurumlarında çözülmesini öngören 1977 tarihli anlaşma ile, ABD-SSCB menşeli şirketler arasındaki ticari ve ekonomik sözleşmelerde uyuşmazlıkların Stockholm Ticaret Odası Tahkim Enstitüsü'nde çözümünü öngören ihtiyari tahkim klorları kabul edilmiştir. SCC Tahkim Enstitüsü'nün kendi tahkim kurallarını revize etmesi ve İsveç tahkim hukukundaki değişikliklerle birlikte, bundan sonraki 10 yıllık süreçte İsveç, ticaret, yatırım ve finansman anlaşmalarında; yalnızca doğu-batı bloğu arasındaki uyuşmazlıklarda değil, birçok çok taraflı ve iki taraflı anlaşmada da önemli bir seçenek olmuştur¹⁷.

1977 tarihli anlaşmanın etkisi ile ABD SSCB menşeli şirketler arasındaki ticari anlaşmalarda, uyuşmazlıkların SCC Tahkim Enstitüsü'nde çözümünü öngören tahkim klorlarına sıklıkla rastlanmaktaydı. Stockholm Ticaret Odası Tahkim Enstitüsü'nün tercih sebebi olmasında etkili olan nedenler şu şekilde sıralanabilir:

- Gelişmiş milletlerarası ticari tahkim mevzuatı,
- Milletlerarası ticaret ilişkilerinde yüksek ihtisas sahibi olan (yüksek vasıflı) uzmanların mevcudiyeti,
- İsveç hakemlerinin tarafsızlığı,
- İsveç'in bir ülke olarak SSCB'ye coğrafi bakımdan yakın yerleşimi,

¹⁷ Wetter Gillis, J. (1988). *Institutional Arbitration in Sweden: A guide to the 1988 Rules of the Arbitration Institute of Stockholm Chamber of Commerce*, AAA'nın Filadelfiya Tahkim Gününde sunuldu, Filadelfiya

- İsveç mahkemelerinin tahkimi kabul etmesi ve tarafsız çalışma imkanının sağlanması¹⁸.

Rusya Federasyonu'nda 1990'lı yıllarda ülkeye yabancı sermaye akımının başlaması bu ilişkilerden doğmuş ya da doğacak uyuşmazlıkların nasıl çözümlenmesi gerektiği sorusunu ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle, Rusya Federasyonu'nun ilk aşamada iki taraflı milletlerarası anlaşmalar konusunda izlediği yol, tahkimin çözüm aracı olarak seçilmesi olmuştur. İlk yıllarda imzalanan iki taraflı yatırım anlaşmalarında, uyuşmazlıkların çözüm aracı olarak ad-hoc tahkim tercih edilmiştir. Zamanla diğer ülkelerde olduğu gibi, Rusya Federasyonu'nda da kurumsal tahkimi çözüm aracı olarak tercih etme eğilimi oluşmaya başlamıştır. Nitekim bu eğilim sonradan imzalanan iki taraflı yatırım anlaşmalarında kurumsal tahkimin tercih edilmesi yönünde gelişmeye başlamıştır. Örneğin, 21 Ekim 1995 tarihli Rusya Federasyonu ile Norveç Hükûmeti arasında imzalanan iki taraflı anlaşmada kurumsal tahkim kurumu olarak Stockholm Ticaret Odası Tahkim Enstitüsü seçilmiştir, Rusya Federasyonu ile İngiltere arasındaki Yatırımların Korunması ve Teşviki Anlaşmasının 8'nci bendi gereğince, uyuşmazlıkların çözülmesi için Stockholm Ticaret Odası Tahkim Enstitüsü'ne ya da 1976 tarihli UNCITRAL Tahkim Kuralları çerçevesinde ad-hoc tahkime başvurulabileceği belirtilmektedir. Rusya Federasyonu ile İspanya Arasındaki Yabancı Yatırımların Korunması ve Teşviki Anlaşması'nın 10'ncu bendine göre, uyuşmazlık halinde Stockholm Ticaret Odası Tahkim Enstitüsü'ne başvurulması kararlaştırılmıştır. Aynı düzenleme Rusya Federasyonu ile İsviçre arasında imzalanan Yabancı Yatırımların Korunması ve Teşviki Anlaşması'nda da yer almaktadır¹⁹.

3.2. Günümüzde Uluslararası Tahkimdeki Rolü

Günümüzde SCC Tahkim Enstitüsü'nün dava yükünün yaklaşık yarısı, uluslararası tahkimdir. SCC Tahkim Enstitüsü'nün dava yükünde doğu-batı uyuşmazlıkları önemli bir yer tutmakla birlikte, SCC Tahkim Enstitüsüne en çok sırasıyla Rus, Alman,

---

¹⁸ Abdullayeva, S. (2009) Rusya Federasyonu'nda Milletlerarası Ticarî Tahkim, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, s.7

¹⁹ Abdullayeva, a.g.e., s.21

Amerikalı, İsviçreli ve Norveçli taraflar başvurmuştur²⁰. Soğuk savaş öncesi dönemde doğu ve batı bloku ülkeleri arasındaki uyuşmazlıkların çözümünde önemli bir rol oynayan Stockholm, bu geleneksel rolünü soğuk savaş sonrasında da devam ettirmektedir. Bugün eski doğu bloku ülkeleri ile yapılan sözleşmelerde, geleneksel olarak hala tahkim yerinin Stockholm olarak teklif edildiği görülmektedir. Başka bir deyişle Stockholm hem batı hem de doğu bloku ülkelere olan yakınlığını, soğuk savaş sonrasında da bir avantaj olarak korumaya devam etmektedir²¹.

Uluslararası iktisadi ilişkiler farklı şekillerde karşımıza çıkar. Dört ana başlık atında ele alınabilecek bu farklı şekiller şöyle sıralanabilir: “mal ticareti”, “hizmet ticareti”, “doğrudan yabancı yatırım” ve son olarak da “bilgi, teknoloji transferi”. Bu iktisadi ilişkilerin taraflarını teşkil eden oyuncular ise sadece *-tacir veya yatırımcı sıfatıyla karşımıza çıkan-* özel hukuk kişilerinden ibaret değildir; bilakis, pek çok milletlerarası iktisadi ilişkinin en önemli oyuncularından biri olarak “devlet veya devlet kuruluşu” karşımıza çıkmaktadır. Uluslararası iktisadi ilişkilerin bu oyuncuları, farklı kombinasyonlarla bir araya gelebilmektedirler. Bazıları “sadece özel hukuk kişileri” olabilirken, kimi ilişkide tarafları şekillendiren oyunculardan “her ikisi de devlet” olabilmekte ve hatta kimi ilişkide oyunculardan “biri bir devlet diğeri de bir özel hukuk kişisi” olabilmektedir. Oyuncularının farklı kombinasyonlarla bir araya gelebilmesi nedeniyle, milletlerarası ticari ilişkilerden kaynaklanan uyuşmazlıklar, ilişkinin oyuncularının niteliğine göre üçlü bir ayırım yapılarak ele alınabilir.

Ticari ilişkilerden kaynaklanan uyuşmazlıklar, ilgili ilişkide rol alan oyuncularının niteliği kıstasına göre gruplandırıldığında; birinci grupta, taraflarından her ikisinin de özel hukuk kişisi olduğu uyuşmazlıklar, ikinci grupta taraflarından birinin devlet, diğersinin ise özel hukuk kişisi olduğu uyuşmazlıklar ve nihayet üçüncü grupta her iki tarafı da devlet olan uyuşmazlıklar yer alır.

Taraflarının niteliğine göre üç farklı grup altında ele alınan uyuşmazlıkların giderilmesi için başvuru tahkim de, üç ana kol altında gelişmiştir. Bu üç farklı

²⁰ Magnusson, A. , SCC Experience of Investmen Arbitration Under Uncitral Rules, s.1, İnternet: http://www.josemigueljudice-arbitration.com/xms/files/02_TEXTOS_ARBITRAGEM/01_Doutrina_ScolarsTexts/UNCITRAL_Disputes_The_SCC_Experience_AM.pdf Son Erişim Tarihi: 01/09/2016.

²¹ Akıncı, Z. Neden İstanbul Tahkim Merkezi, İnternet: <http://journal.yasar.edu.tr/wp-content/uploads/2014/01/3-Ziya-AKINCI.pdf>, Son Erişim Tarihi: 03.09.2015.

koldan birincisi, mal veya hizmet ticareti işine girişen tacirler (veya tacir gibi hareket eden devlet /devlet kuruluşları) arasındaki uyuşmazlıkların çözümü işini gören, “ticari tahkim”dir. İkinci gruba ait tahkimde ise, uyuşmazlıkların taraflarından biri özel hukuk kişisiyken, diğeri bir devlettir (buradaki devlet tacir gibi hareket etmez). Bu tahkim türü, yabancı yatırımcı ile ev sahibi devlet arasındaki yatırım ihtilaflarının giderilmesi için başvurulacak tahkim olup, “yatırım tahkimi” olarak adlandırılan tahkimdir. Ancak bu noktada olası tereddütleri bertaraf etmek amacıyla hemen belirtelim ki, “milletlerarası ticari tahkim kavramı” genellikle geniş anlamda, yatırım ihtilaflarının çözümü için başvurulacak yatırım tahkimini de kapsayacak kadar geniş bir anlamda kullanılmaktadır. Milletlerarası iktisadi ilişkilerden çıkan uyuşmazlıkların çözümü için başvurulabilecek üçüncü tahkim kolunda ise, yargılamanın taraflarından hiç biri özel hukuk kişisi olmayıp, davanın her iki tarafını da devletler oluşturmaktadır. Bu tahkim, Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) üyesi Devletler arasında, DTÖ kurallarının ihlâl edildiği iddiasından kaynaklanan uyuşmazlıkların halli için başvurulabilecek olan “Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) bünyesindeki tahkim”dir. Uygulamada DTÖ tahkimine sık başvurulmasa da, DTÖ’nün öngördüğü diğeri bir yargılama usulü olan ve bir çok özelliği ile tahkime benzeyen bir yapıya sahip olan panel yargılaması usulüne devletler sık sık başvurumaktadır. Fakat bu tür tahkim tezimizin konusu dışında kalmaktadır²².

Gerek ticari tahkim gerekse de yatırım tahkimi koluna ait tahkim yargılamalarının birbirinden farklı tahkim kurallarına tâbi olarak, birbirinden bağımsız, farklı tahkim merkezlerinde veya “ad-hoc” olarak yürütülmesi mümkündür. Örneğin bir “yatırım ihtilafı” ICSID’de görülebileceği gibi, “UNCITRAL Ad Hoc Tahkim Kurallarıyla” veyahut da Stockholm Ticaret Odası Tahkim Kurallarına tabi kılınarak hatta “ticari ihtilafların” (yatırım ihtilafları değil) görüldüğü tipik tahkim merkezi olan ICC tahkiminde de görülebilir²³.

SCC Tahkim Enstitüsü, yatırımcılar ve devletler arasındaki uyuşmazlıkların çözümünde lider bir rol üstlenmektedir. SCC Tahkim Enstitüsü’ndeki ilk yatırım uyuşmazlığı 1993 yılında kaydedilmiştir. O günden beri, SCC özellikle de ikili yatırım

²² Ataman Figanmeşe, İ. (2011), Milletlerarası Ticarî Tahkim İle Yatırım Tahkimi Arasındaki Farklar, *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, Cilt, 31, s.93-94

²³ Ataman Figanmeşe, İ. , a.g.m, s.95.

anlaşmalarından kaynaklanan bir çok yatırım uyuşmazlığını yönetmiştir. SCC'deki yatırım uyuşmazlıkları çeşitlilik göstermektedir. Yatırım uyuşmazlıklarının büyük çoğunluğu, SCC Tahkim Kurallarına göre çözümlenmektedir. SCC Kuralları, yatırım uyuşmazlıklarının çözümünde en çok başvurulanan kurallar arasında üçüncü sıradadır. Bu durum, SCC Tahkim Enstitüsü'nü ICSID'den sonra ikinci en çok başvurulanan tahkim merkezi konumuna getirmektedir. SCC Tahkim Enstitüsü, yatırım tahkiminde UNCITRAL kurallarına göre hakem tayin eden makam olarak da rol almaktadır²⁴.

3.3. Yatırım Uyuşmazlıklarının Çözüm Yeri Olarak Stockholm Ticaret Odası

3.3.1. Enerji Şartı Sözleşmesi

Enerji sektöründe uluslararası işbirliğini, taraflarının hak ve yükümlülüklerini düzenleyen Enerji Şartı Anlaşması (EŞA), 17 Aralık 1994 tarihinde Lizbon'da imzalanmış ve 16 Nisan 1998 yılında yürürlüğe girmiştir²⁵. EŞA, SSCB'nin dağılmasından sonra kurulan ülkeleri, daha önce planlı ekonomiyle yönetilmekte olan Merkezi ve Doğu Avrupa ülkeleri ile OECD ülkelerini (ABD, Kanada, Meksika ve Yeni Zelanda hariç) bir araya getiren ilk anlaşma olmuştur.

EŞA'yı imzalayan ülkeler; Almanya, Arnavutluk, Avusturya, Avustralya, Azerbaycan, Belarus, Belçika, Bosna Hersek, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Ermenistan, Estonya, Finlandiya, Fransa, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Gürcistan, Hırvatistan, Hollanda, İngiltere, İrlanda, İspanya, İsveç, İsviçre, İtalya, İzlanda, Japonya, Kazakistan, Kırgızistan, Letonya, Lihtenştayn, Litvanya, Lüksemburg, Macaristan, Malta, Moldova, Moğolistan, Norveç, Polonya, Portekiz, Romanya, Rusya, Slovakya, Tacikistan, Makedonya, Özbekistan, Türkiye, Türkmenistan, Ukrayna ve Yunanistan'dır. Avustralya, Belarus, İzlanda, Norveç ve Rusya henüz EŞA'yı onaylamamışlardır. Rusya, EŞA'yı onaylamak için Duma'nın EŞA Transit Protokolü müzakerelerinin sonuçlarını beklediğini ileri sürmektedir. Türkiye, Enerji Şartı Anlaşması'nı 17 Aralık 1994'te Lizbon'da imzalamıştır. 1 Şubat 2000 tarih ve 45119 sayılı kanunla onaylanması uygun bulunmuş ve 12 Temmuz 2000 tarih ve 24107 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. Onay Belgesi 5 Nisan 2001'de

²⁴ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.sccinstitute.com/dispute-resolution/investment-disputes/>

²⁵ Kılavuz, A.K, (2009) Enerji Şartı Anlaşması Çerçevesinde Uyuşmalıkların Çözümü, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt. 13, s.2.

depoziter ülke olan Portekiz makamlarına tevdi edilmiş ve Türkiye Enerji Şartı Anlaşması'nı onaylayan 42. ülke olmuştur. ABD, Bahreyn, Birleşik Arap Emirlikleri, Cezayir, Çin, Fas, Kanada, Katar, Kuveyt, Oman, Suudi Arabistan, Tunus, Venezuela, Yugoslavya, Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD), Uluslararası Enerji Ajansı, OECD, BM Avrupa Ekonomik Komisyonu (UN-ECE), Dünya Bankası, Dünya Çalışma Örgütü, Baltık Denizi Bölgesel Enerji İşbirliği (BASREC), Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü, Avrupa Yatırım Bankası, Elektrik Enerjisi Konseyi (CIS) Enerji Şartı Konferansı'na gözlemci olarak katılmaktadırlar²⁶.

EŞA, yatırım, ticaret, enerjinin taşınması, çevre, rekabet, piyasalara giriş, teknoloji transferi, enerjinin verimli kullanımı ve uyuşmazlıkların çözümü gibi alanlarda, enerji sektöründe rol oynayan aktörlerin hak ve yükümlülüklerini düzenleyen ilk geniş kapsamlı ve çok taraflı uluslararası sözleşme niteliğindedir²⁷. EŞA, uluslararası enerji yatırımları ve ticaretinde hukukun üstünlüğünün egemen olduğu bir sistem yaratmayı hedeflemektedir.

EŞA'yı oluşturan bileşenler en genel anlatımla şu hususlardan oluşmaktadır:

- Ayrımcı olmayan muamele, ulusal muamele, en çok gözetilen ulus kaydı, şemsiye hükümler ve sermayenin serbestçe transferi ilkeleri çerçevesinde akit devletler arasında enerji yatırımlarının korunması,
- Enerji, enerji ürünleri ve enerji ile ilgili malzemelerin ticaretinin DTÖ prensipleri çerçevesinde gerçekleştirilmesi,
- Transit serbestisi,
- Yabancı yatırımcı ile ev sahibi devlet arasında ve devletler arasındaki uyuşmazlıkların seçimlik hakların kullanılması suretiyle ICSID'e, SCC'ye başvurulması suretiyle veya UNCITRAL Tahkim Kuralları çerçevesinde çözümü,
- Hukuki şeffaflığın artırılmasıdır. Bu temel bileşenlerin yanı sıra EŞA, rekabet kurallarının geliştirilmesi, teknoloji transferi, finansal piyasaların açılması yönünde de taahhütler içermektedir²⁸.

²⁶ Demir E, Enerji Şartı Anlaşması, İnternet: <http://www.mfa.gov.tr/enerji-sarti-anlasmasi.tr.mfa>, Son Erişim Tarihi: 01/09/2015

²⁷ Kılavuz, a.g.m. s.4

²⁸ Kaya Caner, B., (2014/3) Enerji Şartı Anlaşmasının Muvakkatten Uygulanması ve Anlaşmadan Çekilme Hakkında Bir Değerlendirme, *Ankara Barosu Dergisi*, s.319

EŞA'nın 26. maddesi, bir yatırımcı ile Anlaşma tarafı arasında doğan uyuşmazlıkların çözüm yöntemini düzenlerken, 27. maddesi Anlaşma tarafları arasındaki uyuşmazlıkların çözümünü düzenlemektedir. Bir yatırımcı ve taraf bir ülke arasındaki uyuşmazlıkların çözümünü düzenleyen EŞA'nın 26. maddesi metninde uyuşmazlık çözümünün, Yatırımların Karşılıklı Korunması ve Teşvikine ilişkin Anlaşmanın III. Bölümü kapsamında düzenlendiği belirtilmiştir. Akabinde bir anlaşma yatırımcısının diğer bir anlaşma tarafı alanında yaptığı yatırım ile ilgili olarak, alanında yatırım yapılan anlaşma tarafının yükümlülüklerinin ihlalinden doğacak uyuşmazlıklarda;

1) Öncelikle karşılıklı iyiniyetle çözüm yoluna başvurulacaktır.

2) Taraflardan herhangi biri aracılığı ile iyi niyet çözüm teklifinin yapıldığı tarihten itibaren 3 ay içerisinde çözüm bulunamazsa, yatırımcı tarafa seçimlik haklar tanınmıştır. Bunlar şunlardır;

-Uyuşmazlığa düştüğü anlaşma tarafının mahkemelerine veya idari makamlarına başvurabilir,

-Taraflar arasında, daha önceden kabul edilmiş uyuşmazlık çözüm prosedürü var ise, bu çözüm yoluna başvurulabilir,

-Taraflar uyuşmazlık çözümlerini, uluslararası tahkime veya uzlaştırmaya götürebilirler. Ancak bu fıkrada "şartsız onaydan" bahsedilmiştir. Uluslararası tahkim ve uzlaştırmaya başvurma konusunda anlaşmaya taraf devletlerin şartsız onayı, yukarıdaki iki şarttan birinin gerçekleşmesi halinde, uygulama alanı bulmayacaktır.²⁹

EŞA m. 26/3-a'ya göre, her bir sözleşmeci taraf uyuşmazlığın uluslararası tahkime sunulmasına "şartsız olarak" onay verir. EŞA madde 26/3-b'de, taraf devletlere belirli hallerde onayı şarta bağlama imkanı saklı tutulmuştur. Eğer yatırımcı uyuşmazlığın çözümü için uyuşmazlığa düştüğü Antlaşma tarafının yerel mahkemelerine ya da idari makamlarına başvurmuş ya da uyuşmazlığı önceden anlaşılmış herhangi bir uyuşmazlık çözüm mercisine götürmüşse madde 23/3-a'daki onay şartsız olarak kabul edilmeyecektir³⁰.

²⁹ Kılıçarslan E.I., (2012) Enerji Sektöründe Yabancı Yatırım Uyuşmazlıkları ve Uluslararası Tahkim, Yüksek Lisans Tezi, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.51

³⁰ Baklacı, Akıntürk, a.g.m., s.109.

Eğer yatırımcı, uyuşmazlığı tahkime götürmeyi seçiyorsa üç ihtimal bulunmaktadır. Uyuşmazlığın çözüm yolları açısından taraflara ICSID, UNCITRAL veya SCC tahkimleri olarak üçlü seçimlik hak tanınmıştır³¹. Dolayısıyla, ya ev sahibi ülke mahkemelerine gidilecek, ya da devletle mutabakata varılmış ayrı bir çözüm yöntemi var ise bu olanaktan yararlanılacak, yahut yatırımcı-devlet tahkimine gidilecektir. Yatırımcı-devlet tahkimi bakımından da, üç ayrı seçimlik olanaktan ICSID, UNCITRAL veya SCC tahkimi seçilebilir. Uyuşmazlığa uygulanacak hukuk ise, EŞA m. 26(6) uyarınca, EŞA ile uluslararası hukukun ilke ve kuralları olacaktır³².

Öğretide “şemsiye klozu” (umbrella clause) adı verilen hukuksal düzenleme vasıtasıyla, yatırım yapılan ülkenin yabancı yatırımcıya karşı bir ticari sözleşme içerisinde veya ruhsat vb. gibi türlü düzenlemeler üzerinden vermiş bulunduğu taahhütlerinden hareketle, idare ile yatırımcı arasında imzalanan “ticari sözleşme”den kaynaklanan bir uyuşmazlığın, andlaşma altında bir uyuşmazlığa dönüştürülebilmesi yönünde uygulamalara gidilebilmektedir. Buna yönelik tartışmalar, ilk kez SGS v. *Pakistan* davası vesilesiyle literatürdeki yerini almıştır. EŞA m. 10 (1) de, bu yönde bir “şemsiye” hükme yer vermiş durumdadır³³. Madde 10 (1) son cümleye göre: *“Her bir Antlaşma tarafı diğer bir Antlaşma tarafının yatırımcısı veya yatırımına ilişkin taahhüt etmiş olduğu yükümlülükleri yerine getirecektir”* EŞA’nın 10’uncu maddesinin birinci fıkrasının son cümlesi, iki taraflı yatırım antlaşmalarında da kullanılmakta ve bu şekildeki ifadeler “şemsiye klozu (umbrella clause)” olarak adlandırılmaktadır³⁴. EŞA ile ilgili olarak, m. 26(3)(c) uyarınca üye devletlere bu madde kapsamında uluslararası tahkime izin verilmiş olma kaydından bağışık tutulabilme yönünde beyanda bulunma hakkı tanınmıştır. Nitekim, Türkiye Cumhuriyeti bu yönde bir beyanda bulunmamış olmakla beraber, Avustralya, Macaristan ve Norveç’in bu olanaktan yararlandığı görülmektedir³⁵.

EŞA’nın teziminizin konusunu oluşturan SCC Tahkim kuralları ile bağlantısı bakımından şu hususlar önem taşımaktadır; EŞA kapsamında, yabancı yatırımcı

³¹ Kılıçarslan, a.ge., s.51.

³² Çal, S. Enerji Şartı Sözleşmesi ve Yatırım Tahkimi, 2. Uluslararası Tahkim Sempozyumu’nda sunuldu, İstanbul

³³ Çal, S. Enerji Şartı Sözleşmesi ve Yatırım Tahkimi, 2. Uluslararası Tahkim Sempozyumu’nda sunuldu, İstanbul

³⁴ Akıntürk, E. (2011). Enerji Şartı Anlaşması ve Yatırımların Korunmasına İlişkin Esaslar, Uluslararası Hukuk ve Politika, 7(27) s.68.

³⁵ Çal, S. Enerji Şartı Sözleşmesi ve Yatırım Tahkimi, 2. Uluslararası Tahkim Sempozyumu’nda sunuldu, İstanbul

kavramı, diğer yatırım anlaşmalarına benzer şekilde, gerçek ve tüzel kişiler bakımından bir ayırımı gidilerek tanımlanmış durumdadır³⁶.

EŞA 1(7) maddesinde "Yatırımcı (Investor)",

a) Anlaşma Tarafı açısından

(i) Söz konusu Anlaşma Tarafında uygulanmakta olan kanunlarla uyumlu olarak o ülkede sürekli ikamet eden veya o ülkenin vatandaşı veya uyruğuna sahip olan bir gerçek kişiyi;

(ii) Söz konusu Anlaşma Tarafında uygulanmakta olan kanunlarla uyumlu olarak örgütlenen bir firma ya da organizasyonu (b) "üçüncü ülke" açısından, alt paragraf (a)'da bir Anlaşma Tarafı için belirtilen şartları, gerekli değişiklikler yapılarak, yerine getiren bir gerçek kişi, firma veya diğer organizasyonları

(b) "üçüncü ülke" açısından, alt paragraf (a)'da bir Anlaşma Tarafı için belirtilen şartları, gerekli değişiklikler yapılarak, yerine getiren bir gerçek kişi, firma veya diğer organizasyonları ifade etmektedir³⁷.

Bir gerçek kişinin Anlaşmaya taraf devletlerden birinin yatırımcısı olarak kabul edilmesi için, söz konusu devletin yatırımcısı olması veya söz konusu devlette daimi ikametgah sahibi olması gerekir. Gerçek kişilerin yatırımcı sıfatına sahip olup olmadığı konusunda önemli sorunlardan biri, bu kişilerin birden fazla devletin vatandaşlığına sahip olması halinde ortaya çıkacaktır. ICSID Konvansiyonu'nun 25. maddesinde açıkça, çifte veya çok vatandaşlık hallerinde ev sahibi devlet ile diğer taraf devletin vatandaşlığını eş zamanlı taşıyan gerçek kişilerin yabancı yatırımcı sıfatını taşımadıkları ifade edilmiştir. Bu nedenle, EŞA hükümlerine dayanan bir yatırım uyuşmazlığının ICSID yargılamasına konu edilmesi durumunda, Anlaşma tarafı devletlerden birinin vatandaşlığını taşıyan gerçek kişi, aynı zamanda Anlaşma tarafı ev sahibi devletin de vatandaşı ise, bu kişi ev sahibi devlette yatırımcı olarak kabul edilmeyecektir. Böyle bir durumda söz konusu gerçek kişi, EŞA'nın sağladığı hukuki korumadan istifade edemeyecek, ancak vatandaşı olduğu ev sahibi devlette o devletin iç hukukunca sağlanan korumadan faydalanabilecektir. Oysa, gerçek kişi yatırımcının ICSID yargılaması dışında kalan tahkim süreçlerine başvurması

³⁶ Yılmaz, A. Ç.,(2013). *Uluslararası Enerji Yatırımlarının Korunması*, 1. Baskı, İstanbul: 12. Levha Yayıncılık, s. 186

³⁷ Internet:

https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc084/kanuntbmmc084/kanuntbmmc08404519.pdf Son Erişim Tarihi: 01/09/2015

halinde, daha farklı bir sonuca ulaşılmaktadır. Bu ihtimalde, Uluslararası Adalet Divanının Nottebohm kararında ifade edilen “tabiyetin gerçekliği” ilkesi kapsamında, kişinin en sıkı irtibat halinde bulunduğu devletin vatandaşı olarak kabul edilmesi makul bir çözüm olacaktır. Yukarıda açıklanan gerekçelerle; öğretide, SCC Tahkiminin, ICSID tahkimine nispetle yatırımcı bakımından daha avantajlı şartlar ortaya koyduğu ifade edilmiştir.

EŞA’nın 1(7) (a) maddesinde ise, tüzel kişiler bakımından çok daha esnek bir ölçüt kabul edilmiştir. Bu hüküm uyarınca, Anlaşma tarafı olan devletin, hukukuna uygun olarak, o devlette örgütlenen (organized) şirket veya diğer organizasyonlar o devletin yatırımcısı olarak kabul edilir. Örgütlenme yeri kıstası marifeti ile, sadece anlaşmaya taraf devletlerde kurulan tüzel kişilerin değil, üçüncü devletlerde kurulan tüzel kişilerin de yatırımcı olarak kabul edilmesi mümkündür. ICSID Konvansiyonu’nun 25(2) (b) maddesinde, “Konvansiyon hükümlerinin münhasıran uyuşmazlık tarafı devletlerden birinin tabiyetinde olup da aynı zamanda ev sahibi devletin tabiyetini taşımayan tüzel kişiler arasındaki ihtilaflara uygulanacağı” beyan edilmiştir. Bununla birlikte, aynı maddede bir istisnaya yer verilerek, ev sahibi devletin tabiiyetini taşıyan bir tüzel kişinin, fiilen konvansiyona taraf bir başka devletin vatandaşlarıncı kontrol ediliği durumlarda, bu tüzel kişinin ev sahibi devlette gerçekleştirdiği faaliyetler bakımından da yatırımcı sıfatını taşıması mümkün kılınmıştır. Konvansiyonda, hükmün uygulanabilmesi için uyuşmazlık taraflarının bahsi geçen hususta anlaşmış olmalarının şart olduğu ifade edilmiştir. ICSID Konvansiyonu’nun bu istisnai hükmüyle uyumlu olarak, EŞA’da ev sahibi devlette örgütlenmiş olup, yine aynı devlette yatırım yapan tüzel kişilerin de, yabancı yatırımcı olarak kabul edilmesinin önünü açmıştır. EŞA’nın 26(7) maddesinde yer verilen hükümle, ICSID Konvansiyonunda şart olarak öngörülen uyuşmazlık taraflarının anlaşması kaydı da kendiliğinden karşılanmış olmaktadır. Buna göre, uyuşmazlık tarafları arasında bir anlaşma olmasa bile, ev sahibi devlette örgütlenen bir tüzel kişi, bu devletteki yatırımları bakımından yatırımcı olarak değerlendirilebilecektir. Bu noktada tüzel kişi yatırımcı, sadece fiilen Anlaşmaya taraf bir başka devlet vatandaşları tarafından kontrol edildiğini ispatlamakla yetinmelidir. Öğretide; ICSID Hakem heyetlerinin, yatırımcı kavramına yönelik olarak, yatırım anlaşması hükümlerinin yanı sıra ICSID Konvansiyonu’nda öngörülen şartların karşılanması gerektiğine hükmetmeleri ve bu anlamda iki

yollamalar, yabancı yatırımcının ev sahibi devletle ya da onun bir organı ile sözleşmesel bir ilişkiye girmiş olduğu ihtimalde o sözleşmede yer alabilir⁴¹. Yabancı yatırımcı ile ev sahibi devlet arasındaki yatırım uyuşmazlıklarının çözümü konusunda, uluslararası tahkime yapılan yollamaların bir diğer kaynağı, iki taraflı yatırımların korunması ve teşviki anlaşmalarıdır⁴².

Yatırımların Karşılıklı Korunması ve Teşviki Anlaşmalarının temelinde yabancı yatırımcılarla ev sahibi devlet arasında bölgesel ve sektörel alanda yatırımların teşviki ve korunması amaçlandığından, söz konusu anlaşmalarda benzer şekilde tahkim mekanizmasına yer verildiği görülmektedir⁴³. Bu anlaşmalara bakıldığında, referans yapılan tahkim usullerinin belli başlı tahkim usulleri olduğu gözlemlenmektedir. Bu tür anlaşmalarda, UNCITRAL tahkim kuralları, anlaşmalarda sıklıkla yollama yapılan ad-hoc tahkim kuralları olarak belirtilmektedir. Bu anlaşmalarda, kurumsal tahkim bakımından ise, niteliği gereği uluslararası yatırım uyuşmazlıkları için özel olarak tasarlanmış olan ICSID tahkimi öne çıkmaktadır. Bununla birlikte, diğer tahkim kurumlarından, ICC ve SCC tahkimi de, sıklıkla anlaşmalarda belirtilen tahkim usulleri olarak karşımıza çıkmaktadır⁴⁴.

Bu tür anlaşmalar; yabancı yatırımcıların korunması amacıyla yatırım garantileri, yatırımların hükümet müdahalelerinden korunması, hibe yardımları verilmesi, en çok gözetilen ülke muamelesi yapılması, yerli yatırımcıyla benzer şekilde adil ve eşit muamele edilmesi, güvenlik sağlanması, tazminat ödemeksizin kamulaştırmanın men edilmesi, ev sahibi devlet ile uyuşmazlık durumunda tahkime gidilebilmesi gibi avantajlar sağlayan kapsamlı anlaşmalardır. Bu nedenle, yatırımların karşılıklı korunması ve teşviki anlaşmaları sunduğu avantajlar yanında, içeriğinde tahkim uygulamasına ayrıca yer vermesi bakımından da son derece önemlidir⁴⁵.

SCC Tahkim Enstitüsü'nde, yatırımların korunmasına ilişkin bir uyuşmazlıkta tahkim, SCC Tahkim Kuralları ile başlatılan prosedür ile aynı şekilde başlatılmaktadır.

⁴¹ Yılmaz, İ.(2004). *Uluslararası Yatırım Uyuşmazlıklarının Tahkim Yoluyla Çözümü ve ICSID-Yargılama Yetkisi*, 1. Baskı, İstanbul: Beta Basım Yayım s.16

⁴² Yılmaz, İ., a.g.e., s. 19

⁴³ Nar, M.(2012-103) Tahkimin Kamu Hizmetlerine Uygulanma Sorunsalı ve Olası Sonuçlar, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, s. 123

⁴⁴ Yılmaz İ. a.g.e., s. 26

⁴⁵ Nar, a.g.m, s.123.

Yatırımcı da SCC Tahkim Kurallarına göre tahkim talebinde bulunmakta ve başvuru ücretini yatırmaktadır⁴⁶. ICSID dışında, kendi tahkim kurallarına göre en fazla yatırım uyuşmazlığı çözümleyen tahkim kuruluşu SCC'dir. Bilindiği karadıyla, 64 ikili yatırım anlaşmasında, uyuşmazlığın SCC Tahkim kurallarına göre çözülmesi kararlaştırılmıştır. 61 ikili yatırım anlaşmasında ise, SCC hakem tayin eden makam olarak belirlenmiştir. Buna ilaveten EŞA'da, uyuşmazlığın tahkim yoluyla çözümünde belirlenen 2 tahkim merkezinden (ICSID ve SCC) birisidir.⁴⁷

Türkiye Cumhuriyeti'nin taraf olduğu ikili yatırım anlaşmaları incelendiğinde ise;

1) Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ve Rusya Federasyonu Hükümeti Arasında Yardımların Karşılıklı Teşviki ve Korunmasına İlişkin Anlaşma'nın "Bir Taraf ile Diğer Akit Tarafın Yatırımcısı Arasındaki Uyuşmazlıkların Çözümü" başlıklı 10'uncu maddesine göre; Yatırımın ükesinde yapıldığı akit tarafın yetkili mahkemesi, UNCITRAL kurallarına göre bu maksatla kurulacak bir tahkim mahkemesi ile birlikte, SCC Tahkim Enstitüsü uyuşmazlığın çözüm mercii olarak gösterilmiştir⁴⁸.

2) Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ve Moğolistan Hükümeti Arasında Yardımların Karşılıklı Teşviki ve Korunmasına İlişkin Anlaşma'nın "Bir Taraf ile Diğer Akit Tarafın Yatırımcısı Arasındaki Uyuşmazlıkların Çözümü" başlıklı 7'inci maddesinde göre; UNCITRAL kurallarına göre bu maksatla kurulacak bir tahkim mahkemesi ve ICSID ile birlikte SCC Tahkim Enstitüsü de uyuşmazlığın çözüm mercii olarak gösterilmiştir⁴⁹.

3.3.3. UNCITRAL (Hakem Tayin Eden Makam)

UNCITRAL Kuralları bir çok özel ticari ihtilafı çözmek için kullanılmaktadır. UNCITRAL kuralları ihtilafını ad-hoc tahkimle çözümlemek isteyen kişilerce tercih edilmekte ve ICC, LCIA ve SCC gibi kuruluşları kullanmadan ihtilafını tahkime sunmak isteyen taraflarca uygulanmaktadır⁵⁰. Bununla birlikte, SCC gibi UNCITRAL kurallarına göre hakem tayin eden makam olarak görev yapan tahkim kuruluşları da

⁴⁶ İnternet: <http://www.sccinstitute.com/dispute-resolution/investment-disputes/> Son Erişim tarihi: 01/09/2015.

⁴⁷ Petrik,N. Overview of the SCC Investment Caseload s. 2 internet: http://www.sccinstitute.com/media/30004/petrik_article_scc_21june2012.pdf Son Erişim tarihi: 01/09/2015.

⁴⁸ R.G. 11.11.1999-23873.

⁴⁹ R.G. 10.07.1999-23571.

⁵⁰ Hanessian, G. Yatırım ve Tahkimin Avantaj ve Dezavantajları ve Türkiye'nin İkiliemi, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Sempozyumunda sunuldu, İstanbul.

bulunmaktadır⁵¹. SCC'nin UNCITRAL kurallarının göre hakem tayin eden makam olarak ifa ettiği görevler teziminin ilgili kısmında detayı şekilde işlenmiştir.

Son yıllarda, UNCITRAL kuralları ikili yatırım anlaşmaları, EŞA, NAFTA (Kuzey Amerika Ülkeleri Serbest Ticaret Anlaşması), ASEAN (Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği) sözleşmesi gibi çok taraflı yatırım sözleşmelerine uygun olarak özel yatırımcılar tarafından devletler aleyhine açılan tahkimlerde giderek daha sık kullanılmaktadır. Yatırımcıların ev sahibi ülkeler aleyhine tahkim davaları açmasına izin veren yatırımcıları koruyan hükümler içeren 2600'den fazla ikili yatırım anlaşması ile birçok çok taraflı ticaret sözleşmesi bulunmaktadır. Bu sözleşmelerin çoğu, UNCITRAL kurallarının kullanımına izin vermektedir⁵².

Ayrıca, SCC'nin hakem tayin eden makam olarak belirlenmiş olduğu ikili yatırım anlaşmaları da mevcuttur. Hollanda- Slovakya Arasındaki ikili yatırım anlaşmasında, SCC hakem tayin eden makam olarak belirlenmiş, Almanya- Bulgaristan arasındaki ikili yatırım anlaşmasında ise, SCC'nin UNCITRAL tahkim kurallarını uygulayacak makam olduğu belirtilmiştir⁵³.

3.4. Stockholm Ticaret Odası Hakem Kararlarına İlişkin İstatistik Veriler

SCC Tahkim Enstitüsü'nde⁵⁴ cereyan eden tahkimlerin yaklaşık yarısı, uluslararası nitelikte olup, değişik konuları içermektedir⁵⁵.

⁵¹ Bernd von Hoffman (2011) Uncitral Kuralları, Milletlararası Tahkim Semineri'nde sunuldu.

⁵² Hanessian, G. Yatırım ve Tahkimin Avantaj ve Dezavantajları ve Türkiye'nin İkiliemi, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Sempozyumunda sunuldu, İstanbul.

⁵³ Petrik, N. Overview of the SCC Investment Caseload s. 2 İnternet:

http://www.sccinstitute.com/media/30004/petrik_article_scc_21june2012.pdf Son Erişim tarihi: 01/09/2015.

⁵⁴ SCC Tahkim Enstitüsü resmi internet sitesinde yayınlanan istatistiklere göre; Enstitünün son 5 yıla ilişkin dava yükü şöyledir: 2010 yılı; 91'i uluslararası olmak üzere, 197 dava, 2011 yılı; 96'sı uluslararası olmak üzere, 199 dava, 2012 yılı; 92'si uluslararası olmak üzere, 177 dava, 2013 yılı; 86'sı uluslararası olmak üzere, 203 dava, 2014 yılı; 94'ü uluslararası olmak üzere, 183 dava.

⁵⁵ 2014 yılı verilerine göre, 36 farklı ülke uyuşmazlıklarını SCC Tahkim Enstitüsü'nde çözümlemeyi tercih etmiştir. 2014 yılında, uluslararası uyuşmazlıklarda en sık yer alan taraflar ise; Rusya, İngiltere, Çin, Almanya ve Fransa kaynaklı olmuştur. Tahkim yargılamasının avantajlarından biri olarak gösterilen yargılama süresinin daha kısa oluşu bakımından ise; 2014 yılı istatistikleri şöyledir; Davaların %52'sinde; davanın kayda alınmasından kararın verilmesine kadarki süreç 6,1-12,1 ay arasında gerçekleşmiştir. Davaların %27'sinde; davanın kayda alınmasından kararın verilmesine kadarki süreç 12,1-18,1 ay arasında gerçekleşmiştir. 2011 yılına ilişkin olarak yayınlanan istatistikte; anlaşmazlık konularının %23'ünün hizmet sözleşmesinden, %21'nin tedarik sözleşmesinden, %13'ünün şirket satın alınması, %12'sinin devir sözleşmesinden, %4'ünün inşaat sözleşmelerinden kaynaklı olduğu belirlenmiştir. SCC Tahkim Enstitüsü'nde yürütülen tahkimlerden yatırım uyuşmazlıklarına ilişkin olanların; (2001-2011 yılları itibarıyla) 2 tanesi tahkim anlaşmasından, 7 tanesi Enerji Şartı Anlaşmasından, 29 tanesi de ikili yatırım anlaşmasından kaynaklanmıştır.

4.TAHKİM KAVRAMI

4.1. Tanımı

Tahkim, daha çok medeni ve ticari konulardaki uyuşmazlıkları kendisine konu alır⁵⁶. Tahkim ile, bir hukuk nizamı içerisinde karar verme yetkisi özel irade beyanlarıyla mahkeme yerine resmî olmayan organlara (bir veya birden çok hakeme) havale edilmektedir. Bu sistem uzun bir geleneğe ve iç hukukta oldukça önemli bir yere sahiptir. Fakat asıl ağırlığı milletlerarası alanda, yabancı unsurlu olaylarda ve özellikle milletlerarası ticarete hissedilir⁵⁷.

Doktrinde tahkimin tanımı birçok yazar tarafından değişik şekilde yapılmıştır. Bir tanımlamaya göre tahkim; kanunun tahkim yolu ile çözümlenmesine izin verdiği konular kapsamında olmak koşuluyla, taraflar arasında doğmuş veya doğabilecek uyuşmazlıkların devlet yargısında çözümlenmesi yerine, hakem adı verilen kimseler aracılığı ile çözümlenmesi konusunda tarafların anlaşmalarıdır ⁵⁸ . Diğer tanımlamaya göre tahkim, uyuşmazlıkların resmi sıfatı haiz olmayan hususi şahıslar tarafından halledilmesini sağlayan hukuki müessesenin adıdır⁵⁹.

Üçüncü bir tanımlamaya göre tahkim, tekml milli ve milletlerarası düzenlemelere göre tarafların serbestçe iradesine istinat eden bir yargılama usulüdür. Buna göre taraflar davalarını çözecek hakem veya hakemleri, sayı ve niteliklerini, seçim tarzını, tahkim sözleşmesi ve şartının muhtevasını; yani tahkim yerini, tahkim sözleşmesine uygulanacak hukuku, esasa uygulanacak maddi hukuku, yargılamanın usul ve şeklini, başvurulacak ispat vasıtalarını ve yargılamada esas alınacak lisanı serbestçe belirleyebilir⁶⁰. Taraflar hakemlerce uygulanacak usulü bir ulusal hukuk sistemine veya belirli bir uluslararası tahkim kurumunun kurallarına göndermede bulunarak belirleyebilecekleri gibi, bu kuralları kendileri de kaleme

⁵⁶ Nomer, E., Ekşi, N.,Öztekin Gelgel, G. (2008).*Milletlerarası Tahkim Hukuku*.3. Baskı, İstanbul:Beta Basım Yayım, s. 1

⁵⁷ Nomer, E. (2010). *Devletler Hususi Hukuku*.18. Baskı, İstanbul: Beta Basım Yayım, s. 511

⁵⁸ Akıncı, Z. (2013). *Milletlerarası Tahkim*. 3. Baskı, İstanbul: Vedat Kitapçılık, s.3

⁵⁹ Koral, R. (1947). Yeni ve Eski Hukukumuzda Tahkim, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 13(1), s.194

⁶⁰ Şanlı, C., Esen, E., Ataman-Figanmeşe, İ. (2014). *Milletlerarası Özel Hukuk*. 3. Baskı, İstanbul: Vedat Kitapçılık, s.548

alabilirler⁶¹. Özetle, tahkim taraflar arasındaki bir hukuki uyuşmazlığın devlet mahkemelerine giden yolun kapanması şartı ile özel üçüncü kişiler tarafından halledilmesidir⁶². Tahkim, mahkemeler tarafından gerçekleştirilen yargılamaya alternatif teşkil etmekle beraber her konuda tahkime gidilmesi mümkün değildir⁶³.

Devlet yargısına alternatif olarak gelişen uyuşmazlık çözüm yöntemi olan tahkimin temel özellikleri, aynı zamanda tahkim alternatifinin neden daha tercih edilir olduğunu da açıklamaktadır. Bu temel prensipler; karşılıklılık, bağımsızlık/ayrılabilirlik, hakemlerin kendi yetkilerini tayini olarak sıralanabilir.

Karşılıklılık prensibine göre; bir tahkim sözleşmesinde ya da tahkim şartı içeren bir sözleşmede, taraflarca uyuşmazlık çözüm yöntemi olarak tahkime yollama yapılmış olması, bu yöntemin kabulü için yeterli olmaktadır. Bu ilke aynı zamanda, her iki sözleşme tarafının tahkim yoluna başvurma konusunda eşit bir hakka sahip olduğunu gösterir.

Tahkim anlaşmasının, tahkime konu olan uyuşmazlığın kaynağı olan hukuki ilişkiyi düzenleyen sözleşmeden bağımsız oluşu da diğer bir temel prensiptir. Teoride bu prensip; tahkim anlaşmasının ilişkinin temelini düzenleyen sözleşmeden ayrı bir biçimde geçerliliğini ifade etmek amacıyla, tahkim anlaşmasının ayrılabilirliği (severability/seperability) bağımsızlığı (independence) ya da özerkliği (autonomy) olarak ifade edilmektedir.

Son olarak, hakemlerin kendi yetkilerini tayini (kompetenz-kompetenz) doktrini olarak ifade edilen prensibe göre; hakem mahkemesi kendi yetkisi konusunda kendisi karar verebilir. Nitekim bu prensip, tahkim anlaşmasının ana ya da asıl sözleşmeden bağımsızlığı prensibinin tamamlayıcısı, devamı niteliğindedir⁶⁴.

⁶¹ Aybay, R., Dardağan, E. (2008). *Uluslararası Düzeyde Yasaların Çatışması*. 1.Baskı, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, s. 315

⁶² Yıldırım, N.D. (2002-4) Tahkimin Olumlu ve Olumsuz Yönleri, *Ankara Barosu Dergisi*, s.37

⁶³ Ekşi, N. (2010). *Milletlerarası Ticaret Hukuku*. 3. Baskı, İstanbul: Beta Basım Yayım, s. 160

⁶⁴ Yılmaz, İ.(2004). *Uluslararası Yatırım Uyuşmazlıklarının Tahkim Yoluyla Çözümü ve ICSID-Yargılama Yetkisi*, 1. Baskı, İstanbul: Beta Basım Yayım s.10-13

4.2. Unsurları

“Tahkim” kavramı literatürde bir üst kavram olarak kullanılmakta olup, tahkim müessesesinin adıdır. Tahkim kavramının içeriğinde ise, çeşitli unsur ve ilişkiler yer alır⁶⁵. Tahkimde, “*tahkim anlaşması*”, “*esas sözleşme*”, “*hakem anlaşması*” ve “*tahkim usulü*” birbirinden ayrılır⁶⁶.

Tahkim anlaşması, mevcut veya ileride doğabilecek hukuki ihtilafların çözümünü hakem denen ve kendi seçtikleri kişi veya kişilerin kararına bırakan sözleşmedir. Bu sözleşme tahkimin temelini teşkil eder. Tahkim anlaşmasının geçerli olabilmesi için, tahkime konu teşkil eden -doğmuş veya ileride doğabilecek- ihtilafın tahkim anlaşmasının doğduğu sırada belirlenebilir olması gerekir⁶⁷. Buna karşın, ihtilafın doğumuna sebep olan veya olacak olan hukuki ilişkinin, tahkim anlaşmasının yapıldığı sırada mevcut olması şart değildir⁶⁸. Tahkim anlaşması müstakil olarak esas sözleşme yanında yer alır ve normal yargının bertaraf edilmesi amacını taşır. Esas sözleşme ise, tahkimin diğer bütün unsurlarından bağımsız olarak kendi hukukuna tabi olur⁶⁹. Bizatihi tahkim anlaşmasının konusunu teşkil eden ihtilaflara kaynaklık eden alım-satım, hizmet, istisna, vekâlet gibi maddi hukuk sözleşmesidir.

Tahkim anlaşması esas sözleşmeden ayrı olarak müstakil bir sözleşme şeklinde yapılabileceği gibi, maddi hukuk sözleşmesi içinde ithal edilen bir kloz (madde) şeklinde de (tahkim şartı/klozu) olabilir. Geçerli bir tahkim anlaşması, esas sözleşmeye konu uyuşmazlıklar bakımından hakem mahkemesinin münhasır yetkisini tesis etmekte ve devlet mahkemelerinin yetkisini bertaraf etmektedir⁷⁰.

Tahkim yargılamasını gerçekleştiren kişilere hakem denir. Taraflarla hakemler arasında yapılan ve tarafların uyuşmazlığın çözümünü hakemlere teklif ve hakemlerin de bunu kabulüyle meydana gelen sözleşme ise, hakem sözleşmesi

⁶⁵ Nomer, a.g.e., s.512

⁶⁶ Nomer, Ekşi, Öztekin Gelgel, a.g.e., s.2

⁶⁷ Nomer, a.g.e., s.513

⁶⁸ Nomer, Ekşi, Öztekin Gelgel, a.g.e., s.2

⁶⁹ Nomer, a.g.e., s.513.

⁷⁰ Şanlı, Esen, Ataman-Fıganmeşe, a.g.e., s.550.

olarak adlandırılmaktadır⁷¹. Hakem sözleşmesi, tahkim sözleşmesinden farklıdır⁷². Tahkim sözleşmesi ile hakem sözleşmesinin aynı (eş) sözleşme olarak tanımlanması, bunların gerçekte birbirinden farklı iki sözleşme olması nedeniyle yanıltıcıdır⁷³. Tahkim sözleşmesi uyuşmazlığın tarafları arasındaki anlaşmayı ifade ederken, hakem sözleşmesi, taraflarla hakemler arasında yapılan sözleşmeyi ifade eder⁷⁴.

Hakem sözleşmesi; tahkim sözleşmesinin tarafları ile hakemler arasındaki hak, yükümlülük gibi maddi hukuka ve usul hukukuna ilişkin hukuki ilişkilerin, usul hukuku ve özel hukuk hükümlerinin esas alınarak düzenlendiği bir sözleşmedir⁷⁵. Taraflar ile hakem veya hakemler arasındaki hakem anlaşması; tahkim anlaşmasından nitelik olarak farklı olmamakla beraber ona nazaran çok daha saf bir borçlar hukuku karakteri gösterir⁷⁶.

Hakem mahkemesinin hangi usulü uygulayarak hakem kararını vereceği bir usul hukuku sorunudur. Taraflar veya onların iradelerine uygun olarak hakemler uygulanacak usul bakımından kendilerini, seçtikleri bir hukuk düzenine tabi tutabilirler. Tarafların bu konuda bir anlaşması mevcut değilse, tahkim usulünün cereyan ettiği yer hukuku usule hakim olur. Hakem kararı, tahkim prosedürünün nihai aşamasıdır ve ancak usule hakim olan hukuka tabi olur⁷⁷.

4.3. Tahkim Kavramının Benzer Kavramlardan Ayrılması

4.3.1. Arabulucu (Uzlaştırıcı) Kavramı

Arabulucu olarak adlandırılan yöntem, uyuşmazlıkların devlet yargısı dışında çözülmesi açısından tahkime benzese de hukuki sonuçları bakımından tahkimden farklı bir kavramdır. Arabulucu, dostane bir çözüme ulaşmak amacıyla taraflara yardımcı olmak ve bu süreci etkinleştirmek üzere görevlendirilmiş kişidir⁷⁸.

⁷¹ Ekşi, a.g.e., s.160.

⁷² Azizov, H. (2004). *Uluslararası Ticari Tahkim*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 66.

⁷³ Taşkın, A. (2000). *Hakem Sözleşmesi*. Ankara: Turhan Kitabevi, s.8.

⁷⁴ Azizov, a.g.e. s. 66.

⁷⁵ Akıncı, a.g.e., s.15.

⁷⁶ Nomer, Ekşi, Öztekin Gelgel, a.g.e., s. 2.

⁷⁷ Nomer, Ekşi, Öztekin Gelgel, a.g.e., s. 2.

⁷⁸ Akıncı, a.g.e., s. 9.

Anglo-Sakson hukuk doktrinde kullanılan 'Alternative Dispute Resolution' teriminin karşılığı olarak, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü terimi de Türk hukuk doktrindeki yerini almıştır. Alternatif uyuşmazlık çözümü gerek yabancı doktrinde, gerekse Türk doktrinde farklı şekillerde tanımlanmakla birlikte; doktrinde yer alan tanımlardan en yaygın olanı alternatif uyuşmazlık çözümünün, devlet mahkemelerindeki yargılama dışında kalan ve bu yargılamaya alternatif teşkil eden her tip uyuşmazlık çözüm yöntemi olduğudur⁷⁹. Dolayısıyla, alternatif uyuşmazlık çözümü, taraflar arasında ortaya çıkan uyuşmazlığı neticeye bağlayacak olan birden fazla ve birbirilerinden farklı özelliklere sahip yöntemleri bünyesinde barındırmaktadır⁸⁰. Alternatif uyuşmazlık çözüm yolları çeşitleri "alternatif uyuşmazlık çözüm yolları" kavramı gibi tartışmalı bir konudur. Alternatif uyuşmazlık çözüm yolları çeşitleri, çok genel olarak; arabuluculuk (mediation/conciliation), arabuluculuk-tahkim (mediation-arbitration), kısa yargılama (mini trial), vakıaların saptanması (fact finding), tarafsız ön değerlendirme (early neutral evaluation), müzakere (negotiation) olarak belirtilebilir⁸¹. Alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının karakteristik özelliklerini, gönüllü katılım, bağlayıcı olmayan tavsiyelerde bulunma, tatmin olmama halinde tarafların yargıya başvuru hakkının mevcudiyetini koruması teşkil etmektedir.⁸²

Taraflar uyuşmazlığın öncelikle arabulucu aracılığıyla çözümlenmesini deneyebilirler, ancak bu yolla tarafların uzlaşmaya varması sağlanamazsa, uyuşmazlık tahkime havale edilebilecektir⁸³. Arabulucunun önerdiği çözüm, tahkimdeki hakem kararının aksine tarafları bağlayıcı nitelikte değildir. Taraflar, arabulucunun önerdiği çözüme göre hareket etmeye zorlanamazlar⁸⁴.

Milletlerarası ticaret alanında uyuşmazlıkların arabulucu ile çözülmesine ilişkin düzenlemeler, milletlerarası ticari tahkime kıyasla çok daha sınırlıdır. Bu kurallar arasında en önemlileri, UNCITRAL, MTO ve ICSID tarafından hazırlanmış

⁷⁹ Konuralp, C. Z. (2011). *Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları: Tahkim*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s. 7.

⁸⁰ Konuralp, a.g.e., s.20.

⁸¹ Polat, M. (2009). *Milletlerarası Usul Hukukunda Arabuluculuk*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s. 27.

⁸² Tanrıver, S. *Arabuluculuk ve Uzlaştırma Kavramları Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Tasarısının Değerlendirilmesi*, Milletlerarası Tahkim Semineri'nde sunuldu, Ankara.

⁸³ Akıncı, a.g.e., s.12

⁸⁴ Azizov, a.g.e., s.18

arabulucu (uzlaştırıcı) kurallarıdır. ICSID akid devlet ve diğer akid devlet vatandaşları arasındaki yatırımlardan kaynaklanan uyuşmazlıkların çözümü için 1979 yılında uzlaşma kurallarını yayınlamıştır⁸⁵. Stockholm Ticaret Odası Arabuluculuk Kuralları da 1 Ocak 2014 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere uygulanmaktadır.⁸⁶

Türk hukukunda da uyuşmazlıkların yargı yolu dışında alternatif uyuşmazlık çözümlerinden biri olan arabuluculuk yoluyla çözümüne olanak sağlayan 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu, 22.06.2012 tarihli Resmi Gazete’de yayınlanmıştır. 6325 sayılı Yasada Arabuluculuk hakkında bir tanımlama yapılmış olup, buna göre; “Arabuluculuk: Sistematiik teknikler uygulayarak görüşmek ve müzakerede bulunmak amacıyla tarafları bir araya getiren, onların birbirlerini anlamalarını ve bu suretle çözümlerini kendilerinin üretmesini sağlamak için aralarında iletişim sürecinin kurulmasını gerçekleştiren, uzmanlık eğitim almış olan tarafsız ve bağımsız bir üçüncü kişinin katılımıyla ve ihtiyari olarak yürütülen çözüm yöntemidir.”⁸⁷

4.3.2. Hakem-Bilirkişi Kavramı

Hakem, bir hâkim gibi kanun veya tarafların kararlaştırdıkları normlar çerçevesinde hüküm verirken, hakem-bilirkişi bir hukuki meselenin çözümlenmesinde belirli bir olayı, kendi uzmanlığını kullanarak tespit eder. Hakem-bilirkişinin görevi; sadece uyuşmazlık hakkında karar verilebilmesi için hukuken önemli olan maddi vakıaların tespitine ve uyuşmazlığın çözülmesinde yardımcı olmaktır. Hakem-bilirkişi kavramı ile tahkim yargılaması aynı şey olmadığı için, tarafların hakem-bilirkişi kararlaştırdıkları bir sözleşmeden doğan uyuşmazlıkta tahkim itirazında bulunması mümkün değildir. Dolayısıyla mahkeme hakem bilirkişi koşuluna dayanan tahkim itirazını kabul ederek görevsizlik kararı veremez. Tahkim itirazında bulunabilmek için tarafların uyuşmazlığın tahkim yolu ile çözümleneceğini kararlaştırmış olmaları gerekir⁸⁸.

⁸⁵ Akıncı, a.g.e., s. 12

⁸⁶ SCC Arabuluculuk Kuralları hakkında bkz.: <http://www.sccinstitute.com/dispute-resolution/mediation/>. İleride ilgili kısımlarda konu ele alınacaktır.

⁸⁷ Özümucu, S.(2013-121) Arabuluculuğun Rolü Kolaylaştırıcı ve Değerlendirici Arabuluculuk, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, s. 1386.

⁸⁸ Akıncı, a.g.e., s.13

Öğretide verilen tanıma göre hakem-bilirkişi sözleşmesi; tarafların, aralarındaki uyuşmazlık konusuna ait hususların belirlenmesinin, belirli kişi veya kurullarca yapılacağını ve bu kimseler tarafından yapılan tespiti kabul edeceklerini kararlaştırdıkları bir sözleşmedir.⁸⁹ Hakem-bilirkişi raporları, bilirkişi raporlarından farklı olarak, mahkemeyi ve tarafları bağlayıcı niteliktedir. Hakem-bilirkişilerin yetki alanı sadece görevlendirildikleri teknik alan ile sınırlıdır⁹⁰. Çoğu uluslararası ticari uyuşmazlıkların çözümü teknik bilgiyi gerektirmektedir. Milletlerarası Ticaret Odası da bu somut durum karşısında kendi bünyesinde Uluslararası Teknik Bilirkişilik Merkezi'ni (The International Centre for Expertise) kurmuş ve teknik bilirkişilik faaliyetlerini belirleyen kuralları Teknik Bilirkişilik Kuralları adı altında 01 Ocak 2003 tarihinde yürürlüğe koymuştur⁹¹.

Doktrinde hakem bilirkişi-sözleşmesinin niteliği konusunda tartışmalar mevcuttur⁹². Türk Hukukunda, Yargıtay kararlarına ve doktrindeki ağırlıklı görüşe göre hakem-bilirkişilerin atanmalarına ve onların raporlarının kabul edileceğine ilişkin sözleşme hukuki nitelik olarak HMK'nın 193. maddesi uyarınca münhasır delil sözleşmesidir⁹³.

4.4. Genel Olarak Tahkimin Yarar ve Sakıncaları

4.4.1. Tahkimin Yararları, (Olumlu Yönleri)

Tahkim birçok kültürde uyuşmazlıkların çözümü için kullanılan eski ve müşterek bir yöntemdir ⁹⁴ . Bugün uluslararası ticari ve ekonomik sözleşmelerden doğan uyuşmazlıkların önemli kısmı, tahkim yolu ile çözümlenmektedir⁹⁵. Bilhassa, XIX. yüzyıldan itibaren hızlı sanayileşme ve ticari ilişkilerdeki yoğunluk, çok sayıda farklı hukuki sorunların ortaya çıkmasına sebep olmuş, bunun sonucunda da devlet mahkemelerinin yükü artmıştır. Dava sayısının çokluğu nedeniyle adli kuruluşların yavaş işleyişi tahkim usulünün tercih nedenlerini hazırlamıştır ⁹⁶ . Özellikle de

⁸⁹ Ildır, G. (2003) Alternatif Uyuşmazlık Çözümü (Medeni Yargıya Alternatif Yöntemler), Ankara, s.170

⁹⁰ Azizov, a.g.e., s.20

⁹¹ Karazincir, A. (2012) *Milletlerarası Tahkim Kanunu Çerçevesinde Uluslararası Ticari Uyuşmazlıkların Çözüm Yolu Olarak Tahkim*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çag Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin. s.12.

⁹² Azizov, a.g.e., s. 20.

⁹³ Akıncı, a.g.e., s. 14.

⁹⁴ Tuygun, S. (2007). *ICSID Tahkimine İlişkin Hakem Kararlarının İcra Edilmesi*, İzmir: Güncel Hukuk Yayınları, s. 62.

⁹⁵ Şanlı, C, *Diğer Müesseseyi Tahkim Yapan Kurumlar*, Milletlerarası Tahkim Semineri'nde sunuldu, Ankara.

⁹⁶ Nomer, Ekşi, Öztekin Gelgel, a.g.e., s. 16.

yabancıların, yatırımlarının hukuki olarak güvence altında olduğunu hissetmek için tahkime yöneldiği görülmektedir⁹⁷. Uluslararası ticaretin gelişimi ve yatırımcıların hukukunu bilmediği bir devlete yatırım yapma isteği karşısında ortaya çıkan sorunlarda milli mahkemeler yetersiz kalmaktadır. Günümüzde tahkim anlaşmaları genellikle uluslararası mal alım satımı, teknoloji transferi ve yabancı yatırım girişimi sözleşmelerinde yer almaktadır⁹⁸. Milletlerarası ticari ilişkilerin oldukça farklı şekillerde ortaya çıkması; mevcut ve bilinen kuralların her gün değişen bu ilişkileri tam anlamıyla düzenlemesini olanaksız kılmaktadır. Tüm bu hususlara ek olarak, teknik ve özel bilgi gerektiren konularda hâkimin bilgisi yetersiz kalmaktadır⁹⁹.

Yıllar geçtikçe tahkim yolunun diğer uyuşmazlık çözüm yöntemlerinden daha çok tercih edilmesinin sebebi, tahkim yolu ile uyuşmazlığın dava sürecine nazaran daha hızlı bir şekilde sonuca bağlanması ve tahkim yargılamasının esnek ve daha özel usûllere tabi olmasıdır. Hakem kararlarının mahkeme kararlarına nazaran diğer ülkelerde daha kolay icra edildiğini de unutmamak gerekir¹⁰⁰. Tahkim yargılamasını düzenleyen kurallar, tarafların iradesine tâbidir ve emredici usul kurallarına aykırılık teşkil etmedikten sonra tarafların anlaşmaları doğrultusunda her türlü değişikliğe açıktır¹⁰¹. Tahkimin tercih edilmesinin nedenleri genel olarak şunlardır¹⁰²:

- Tahkimde yargılama süresinin daha kısa olması: Tarafları tahkime yönelten nedenlerin başında yargılamanın çabukluğu gelmektedir¹⁰³. Mahkemelerin iş yükünün yoğunluğu ve mahkeme kararları için temyiz yoluna gidilmesi,

⁹⁷ Tuygun, a.g.e., s. 62.

⁹⁸ Tuygun, a.g.e., s. 61.

⁹⁹ Ekşi, a.g.e., s.162.

¹⁰⁰ Ertürk, B.H. (2003) Milletlerarası Tahkimde Yeni Gelişmeler: Tahkim Yargılaması Süreci ve Masrafların Azaltılması. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Armağan Özel Sayısı*, 19(2) s. 1.

¹⁰¹ Kalpsüz, T., (2003) Tahkim Anlaşması, Bilgi Toplumunda Hukuk, *Ünal Tekinalp'e Armağan*, Cilt II, İstanbul 2003, s. 1045

¹⁰² Türk Hukuku bakımından uluslararası tahkimi düzenleyen 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun genel gerekçesinde bu gereklilikler şu şekilde ifade edilmektedir: "Öteden beri uyuşmazlıkların çözülmesinde uygulanan tahkim, küreselleşen dünyada ülkelerin karşılıklı olarak birbirlerinde yatırım yapmalarının olağan hale gelmesi nedeniyle, yatırımların güvence altına alınması için iki ya da çok taraflı uluslararası sözleşmelerde uyuşmazlıkların çözüm yolu olarak öngörülmekte ve seçimlik bir yargı yolu olarak etkinliğini giderek arttırmaktadır. Uluslararası alanda sözleşmeler yapan tarafların, birbirlerinin milli mahkemelerine gitmeyi kendileri bakımından riskli bulması, diğer tarafın kendi milli mahkemesinde avantaj elde edebileceği endişesini taşıması ve yine milli mahkemelerin bürokratik işlemleri ve uzmanlıktan uzak yapılanmalarının davanın uzamasına neden olacağını düşünmesi, tahkimin seçimlik bir yargı yolu olarak tercih edilmesinin sebeplerini oluşturmaktadır. Yargı yolu olarak tahkimin tercih edilmesinin diğer bir nedeni ise, mahkeme kararlarının uluslararası alandaki etkinliğinin sınırlı bulunmasıdır. Çünkü milli mahkemeler, yabancı devletin yargı egemenliğinin sonucu olan yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizi konusunda genellikle çekingendirler. Buna karşılık günümüzde uluslararası ticaret camiasının özel mahkemeleri konumundaki hakem veya hakem kurulu kararları, Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Hakkındaki New York Konvansiyonu'na göre 150 dolayında ülkede icra edilebilmektedir. Tüm bu gerekçeler, uluslararası ticari ve ekonomik sözleşmelerden doğan uyuşmazlıkların çözüm yolu olarak tahkimi cazip ve vazgeçilmez kılmaktadır." Bkz.TBMM 21. Dönem ve 3. Yasama Yılı Milletlerarası Tahkim Kanunu Tasarısı ve Anayasa ve Adalet Komisyonları Raporları

¹⁰³ Yıldırım, a.g.m., s.38

yargılama sürecini uzatmaktadır. Tahkimde hakemler konunun uzmanı kişilerden seçilmek suretiyle, uyuşmazlıkla ilgili çalışma ve incelemeler daha hızlı olmaktadır.

- Tahkimin daha az masraflı olması: Yüksek hakem ve avukatlık ücretlerine bakıldığında tahkim yolunun ucuz olmadığı kanısına varmak ilk bakışta doğru gözükabilir ¹⁰⁴ . Ancak, genelde, hakemler tarafından gerçekleştirilen yargılamanın devlet mahkemelerindeki yargılamaya oranla daha ucuz olduğu, devlet mahkemelerinin birden fazla dereceli olmasının yargılama masraflarını ağırlaştırdığı ileri sürülmektedir. Kurumsal tahkime başvurulması halinde, kurumun belirlediği tarifelere de dikkat etmek gerekir. Eski demir perde ülkelerindeki tahkim heyeti tarifesi oldukça düşüktü. Fakat ICC tarifeleri oldukça yüksektir. SCC Tahkim Enstitüsü tahkim tarifesi ise, tezimizin Maliyet Çizelgeleri bölümünde detaylı şekilde sunulmuştur. Yargılama giderleri bakımından hakem kurulları lehinde görüş bildirmek için, dava konusuna bakmak gerekecektir. Düşük dava değerine sahip hukuki uyuşmazlıklarda devlet mahkemelerine başvurmak daha az masraflı olabilecektir. Dava konusu değeri yüksek ise, durum tam tersi de olabilir¹⁰⁵.
- Hakem Yargılamasının Gizliliği: Tahkim yargılaması tarafların rızası olmadığı sürece gizlidir¹⁰⁶. Taraflar çoğu zaman ticari sırlarının açıklanmasını arzu etmezler. Oysa devlet mahkemelerindeki yargılamada aleniyet ilkesine uyulur. Hakem kararlarının mahkeme kararlarının aksine yayımlanma zorunluluğunun olmaması bunların ancak tarafların izin verdiği durumlarda yayınlanabilmesi de mahremiyeti sağlayan bir diğer faktördür.
- Hakemlerin niteliği: Tarafların hakemlerin seçim usulünü belirleyebilmeleri, uyuşmazlığın gerektirdiği teknik veya hukuki bilgiye sahip kişilerin seçilebilmesi hakem yargılamasının en önemli yönlerindendir ¹⁰⁷ . Benimsenecek tahkim sistemi ne olursa olsun, uyuşmazlığı çözüme kavuşturmada görevli hakem ya da hakemler (seçilme usulü ne olursa olsun ve hatta taraflarca ismen belirlenmiş olsalar bile) taraflardan birinin temsilcisi veya vekili değildirler. Hakem ya da hakemler; önlerine gelen uyuşmazlığı tarafsızca ve hiçbir tarafın etkisi altında kalmadan, sadece tahkim

¹⁰⁴ Tuygun, a.g.e., s. 63

¹⁰⁵ Yıldırım, a.g.m., s.40

¹⁰⁶ Tuygun, a.g.e., s. 63

¹⁰⁷ Yıldırım, a.g.m., s.41.

yargılamasının tabi olduğu tahkim kurallarına uymak suretiyle çözecek kişilerdir. Tahkim yargılamasının bu temel ilkesi, tüm tahkim sistemlerinde haklı önemine kavuşmuş, hakem tarafsızlığını ve bağımsızlığını sağlamaya yönelik prensipler tüm sistemlerde benimsenmiştir¹⁰⁸.

- Tahkimin Özel Bir Uyuşmalık Çözüm Mekanizması Olması: Tahkim tarafların iradesine dayandığından, hakemler, mahkemeler gibi maddi hukuk ve usul hukuku kuralları ile bağlı değildir. Tahkimde uyuşmazlığın tarafları; hakemleri, tahkim yeri ve yöntemini tespit etmekte, uyuşmazlığa uygulanacak usul hukukunu serbestçe belirleyebilmektedir. Bu süreçte, ulusal hukuk kuralları dışına çıkılabilmekte ve hakkaniyet ve iyiniyet kuralları dahilinde dahi karar verilebilmektedir. Öte yandan, tahkim süreci uyuşmazlığın niteliğine göre yönlendirilebilmekte ve uyuşmazlık konusu ilişkinin dahil olduğu sektörlerde geçerli olan teamüllerin, örf ve adet kurallarının da uygulanabilmesi imkanı bulunmaktadır¹⁰⁹.

4.4.2. Tahkimin Sakıncaları, (Olumsuz Yönleri)

Tahkimin tarafların anlaşmasıyla ortaya çıktığı ve tarafların kendi istekleriyle uyuşmazlığın devlet mahkemelerince çözülmesinden vazgeçtikleri unutulmamalıdır. Ancak uluslararası ticarete tarafları tahkime yönelten nedenin de hakem yargılamasına duyulan güvenden çok, yabancı bir mahkemeye yönelik endişe olduğu da gözden uzak tutulmamalıdır¹¹⁰. Çok uluslu yabancı sermaye ekonomik varlığının ve kârlılığının yeterince güvenceye alınabilmesi için, yatırım yaptığı ülkenin ulusal yargısı yerine alternatif olarak uluslararası tahkimi bir koşul olarak ileri sürmekte ve böylece çıkarlarının daha iyi korunacağını düşünmektedir¹¹¹. Tahkime olumlu gözle bakanlar olduğu gibi, olumsuz gözle bakanlar da vardır.

Tahkimin olumsuz yönleri şu şekilde sıralanabilir:

- Dava konusu değerinin düşük olduğu davalarda yargılama giderinin yüksek olması: Dava konusu değerinin yüksek olduğu davalarda masraf bakımından

¹⁰⁸ Candaner Elver, N., *Uluslararası Ticari Uyuşmazlıklarda Kurumsal Tahkimin Güncel Sorunları*, İstanbul Ticaret Odası Yayın No: 2004-16, s. 38-39.

¹⁰⁹ Tuygun, a.g.e., s. 62.

¹¹⁰ Yıldırım, a.g.m., s. 44.

¹¹¹ Yılmaz, H., (2004-2) Uluslararası Tahkim Örgütlenmeleri, *Ankara Barosu Dergisi*, s.76.

daha avantajlı olan tahkim yargılaması, dava konusu değerin düşük olduğu yargılamalarda masraflı olabilir.

- Hakem kararlarının bağlayıcı etkisi bakımından yaşanan olumsuzluklar: Genellikle birçok hukuk sisteminde, (Türk Hukuku bakımından milletlerarası Tahkim Kanunu'nda da yer aldığı gibi) hakem kararlarının iptali imkânı ile yetinilmektedir. Hakem kararların aleyhinde kanun yoluna başvuru imkânı olmaması ise, bu kararlar ile mahkeme kararları arasında önemli bir farkın doğmasına yol açmaktadır. İlk derece mahkemesinin verdiği karar üst derece mahkemelerce denetlenebilirken hakem kararları için bu söz konusu olmayacaktır. New York Konvansiyonu hakem kararının tenfizinin istendiği ülkenin kamu düzenine aykırı olması halinde tanıma ve tenfiz talebinin reddedileceğini düzenleyerek bu sorunu aşmaya çalışmıştır.
- Hakemlerin Tarafsızlığı Sorunu: Hakem seçiminin taraflara ait olduğu durumlarda, üzerinde her iki tarafın uzlaştığı tarafsız hareket eden ve sır saklama yükümlülüğünü yerine getiren hakem bulmak güçleşmektedir¹¹².

4.5. Milli, Milletlerarası ve Yabancı Tahkim Kavramları

Bir üst tanım olan tahkim; hem devletlerin taraf olduğu tahkimi, hem özel kişiler arasındaki tahkimi, hem de milli ve milletlerarası tahkimi kapsar¹¹³. Tahkimin ulusal veya uluslararası nitelikte olması, hakem kararının tanınması ve tenfizi aşamasında yaratacağı etki bakımından büyük önem taşır¹¹⁴.

¹¹² Yıldırım, a.g.m., s.41

¹¹³ Huysal, B. (2010) *Milletlerarası Ticari Tahkimde Tahkime Elverişlilik*, İstanbul: Vedat Kitapçılık, s. 8.

¹¹⁴ Emek, U. Uluslararası Ticarete Tahkim, İnternet: <http://ekutup.dpt.gov.tr/> Son Erişim Tarihi: 03/09/2015

4.5.1. Milli Tahkim

Milli tahkim kavramı yerine “*iç tahkim*”, “*mahalli tahkim*”, “*yerli tahkim*” gibi kavramlar da kullanılmaktadır. Yerli tahkim; gerek taraflar gerek uyuşmazlık konusu itibarıyla, belirli bir hukuk sisteminin sınırları içinde kalan, herhangi bir yabancı hukuk sistemi ile irtibatlı olmayan tahkimi ifade eder. Yerli tahkim, milletlerarası tahkime kıyasla, ilgili hukuk sistemi tarafından daha yakın şekilde kontrol edilir ve daha ayrıntılı düzenlemelere konu olabilir¹¹⁵.

4.5.2. Milletlerarası Tahkim

“*Milletlerarası tahkim*” kavramı yerine, “*milletlerarası ticari tahkim*” kavramı kullanılmaktadır¹¹⁶. Milletlerarası tahkim, devletler arasındaki uyuşmazlıkların çözümünde başvurulmuş ve aslında devletler umumi hukukunun konusunu oluşturan tahkimleri de kapsayan bir üst kavram izlenimi verdiği için; yanlış anlaşılmaya müsait olan bu kavram yerine, özel hukuka ilişkin işlem ve ilişkilerle ilgili tahkimi ifade etmek için daha çok “*milletlerarası ticari tahkim*” kavramı kullanılmaktadır¹¹⁷. Zira “*Milletlerarası tahkim*” tabiri, yabancılık unsuru taşıyan ve hakemler marifetiyle ihtilafların çözümünü içeren tüm ihtilaf çözme tekniklerini ifade etmek üzere kullanılan bir üst kavramdır. Bu üst kavram içinde yer alan tahkim biçimleri; tahkim prosedürüne uygulanan kuralların mahiyet ve menşei, tahkim prosedürüne nezaret eden kurumun menşei ve hukuki yapısı, tahkime konu uyuşmazlığın menşei ve karakteri göz önüne alındığında farklılık arz eder.

Milletlerarası tahkim prosedürlerinden bir kısmı, tamamen devletlerarası anlaşmalarla oluşturulan kurallara tabi olarak, bu anlaşmalarla ihdas edilen kurumların nezaretinde yürütülmektedir. Bu tahkim türünün tipik örneği; Birleşmiş Milletler bünyesindeki Daimi Hakem Mahkemesi (The Permanent Court of Arbitration-PCA) nezaretinde yürütülen tahkimlerdir. Bu tahkim türü, esasen devletler umumi hukukunun konusudur.

¹¹⁵ Tanrıbilir, F.B., Şit, B. (2002-22) Milletlerarası Tahkim Müessesesi ve Milletlerarası Tahkim Kanunu, Prof. Dr. Ergin Nomer Armağan, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, s. 821

¹¹⁶ Nomer, Ekşi, Öztek Gelgel, a.g.e., s.4.

¹¹⁷ Öztek Gelgel, G. Milletlerarası Tahkim Kanunu Uygulama Alanı ve Getirmiş Olduğu Önemli Yenilikler, Ünal Tekinalp'e Armağan, Cilt II, s. 1081

Milletlerarası tahkim yargılamasının bir kısmı benzer şekilde devletlerarası anlaşmalarla oluşturulan kurallara tabi olarak ve bu anlaşmalara göre kurulan kurumların nezaretinde yürütülmekle beraber, konusu milletlerarası ticari ve ekonomik faaliyetlerdir. Bu türe örnek olarak, ICSID (International Center for Settlement of Investment Disputes), WIPO (World Intellectual Property Organisation) ve Amman Arap Tahkim Merkezi (Amman Arap Convention on Commercial Arbitration) prosedürleri sıralanabilir.

Milletlerarası tahkim prosedürlerinin bir kısmı, doğrudan milletlerarası ticaret camiasının oluşturduğu, herhangi bir devletlerarası anlaşmaya veya milli hukuka dayanmayan supranasyonel kurallara tabi şekilde, bu kuralların temelleri üzerinde oluşturulan kurumların nezaretinde yürütülmektedir. Milletlerarası Ticaret Odası ve Londra Milletlerarası Tahkim Mahkemesi bu türe örnek oluşturmaktadır.

Milletlerarası tahkim prosedürlerinin bir kısmı ise, muhtelif ülkelerde, ülke devleti tarafından ya da ülkedeki belirli sektör mensupları tarafından milli hukukun temelleri üzerinde kurulan tahkim örgütlerinde cereyan etmektedir. Bu anlamda dünya üzerinde sayısız tahkim örgütü bulunmaktadır. Bu tahkim türünün örnekleri olarak; Avusturya Federal Ekonomi Odası Milletlerarası Tahkim Mahkemesi, Rusya Federasyonu Ticaret Odası Milletlerarası Tahkim Mahkemesi¹¹⁸, İstanbul Tahkim Merkezi¹¹⁹ zikredilebilir¹²⁰. Hatta çalışmamızın konusunu oluşturan Stockholm Tahkim Enstitüsü Hakem Mahkemesi de bu kategori altında sıralanabilir.

Milletlerarası tahkim prosedürlerinin bir kısmı ise, hiçbir kurumsal tahkim merkezinin denetimine tabi olmaksızın, doğrudan tarafların kaleme aldıkları veya onların atıfta bulundukları milli ya da milletlerarası tahkim kurallarına göre yürütülmektedir¹²¹.

Tahkimin ‘milletlerarası’ niteliği ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Bir tahkimin milletlerarası olup olmadığının tespitinde iki farklı ölçüt kullanılmaktadır¹²². Tahkimin

¹¹⁸ Şanlı, Esen, Ataman-Figanmeşe, a.g.e., s.551

¹¹⁹ 6570 Sayılı İstanbul Tahkim Merkezi Kanunu’nun “Amaç ve Kapsam” başlıklı 1’nci maddesi hükmü şöyledir: Bu kanunun amacı yabancılık unsuru taşıyanlar da dâhil olmak üzere uyuşmazlıkların tahkim ve alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleriyle çözülmesini sağlamak üzere İstanbul Tahkim Merkezinin kurulması ile Merkezin teşkilat ve faaliyetlerine ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.

¹²⁰ Şanlı, Esen, Ataman-Figanmeşe, a.g.e., s. 551.

¹²¹ Şanlı, Esen, Ataman-Figanmeşe, a.g.e., s. 552.

¹²² Huysal, a.g.e., s. 8.

milletlerarası nitelikte olup olmadığını tespit etmek için, uyuşmazlığın taraflarının statüleri ve uyuşmazlık konusu kıstaslarına başvurulmaktadır. Genellikle alternatif şartlar olarak ifade edilen bu iki kıstastan birincisi; uyuşmazlığın taraflarının tabiiyetinin, ikametgâhının, işyerinin (veya tüzel kişiler bakımından idare merkezlerinin) farklı ülkelere işaret etmesi nedeniyle tahkimin milletlerarası nitelik kazandığını ifade eder. İkincisi kıstasa göre ise; tahkimin milletlerarası niteliği, taraflara ilişkin irtibat noktalarına değil, uyuşmazlık konusunun milletlerarası ticaret hayatını ilgilendirmesine bağlıdır. Uyuşmazlık konusunun milletlerarası ticaret hayatını ilgilendirip ilgilendirmediği ise, temel ilişkinin milletlerarası niteliğine bakılarak tespit edilir. Tahkim konusu uyuşmazlığın kendisinden doğduğu ilişki; milletlerarası karakteri haiz ise, tahkimin milletlerarası olduğu kabul edilmektedir¹²³. Dayanağını Fransız hukukundan alan bu ölçüt; “milletlerarası ticaretin yarar alanı” kavramı temelinde, malların ve hizmetlerin devletler arasında yer değiştirmesi prensibine dayanmakta olup, milletlerarası ticaretin ihtiyaçlarını ve yapısını dikkate alır¹²⁴.

Milletlerarası ticari tahkim veya milletlerarası tahkime öğreti ve uygulamada değişik anlamlar verilmektedir¹²⁵. Milletlerarası Ticari Tahkimi düzenleyen 1961 tarihli Avrupa Cenevre Konvansiyonu’nun 1. maddesine göre; Konvansiyonda yer alan hükümler;

-Milletlerarası ticari muameleden doğan ve

-Mutad meskeni veya muamele merkezleri farklı ülkelerde bulunan

Taraflar arasındaki uyuşmazlıkların çözümü için yapılan tahkim sözleşmelerine dayanır¹²⁶.

Fransa’da 12 Mayıs 1981 Kararnamesi ile usul kanununa eklenen hükümlerle milletlerarası tahkim düzenlenmiştir. Kanunun 1492. maddesine göre, milletlerarası ticaret hayatının yarar sahasını ilgilendiren bu ihtilafları çözen tahkim milletlerarasıdır. Dolayısıyla, Fransız hukukunda milletlerarası tahkimden bahsedebilmek ve bu kanunu uygulayabilmek için, temel ilişkinin milletlerarası

¹²³ Tanrıbilir, Şit, a.g.m ,s. 2.

¹²⁴ Huysal, a.g.e., s. 8.

¹²⁵ Öztekin Gelgel, a.g.m. s.1081.

¹²⁶ Nomer, Ekşi, Öztekin Gelgel, a.g.e. s. 7.

olması ve ticari olması gereklidir¹²⁷. İsviçre Devletler Özel Hukuku Kanunu'nda ise, milletlerarası tahkime ilişkin hükümlerin uygulanma alanının gösteren 176. maddeye göre bu hükümler, hakem mahkemesi yerinin İsviçre olması ve taraflardan en az birinin hakem mahkemesinin teşkili sırasında ikametgâhının veya mutad meskeninin İsviçre'de bulunmaması halinde uygulanabilir¹²⁸.

Sonuç olarak; günümüzde milletlerarası tahkim tabiri, yukarıda ifade edilen tahkim biçimleri de dahil, yabancılık unsuru içeren ticari ve ekonomik ilişkilerden doğan uyuşmazlıkların çözümünü istihdaf eden tüm tahkim biçimlerini ifade etmek üzere kullanılmaktadır¹²⁹.

4.5.3. Yabancı Tahkim

Bir tahkimin milletlerarası olmasının, o tahkim yargılaması sonucunda verilecek hakem kararının yabancı hakem kararı sayılması ile ilgisi yoktur. Çünkü bir ülkeye göre yabancılık unsurlu sayılan bir tahkim, başka bir ülkeye göre sayılmayabilir¹³⁰. Yabancılık unsurunun¹³¹ tayininde esas olarak iki kriterden hareket edilmektedir. Bu kriterlerden ülkesellik esası, toprak esası ya da mekan kriteri olarak adlandırılan görüşe göre; yabancı bir ülkede cereyan eden tahkim yabancıdır. Diğer görüş ise; tahkim prosedürü sırasında uygulanan usul kanununa göre yabancılık vasfının belirlenmesini savunmaktadır. Hakem kararının otoritesi altında verildiği kanun kriteri olarak adlandırılan bu görüş, yabancı bir devletin usul hukuku uygulanarak verilen kararları yabancı hakem kararı olarak nitelemektedir. Hakemin veya hakem heyetinin toplandığı yerin yabancılık unsuru açısından önemi yoktur¹³².

Bu konudaki daha çağdaş ve güncel eğilimler “sözleşmenin ekonomik karakterini” ön planda tutmakta, şahsi ve coğrafi anlamda yabancılık unsuru taşıyın taşımasını milletlerarası akitleri, milletlerarası ticari akitler olarak vasıflandırmaktadır. Tahkime milletlerarası nitelik kazandıran, tahkimin taraflarının taraflarının hukuki niteliği,

¹²⁷ Öztekin Gelgel, a.g.m. s. 1082.

¹²⁸ Nomer, Ekşi, Öztekin Gelgel, a.g.e., s.8.

¹²⁹ Şanlı, Esen, Ataman-Fıganmeşe, a.g.e., s.552.

¹³⁰ Karazincir, a.g.e, s.16.

¹³¹ MÖHUK 'un “Tenfiz kararı” başlıklı 50'nci maddesinin birinci fıkrası şöyledir: Yabancı mahkemelerden hukuk davalarına ilişkin olarak verilmiş ve o devlet kanunlarına göre kesinleşmiş bulunan ilâmların Türkiye'de icra olunabilmesi yetkili Türk mahkemesi tarafından tenfiz kararı verilmesine bağlıdır.

¹³² Nomer, Ekşi, Öztekin Gelgel, a.g.e, s4.

tahkim usulü için seçilen hukuk, hakemlerin niteliği , vb. değil, tahkim konusu temel ilişkinin millerlerarası ticareti ilgilendirme özelliğidir¹³³.

Türk Hukukunda da hekem kararının milliyeti ve yabancılık unsurunun tespiti yoğun olarak tartışılmıştır.Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 7.11.1951 tarihli ve 126 E. , 109 K. sayılı kararından itibaren ağırlıklı olarak usul kanunu kriteri benimsenmiş, “yabancı bir kanun otoritesi altında verilmiş hakem kararının” yabancı sayılacağına karar verilmiştir. Daha sonraki bazı Yargıtay kararlarında ise; usul kanunu kriteri yanında, bu kriterin yetersiz kaldığı durumlarda, tahkim yeri kriteri de tamamlayıcı unsur olarak kullanılmıştır¹³⁴.

Yargıtay'ın son kararlarında, ise tahkim yeri esas alınmaya başlanmıştır. ¹³⁵ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 2011/568 E. 2012/47 K. Sayılı Kararında şu şekilde hüküm verilmiştir:

Her ne kadar bir hakem kararının, yerli veya yabancı hakem kararı olup olmadığı ayrımı konusunda, doktrinde genel olarak “otoritesi altında verilen kanun” ve “toprak esası” şeklinde tanımlanan değişik görüşler bulunmakta ise de, New York Sözleşmesinin, “İş bu sözleşme, tabii veya hükmi şahıslar arasında zuhur eden ve tanınması ve icrası bahismevzuu devlet arazisinden gayri bir devlet arazisinde verilen hakem kararlarının tanınması ve icrası hakkında tatbik olunur.” Hükümünü taşıyan 1. maddesindeki (....bahis mevzuu devlet arazisinden gayri bir devlet arazisinde) ifadeleri gereğince, anılan sözleşmede açıkça “toprak esası” benimsenmiş olduğundan, Türkiye dışında verilen hakem kararlarının, “yabancı hakem kararı” niteliğinde olduğunun kabulü gerekir.¹³⁶

¹³³ Sönmez, İ., Karakaya, G. Milletlerası Tahkimde Esasa Uygulanacak Hukuk, İnternet; <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/262870> Son Erişim Tarihi: 7.7.2017

¹³⁴ Aygül, M. (2014), *Milletlerarası Ticari Tahkimde Tahkim Usulüne Uygulanacak*, 2 Baskı, İstanbul, 12 Levha Yayınları, s.37

¹³⁵ Aygül, a.g.e. , s. 39

¹³⁶ İnternet: <http://www.hukukmedeniyeti.org/ictihatyazdir.asp?id=84400> Son Erişim tarihi: 7.7.2017

5. YAPISAL OLARAK ULUSLARARASI TAHKİM

5.1. Ad-Hoc (Arızı) Tahkim

Günümüzde yürütülmekte olan milletlerarası tahkim prosedürleri, örgütlenme biçimi bakımından iki grupta incelenmektedir¹³⁷. Milletlerarası uygulama dikkate alındığında, milletlerarası ticari tahkimin kurumsal olarak (enstitü tahkimi) veya herhangi bir kuruma bağlı olmaksızın (ad-hoc) gerçekleştiği görülmektedir¹³⁸. Ad-hoc (arızı) tahkim de; tahkim prosedürlerinin bir kısmı, tamamen tarafların bizatihi kaleme aldığı veya atıfta bulunduğu muayyen kural ya da yasalara istinaden tarafların veya taraflarca verilen yetkiye istinaden hakemlerin kontrolünde cereyan etmektedir¹³⁹.

Ad-hoc tahkim, bir tahkim kurumunun himayesi veya denetimi altında yürütülmemektedir. Taraflar, uyuşmazlığı tahkim yolu ile çözümlemekte anlaşmış olmakla birlikte, bunu yönetecek bir kurum belirlememektedirler¹⁴⁰. Taraflar bazen ad-hoc tahkim sürecini yönetecek bir dizi kuralı da belirlemektedir¹⁴¹. Ad hoc tahkimi yönetmenin nispeten basit bir yolu, tahkim anlaşmasında, uygun tahkim kurallarının açık şekilde seçilmesidir¹⁴². Örneğin, Birleşmiş Milletler Ticaret Hukuk Komisyonu (UNCITRAL), milletlerarası ticari uyuşmazlıklarda sıklıkla kullanılmakta olan bir tahkim kuralları yayımlamıştır ve bu kurallara ad-hoc tahkimde sıkça kullanılmaktadır¹⁴³. UNCITRAL kuralları başta kurumsal olmayan tahkim kullanılmak üzere tasarlanmış olmasına rağmen, günümüzde bazı tahkim kurumları tarafından da kullanılmaktadır¹⁴⁴.

Ad-hoc tahkim tercih edildiğinde, taraflar genellikle hakem veya hakemleri tayin eden bir makam belirlemektedirler. Taraflar anlaşamazlarsa ya da seçtikleri hakem/hakemler görev yapamayacak olursa, hakem tayin eden makam, hakem

¹³⁷ Şanlı, Esen, Ataman-Fıganmeşe, a.g.e., s. 552.

¹³⁸ Akıncı, Z. Neden İstanbul Tahkim Merkezi, İnternet: <http://journal.yasar.edu.tr/wp-content/uploads/2014/01/3-Ziya-AKINCI.pdf>, Son Erişim Tarihi: 03.09.2015.

¹³⁹ Şanlı, a.g.e., s.553.

¹⁴⁰ Born, G.,(2001) International Arbitration, Commentary and Materials, 2. Baskı, Kluwer Law International, s.12

¹⁴¹ Born, G.,(2009) International Commercial Arbitration, Kluwer Law International, Cilt 2, s.150

¹⁴² Julian D. M., Mistelis L.A, Kröll,S. (2003) *Comperative International Commercial Arbitration*, Kluwer Law International, s.34

¹⁴³ Born, a.g.e, s.150

¹⁴⁴ Julian, Mistelis, Kröll, a.g.e, s.34.

heyetinin karşılaştacağı diğer zorluklarda da çözüm sunabilmektedir. Eğer taraflar, hakem tayin eden bir makam belirleyemezlerse, pek çok devletin kendi tahkim kanunları uyarınca, milli mahkemeler tarafından hakem tayin edilebilmektedir¹⁴⁵.

Tahkimin uygulamadaki ilk örnekleri, ad-hoc tahkim niteliğinde olduğundan, ad-hoc tahkimin ortaya çıkışı ve gelişimi, tahkim kurumunun tarihçesiyle paralellik arz etmektedir. Tahkim konusunda milli ve milletlerarası düzeyde kabul edilen ilk belgeler, genellikle ad-hoc tahkimi düzenlemiştir. Milletlerarası tahkimin modern tarihinin başlangıç noktası olarak kabul edilen 1794 tarihli Jay Anlaşması, ad-hoc tahkimi öngörmüştür. A.B.D. ile İngiltere arasında ticaret ve deniz taşımacılığından doğan uyuşmazlıkların çözümü için, taraf devletlerin vatandaşı olan eşit sayıda üyeden oluşan komisyonlar oluşturulmasını öngören bu andlaşma, 19. yüzyıl boyunca Avrupa ve Amerika'da yer alan devletler arasındaki ticari uyuşmazlıkların çözümünde model alınmıştır¹⁴⁶. Bu anlaşmanın 19. yüzyıl boyunca uygulanması ve model olmasından yola çıkarak, milletlerarası modern tahkimin kurucusu olduğunu iddia edenler de mevcuttur¹⁴⁷.

Milli kanunların ve ikili anlaşmaların ötesinde çok taraflı alanda, ad-hoc tahkimin ilk defa, 1961 tarihli *“Avrupa Milletlerarası Ticari Tahkim Cenevre Sözleşmesi”*nde düzenlenmiş olduğu belirtilmektedir. Avrupa Milletlerarası Ticari Tahkim Cenevre Sözleşmesi; Avrupa ülkeleri arasında ticaretin gelişmesine yardım etmek, bu ülkeler arasında milletlerarası tahkimin teşkilatlanmasına ve işlemesine engel olabilecek güçlükleri gidermek amacıyla hazırlanmıştır. Cenevre Sözleşmesi'ne göre, milletlerarası ticareti ilgilendiren bir sözleşmenin, meskenleri veya idare merkezleri farklı ülkelerde bulunan gerçek ve tüzel kişi tarafları, uyuşmazlığın çözümü için daimi tahkim kurumlarına veya somut sorun için seçilmiş hakemlere, diğer bir ifadeyle ad-hoc tahkime başvurabileceklerdir.

Günümüzde ise, ad-hoc tahkim kurallarından en bilineni, Birleşmiş Milletler Ticaret Hukuk Komisyonu tarafından hazırlanan UNCITRAL Tahkim Kurallarıdır¹⁴⁸. Ad-hoc

¹⁴⁵ Born, a.g.e., s. 150

¹⁴⁶ Demircan, H.E., *Uncitral Tahkim Kuralları ile Milletlerarası Tahkim Kanunu Hükümleri Çerçevesinde Ad Hoc Tahkim*, Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s. 20

¹⁴⁷ Karazincir, a.g.e. s.19

¹⁴⁸ Demircan, a.g.e., s. 33,34

tahkim türünü tercih edenlerin, yerel tahkim düzenlemelerine bağlı olmadan uluslararası karakterli kurallar çerçevesinde tahkim prosedürlerini yürütebilmelerini teminen Birleşmiş Milletler Milletlerarası Ticaret Hukuku Komisyonu 15 Aralık 1976 tarihli Genel Kurulu'nda 31/98 sayılı karar ile bir dizi tahkim kuralları geliştirmiştir. Ad-hoc tahkimi seçenler, sözleşmelerinde yapacakları bir atıfla tahkim prosedürünü, ad-hoc tahkime ilişkin UNCITRAL'in 1976 tarihli tahkim kurallarına tabi kılabilirler¹⁴⁹.

Ad-hoc tahkimin tercih edilme sebepleri şu şekilde sıralanabilir; kurumsal tahkime göre daha esnek bir yapıya sahip olması, daha az masraflı olması, tartışmaya açık olsa da kurumsal tahkime göre daha gizli olması¹⁵⁰. Ayrıca, kurumsal tahkim merkezlerinin tahkim prosedürleri üzerindeki bürokratik denetiminden duyulan endişeler veya bu tür kurumların "*uluslararası sermaye*"nin bir manivelası olduğu yönündeki düşünceler, ad-hoc tahkimin tercih nedenlerini oluşturmaktadır. Özellikle, devlet ya da kamu kurum veya kuruluşlarının taraf olduğu yatırım sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıklarda ad-hoc tahkim yaygın olarak tercih edilmektedir¹⁵¹.

5.2. Kurumsal Tahkim

Kurumsal Tahkimde, tahkim yerleşik bir tahkim kurumunun kuralları ve gözetiminde cereyan etmektedir¹⁵². Kurumsal tahkim, bir tahkim türü olmak itibariyle ad-hoc tahkim ile ortak bir temel paylaşır ve benzer özellikler taşır. Fakat ticaret camiasının otonom karakterinin uyuşmazlıkların çözüm metodları alanında kendini gösteren bir örneği olarak, ticari yaşamın gerekleri doğrultusunda belli kurumların varlık kazandırdığı bir tahkim türü olmuştur¹⁵³.

Sözleşmelerin hazırlık safhasında taraflar, genellikle "*muhtemel uyuşmazlıkları*" ve bunların çözüm yollarını gündeme getirmek ve tartışmak istemezler. Pek çok uluslararası karakterli sözleşmede taraflar; tahkim prosedürünün tüm yönlerini detaylı biçimde düzenleyen kurallara ve tahkim prosedürünü yürütecek teknik ve idari organizasyonlara sahip daimi hakem mahkemelerini tercih etmektedirler.

¹⁴⁹ Şanlı, C. (2013) *Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları*. 5. Baskı, İstanbul: Beta Basım Yayım, s. 287

¹⁵⁰ Born, a.g.e., s.150

¹⁵¹ Şanlı, a.g.e.,s, 287

¹⁵² Yılmaz,İ., a.g.e., s.14

¹⁵³ Şit, B. (2005), *Kurumsal Tahkim ve Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi*, 1. Baskı, Ankara: İmaj Yayınevi, s.5.

Kurumsal tahkim, belirli bir tahkim kurumunun önceden belirlenmiş kurallarına göre ve onun kontrolünde cereyan ettiğinden; uluslararası ticaret camiası, kurumsal tahkim merkezlerinin önceden kaleme alınmış kurallarını ve bu kurallara dayanan zaman içindeki uygulamalarını bilmektedirler. Bu durum, uluslararası ticaret uygulayıcılarına çok önemli bir güven sağlamaktadır¹⁵⁴.

Hakem mahkemesi tarafından uygulanacak hukuku tayin etmek tarafların iradesine (irade muhtariyeti) terk edilmiştir. Bu hususta iradelerin bulunmadığı, diğer bir ifade ile tarafların hukuku seçme hakkını kullanmadığı durumlarda akitler alanındaki kanunlar ihtilafı hukuku prensipleri geçerli olur. Taraflar, esasa uygulanmak üzere bir hukuk seçimi yapmışlarsa, hakemler bu hukuku uygulayarak karar vermek durumundadır. Prensip olarak, *kurumsal* tahkimde tahkim kurumunun tüzük veya yönetmeliklerinde yer alan kanunlar ihtilafı kurallarının gösterdiği hukuk, *ad-hoc* tahkimde ise tahkim yeri ülkesinin devletler özel hukuku kurallarının yetkili kıldığı hukuk uygulanarak karar verilmektedir. Taraflarca yetkilendirilmesi şartıyla, hakemlerin, “lex marcatoria”(veya milletlerarası ticaret hukuku) adı verilen ve milletlerarası ticaret alanında oluşmuş maddi normları (ticari örf, adet ve teamül kurallarının bütünü) uyuşmazlığa, herhangi bir kanunlar ihtilafı kuralına başvurmaksızın doğrudan doğruya uygulayabilmeleri mümkün olabilmektedir¹⁵⁵.

Bir sözleşmede tarafların karşılaştığı ilk meselelerden biri, kendi özel sözleşme veya anlaşmazlıkları için uygun olan tahkim kurumunu seçmektir. Genellikle bir tarafın önerisi ve diğer tarafın kabulü ile seçilen tahkim kurumlarının; belirli bir coğrafi veya endüstriyel alanda iyi bilinen bir tahkim kurumu olması gerçeğine dayanılarak hareket edilmesi önem arz etmektedir. Zira tahkim kurumunun seçimi, sözleşme ile ilgili tartışmaların başlangıcında dikkatli bir değerlendirme gerektiren önemli bir karardır¹⁵⁶.

Kurumsal tahkimde temel olarak tahkim kurumları, tarafların uyuşmazlığının esası hakkında hakem olarak karar vermezler. Hakem kararının verilmesi, hakem olarak seçilen özel kişilerin sorumluluğundadır. Hakemler esas itibarıyla tahkim kurumunun

---

¹⁵⁴ Şanlı, Esen, Ataman-Fıganmeşe, a.g.e., s.554.

¹⁵⁵ Nomer, a.g.e., s. 516.

¹⁵⁶ Julian, Mistelis, Kröll, a.g.e., s.36.

çalışanları değildir, bunun yerine uyuşmazlığın taraflarınca seçilen özel kişilerdir. Taraflar hakem üzerinde anlaşamazsa, kurumsal tahkim kurallarının çoğuna göre, tarafların mutabakatının olmadığı durumlarda tahkim kurumu, hakemleri seçen bir atama makamı olarak hareket etmektedir¹⁵⁷.

Ad-hoc tahkim yerine kurumsal tahkimin tercih edilmesinde birincil sebep, kurumsal tahkimin daha önceden test edilmiş bir çerçeve prosedüre göre işleyecek olmasıdır. Tahkime uygulanacak bir dizi usuli kurallar, tahkim kurumuna yapılacak atıf ile detaylı olarak belirlenebilmektedir. Ayrıca, tahkim kurumu yargılama sırasında, bu kurallara bağlı kalındığının denetlenmesini de sağlamaktadır¹⁵⁸. Kurumsal tahkim belirli bir dizi kurala göre cereyan ettiğinden, ad-hoc tahkime kıyasla daha profesyonel kişiler eliyle yapılır. Bu durum, usuli hataları, tahkim prosedürü ve hakem kararına ilişkin kusurları, tahkim sürecinin başında azaltır. Kurumun sürece dahil olması, hakemlerin atanması, hakemlere ilişkin sorunların çözümü, tahkim mahkemesinin yeri ve hakem ücretlerinin belirlenmesi konularında kolaylık sağlar. Ayrıca, tahkim kurumlarının belirlediği kurallar tahkim sürecinin daha güvenilir ve hızlı yürütülmesini sağlamaktadır. Hakemlerin kendi yetkilerini tayini, tahkim anlaşmasının ayrılabilirliği/bağımsızlığı, geçici önlemler, kararların düzeltilmesi, hakemlerin tarafsızlığı, hakemlerin değiştirilmesi, masraflara ilişkin kurallar bu tür kolaylaştırıcı kurallar arasında sayılabilir¹⁵⁹.

5.2.1. Kurumsal Tahkimin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

Yaklaşık yedi bin yıllık bir tarihi olan tahkim, bu uzun süreçte pek çok değişim ve gelişim geçirmiş, eski basit halinden günümüzdeki karmaşık ve detaylı yapısına ulaşmıştır. Eski Yunan'da başlayıp, Roma hukukunda gelişen, İslam ve Ortaçağ Hristiyan hukuklarında varlığını sürdüren tahkim, kendisine çok farklı uygulama alanları bulmuştur. Tahkimin tarihteki bu seyrinde, hangi uyuşmazlıkların tahkim yolu ile çözülebileceği konusunda da önemli değişiklikler olmuş, özellikle son elli yılda tahkim, önceki döneme göre çok farklı bir yapı almıştır¹⁶⁰.

¹⁵⁷ Born, G.,(2001) International Arbitration, Commentary and Materials, 2. Baskı, Kluwer Law International, s.11

¹⁵⁸ Blanke G., Insututional versus Adhoc Arbitration, A European perspective, ERA Uluslararası Tahkim seminerinde sunuldu, Prag.

¹⁵⁹ Born, G.,(2009) International Commercial Arbitration, Kluwer Law International, Cilt 2, s.150

¹⁶⁰ Huysal, a.g.e., s.21

Günümüz modern milletlerarası ticari tahkim uygulaması ise kökenini 14. yüzyılda İngiliz hukukunda, Common Law'dan bağımsız gelişen *lex mercatoria*'dan almaktadır¹⁶¹. 19. yüzyıl sonları ve 20. yüzyıl başlarında ise, modern milletlerarası tahkime yönelik gelişmeler yaşanmaya başlanmıştır¹⁶². Dünya ticareti geliştikçe, tahkim anlaşmaları ve hakem kararlarının uluslararası alanda tanınması ve uygulanması için bir mekanizma geliştirmek zorunlu hale gelmiştir¹⁶³. Milletlerarası ticaret hayatını genişleten en önemli değişimlerden biri ise, devlet ve kamu tüzel kişilerinin tahkimin tarafları halini almasıdır. Antik çağlarda toprak çatışmalarıyla tahkim alanında gündeme gelen devletler kabuk değiştirmiş, günümüzden elli yıl öncesine kıyasla, milletlerarası camianın en büyük tacirleri haline gelmişlerdir¹⁶⁴.

Tahkim bakımından yeknesaklaştırma hareketi üç yönde gelişmiştir. Uygulamada sevk ve idarenin belli organizasyonlar elinde toplanması, kanunlaştırma ve milletlerarası anlaşma yapılması, bu üç yönü oluşturmaktadır. Nitekim tahkim uygulamasında sağlanmak istenen yeknesaklık, uygulamada sevk ve idarenin belli organizasyonlar elinde toplanması biçiminde kendini göstermiştir¹⁶⁵.

1958 yılında Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizine İlişkin New York Konvansiyonu kabul edilmiştir. Tahkim anlaşmaları ve hakem kararlarının, ulusal mahkemeler tarafından tanınması ve tenfizini sağlayan bu Konvansiyon, uluslararası ticari tahkimde bir mihenk taşı olmuş ve ileri bir atılımı temsil etmiştir¹⁶⁶.

Tahkimin milletlerarası nitelikli ticari uyuşmazlıkların çözümünde tercih edilen metod olarak gelişimi, pek çok tahkim merkezinin sahneye çıkması sonucunu doğurmuştur. 20. yüzyılın ilk çeyreği içinde tahkim kurumları, milli tahkim merkezleri ve milletlerarası tahkim merkezleri olmak üzere çeşitlilik göstermeye başlamıştır¹⁶⁷. Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizine İlişkin New York

¹⁶¹ Huysal, a.g.e., s.23.

¹⁶² Julian, Mistelis, Kröll, a.g.e, s.18.

¹⁶³ Rees, H. A. Ceminar on International Comercial Arbitration, s. 3 İnternet: <http://www.39essex.com/docs/articles/internationalarbitrationseminahr.pdf>. Son Erişim Tarihi: 03/09/2015

¹⁶⁴ Huysal, a.g.e., s.26.

¹⁶⁵ Şit, a.g.e., s.10.

¹⁶⁶ Rees, H. A. Ceminar on International Comercial Arbitration, s. 4 İnternet: <http://www.39essex.com/docs/articles/internationalarbitrationseminahr.pdf>. Son Erişim Tarihi: 03/09/2015

¹⁶⁷ Şit, a.g.e.,s.8

Konvansiyonu etki ve faydaları görülmeye başladıkça, ad-hoc tahkime ek olarak yeni kurumsal tahkim merkezleri de oluşmaya başlamıştır¹⁶⁸. Bugün dünya üzerinde hakemlik hizmeti sunan yüzlerce kurumsal tahkim merkezi bulunmaktadır¹⁶⁹. Bu kurumsal tahkim merkezlerinin bazıları ve kuruluş tarihleri şunlardır:

- Londra Uluslararası Tahkim Mahkemesi, (London Court of International Arbitration –LCIA) Londra merkezli olup, 1892 yılında kurulmuştur.
- Stockholm Ticaret Odası Tahkim Enstitüsü, (Arbitration Institute of Stockholm Chamber of Commerce-SCC Institute) Stockholm merkezli olup, 1917'de kurulmuştur.
- Milletlerarası Ticaret Odası, (International Chamber of Commerce- ICC) Paris merkezli olup, 1919'da kurulmuştur.
- Amerikan Tahkim Birliği (American Arbitration Association-AAA) New York merkezli olup, 1926 yılında kurulmuştur.
- Yatırım Uyuşmazlıklarının Çözümü için Uluslararası Merkez, (International Center for Settlement on Investment Disputes-ICSID) Washington merkezli olup, 1966 yılında kurulmuştur¹⁷⁰
- Ülkemizde ise; İstanbul Tahkim Merkezi (Istanbul Arbitration Centre) 20.11.2014 tarihli ve 6570 sayılı İstanbul Tahkim Merkezi Kanunu'nun, 29.11.2014 tarihli ve 29190 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak 1 Ocak 2015'de yürürlüğe girmesiyle kurulmuştur. Kanunun gerekçesinde de belirtildiği üzere; İstanbul Tahkim Merkezi Türkiye'de tahkim ve alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının bilinmesi, anlaşılması ve kullanılmasının sağlanmasına ivme kazandırılması amacıyla hazırlanmıştır.¹⁷¹

¹⁶⁸ Rees, H. A. Ceminar on International Comercial Arbitration, s. 4 İnternet:

<http://www.39essex.com/docs/articles/internationalarbitrationseminahr.pdf>, Son Erişim Tarihi: 03/09/2015

¹⁶⁹ Şanlı, C, *Diğer Müesseseyi Tahkim Yapan Kurumlar*, Milletlerarası Tahkim Semineri'nde sunuldu, Ankara.

¹⁷⁰ Rees, H. A Ceminar on International Comercial Arbitration, s. 5 İnternet:

<http://www.39essex.com/docs/articles/internationalarbitrationseminahr.pdf>, Son Erişim Tarihi: 03/09/2015

¹⁷¹ İnternet: <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/1/1-0758.pdf> Son Erişim Tarihi: 01.12.2015

5.2.2. Belli Başlı Uluslararası Tahkim Örgütlenmeleri

5.2.2.1. Londra Uluslararası Tahkim Mahkemesi (London Court of International Arbitration-LCIA)

Londra Uluslararası Tahkim Mahkemesi, en eski kurumsal tahkim merkezidir¹⁷². İdari faaliyetini belirli bir merkezde toplamış olmakla (Londra) birlikte dünyanın herhangi bir yerinde cereyan edebilecek tahkim yargılamasında, tahkim kurumu olarak hizmet verebilmektedir¹⁷³. LCIA, kuruluşu itibariyle ülkesel karakterde olsa dahi, bugünkü organizasyonu, yönetimi ve yönettiği tahkimlerin niteliği itibariyle tipik bir uluslararası tahkim kurumudur¹⁷⁴. Bugün Londra Uluslararası Tahkim Merkezi'nde görülen tahkim davalarının taraflarının %80'i İngiliz vatandaşı değildir¹⁷⁵.

İngiliz hukukuna göre; kar amacı gütmeyen ve ortaklıkları taahhütleri ile sınırlı sorumlu olan bir şirket (Company Limited by Guarantee) modelinde kurulmuştur¹⁷⁶. LCIA, milletlerarası ticari tahkim alanında Avrupa'da en çok tercih edilen (ICC tahkiminden sonra) ikinci kurumdur¹⁷⁷. LCIA kuralları, Anglo-Sakson ve Kıta Avrupası tahkim hukuklarının bir sentezi niteliğindedir. LCIA özellikle, tahkim kurullarında yapılan 1985 değişiklikleri ile yapısal olarak uluslararası bir nitelik kazanmıştır¹⁷⁸.

LCIA'nın şirket, mahkeme ve sekreterlikten oluşan 3 aşamalı bir yapısı vardır. LCIA, ICC ile benzer özellikler taşımaktadır. LCIA'de de ICC'de olduğu gibi dava yüküyle ilgili kilit kararlar alma yetkisi olan ve tahkim konusunda uzmanlardan oluşan bir mahkeme bulunmaktadır¹⁷⁹.

¹⁷² Julian, Mistelis, Kröll, a.g.e., s.38.

¹⁷³ Şit, a.g.e., s.8.

¹⁷⁴ Şanlı, C. (2013) *Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları*. 5. Baskı, İstanbul: Beta Basım Yayım, s. 302.

¹⁷⁵ İnternet: <http://www.lcia.org/LCIA/introduction.aspx>, Son Erişim Tarihi: 03/09/2015

¹⁷⁶ Şanlı, a.g.e., s. 302.

¹⁷⁷ Born, a.g.e, s.158.

¹⁷⁸ Şanlı, a.g.e, s.303.

¹⁷⁹ Karademir, E.,(2012-2) Milletlerarası Kurumsal Tahkim Merkezlerinin Bir Karşılaştırması, *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, s. 90.

Mahkemenin tahkim prosedürlerini, LCIA Sekreterliği idare etmektedir. Kural olarak tahkim, tarafların seçtiği hakemlerce yürütülmektedir. Fakat hakem seçiminde tarafların anlaşılamadığı ya da tarafların bu işi LCIA'ya bıraktıkları durumlarda mahkeme, hakem heyetinin oluşumuna müdahil olmaktadır.¹⁸⁰

Mahkeme; özellikle hakemlerin atanması, reddedilmesi ve yenilenmesi ile masraflar hakkında karar verir¹⁸¹. LCIA kurallarına göre taraflar; tahkim yerini, hakemleri, hakemlerin sayısını, tahkim usul ve esasına uygulanacak hukuku, tahkim yargılamasında esas alınacak lisanı, tahkim süresini belirlemede tam bir serbestiye sahiptir¹⁸². Dolayısıyla tahkimi idare ve organize edecek kurum olarak LCIA'nın tercih edilmiş olması, zorunlu olarak LCIA tahkim kurallarının uygulanacağı anlamına gelmez. LCIA tarafların iradesine bağlı olarak UNCITRAL tahkim kurallarının da uygulanabileceğini, bu durumda LCIA'nın hakemlerin tayini ve/veya tahkimin idaresi ile yükümlü olduğunu kabul etmiştir. Böylece tarafların tercihlerine göre, UNCITRAL usulü ile LCIA idaresinin bir kombinasyonu ortaya çıkmaktadır¹⁸³. LCIA tahkim kuralları; gerek tahkim usulü gerekse uyuşmazlığın esasına uygulanacak hukuk (kuralları) konusunda herhangi bir sınırlama getirmemiş bu kuralların tespitinde önceliği taraflara bırakmıştır¹⁸⁴.

LCIA'nın kuralları 01.01.1998'de revize edilmiştir¹⁸⁵. Yürürlükte olan LCIA Tahkim Kuralları 1 Ekim 2014 (2014 Kuralları) tarihinde yürürlüğe giren LCIA Tahkim Kuralları'dır. Acele durumlar hariç (Emergency Arbitrator) 2014 LCIA Tahkim Kuralları, tahkime ilişkin sözleşmenin sona erdiği tarih ne olursa olsun, 1 Ekim 2014 tarihinden sonra başlayan tüm tahkimlere uygulanmaktadır. 1 Ocak 1998'de yürürlüğe giren LCIA kuralları ise, 1 Ekim 2014 tarihinden önce başlayan tahkimlere ve tarafların açıkça 1998 LCIA kurallarına atıf yaptığı tahkimlerde ise, uygulanmaya devam etmektedir¹⁸⁶.

¹⁸⁰ Şanlı, a.g.e., s.303.

¹⁸¹ Karademir, a.g.m., s. 90.

¹⁸² Şanlı, Esen, Ataman-Figanmeşe, a.g.e., s.566.

¹⁸³ Şit, a.g.e., s.26.

¹⁸⁴ Şit, a.g.e., s.28.

¹⁸⁵ Şanlı, a.g.e, s. 303.

¹⁸⁶ İnternet: www.lcia.org/adr-services/lcia-notes-for-parties.aspx, Son Erişim Tarihi: 01/09/2015.

LCIA'nin diğer tahkim kurumlarına oranla avantajlı olduğu bir nokta, hakem kurulunun ayrı bir düzenlemeye gerek duymaksızın hızlı bir biçimde toplanmasını sağlamasıdır. Bu sayede taraflar, hakem kurulunun toplanmasının çok zaman almasından dolayı acil tedbir taleplerini milli mahkemelere yapmak zorunda kalmayacaklardır. Diğer birçok tahkim kurumunun aksine LCIA, görev belgesi düzenlenmesi, kararların denetimi ve benzer yollarla icra edilen tahkim yönetimini; seçildikten sonra, hakem kuruluna devreder. Öte yandan, diğer tahkim kurallarının aksine LCIA Tahkim Kurallarınca hakem kurulunun yetki ve görevleri ayrıntılı bir biçimde düzenlenmiştir. Ayrıca LCIA, sadece kendi kurallarının değil UNCITRAL Tahkim Kuralları'nın da idaresini sağlamaktadır¹⁸⁷.

LCIA tahkim kuralları, hakem heyetinin oluşturulmasından nihai kararın verilmesi aşamasına kadar detaylı bir biçimde ele alınmıştır. Bu yönüyle esneklik-belirlilik dengesinde belirlilik ve öngörülebilirlik menfaatine ağırlık verilmiştir¹⁸⁸.

5.2.2.2. Stockholm Ticaret Odası Tahkim Enstitüsü (Arbitration Institute of Stockholm Chamber of Commerce-SCC Institute)

1917 yılında kurulan SCC Tahkim Enstitüsü, Stockholm Ticaret Odası'ndan bağımsız bir yapıya sahiptir. Sekreteryaya ve yönetim kurulundan oluşan Enstitü, Sovyetler Birliği döneminde, doğu-batı bloğu arasındaki uyuşmazlıkların çözümünde üstlendiği rol ile üne kavuşmuştur. Kurulduğu yıllarda yerel nitelikli uyuşmazlıkları çözmek üzere çalışmalarına başlayan SCC Tahkim Enstitüsünce yürütülen tahkimlerin yaklaşık yarısı, uluslararası niteliktedir. Çalışmamızın esas konusunu oluşturan Stockholm Ticaret Odası Tahkim Enstitüsü'ne ilişkin detaylar ilgili bölümlerde açıklanmıştır.

5.2.2.3. Milletlerarası Ticaret Odası (International Chamber of Commerce-ICC)

Hükümetler-dışı bir milletlerarası organizasyon olan Milletlerarası Ticaret Odası, çok çeşitli hizmetler sunmakta ve milletlerarası ticaretin işleyişini kolaylaştırmaya yönelik girişimlerde bulunmaktadır ¹⁸⁹. Merkezi Paris'te bulunan ICC, tarafları farklı

¹⁸⁷ Karademir, a.g.m., s.90-91

¹⁸⁸ Şit, a.g.e., s. 26

¹⁸⁹ Şit, a.g.e., s.15.

vatandaşlığa sahip kişiler arasındaki ticari uyuşmazlıkların, başka bir vatandaşlığa sahip hakemler tarafından çözülmesini amaçlamaktadır. Bu doğrultuda, ICC Tahkim ve Uzlaştırma kuralları, tahkimin özünde yatan uyuşmazlığın en çabuk ve pratik biçimde giderilmesi esasına uygun niteliktedir¹⁹⁰.

ICC, uluslararası karakterli ticari ve ekonomik uyuşmazlıkların tahkim yolu ile çözümünü organize etmek üzere 1923 yılında “Uluslararası Ticaret Odası Tahkim Divanı (ICC Arbitration Court) adı altında bir Mahkeme (Divan) oluşturmuştur. Ancak, Milletlerarası Ticaret Odası Tahkim Mahkemesi (Divanı) doğrudan ihtilafları çözen daimi bir hakem mahkemesi değildir. Divan yalnızca, ICC tahkim kurallarına uygun olarak, tarafların seçimine veya böyle bir seçim yoksa mahkemenin belirlemesine göre dünyanın herhangi bir yerinde cereyan eden tahkim prosedürlerini organize etmektedir. Buna göre, doğrudan ihtilafı çözümleyen hakem veya hakem heyeti (hakem mahkemesi) her bir somut olayda taraflarca veya -tarafların anlaşılamadığı ya da tarafların yetki verdiği hallerde- Divan tarafından oluşturulmaktadır¹⁹¹.

ICC Tahkim Kuralları 1 Ocak 2012’de yürürlüğe girmiştir¹⁹². ICC tahkim kuralları ilk olarak 1922’de yayımlanmıştır. ICC tahkim kurallarında 1955,1975 ve 1998 yıllarında olmak üzere temel revizyon yapılmıştır¹⁹³. ICC dünyadaki ticari tahkim enstitüleri arasında liderliğini sürdürmekte olup, diğer önde gelen tahkim kuruluşlarına göre çok az milli karakter taşımaktadır¹⁹⁴. ICC kuralları UNCITRAL kuralları ile geniş ölçüde benzerlik taşımaktadır¹⁹⁵.

ICC tahkim prosedürü kronolojik olarak birbirini takip eden beş safhada özetlenebilir: Birinci Safha: Davacı tarafın (veya tarafların), tahkim talebini (dava dilekçesini) ICC tahkim divanı sekreteryasına göndermesi, sekreteryanın davacının tahkim talebini, 30 gün içinde cevap vermek veya cevapla birlikte mukabil dava açmak üzere davalıya tebliğ etmesi. Tahkim talebinin sekreteryaya tevdi tarihinde, dava açılmış sayılır.

¹⁹⁰ Kaplan, Y. (2014) Milletlerarası Tahkimde Usule Aykırılık, Ankara: Seçkin Kitabevi, s. 83.

¹⁹¹ Şanlı, a.g.e., s. 298.

¹⁹² İnternet: <http://www.iccwbo.org/products-and-services/arbitration-and-adr/arbitration/icc-rules-of-arbitration/> Son Erişim Tarihi: 01/08/2015.

¹⁹³ The new ICC Arbitration Rules: Promoting a modern view of international arbitration, İnternet: <http://www.herbertysmithfreehills.com/-/media/HS/P13101141821.pdf> , Son Erişim Tarihi: 01/08/2015.

¹⁹⁴ Born, G.,(2001) International Arbitration, Commentary and Materials, 2. Baskı, Kluwer Law International, s.13.

¹⁹⁵ Born, G.,(2009) International Commercial Arbitration, Kluwer Law International, Cilt 2, s.156.

İkinci Safha: Tarafların anlaşmasına göre veya anlaşma yoksa ya da sağlanamıyorsa ICC tahkim divanı tarafından somut davayı karara bağlayacak hakem mahkemesinin teşekkül etmesi

Üçüncü Safha: Dosyanın hakem mahkemesine tevdi üzerine, hakemler ve tarafların iştiraki ile bir “görev belgesi” (terms of reference) düzenlenmesi. Taraflarca imzalanan görev belgesinde hükme bağlanan hususlar, tahkim prosedürü boyunca ve hatta tenfiz safhasında tarafları bağlar. Bu sebeple, görev belgesinin tanzimi, uluslararası tahkim prosedürleri bakımından pratik önem taşır.

Dördüncü Safha: Hakem mahkemesi davayı esastan inceleyerek, görev belgesinin imzalanması tarihinden itibaren altı ay içinde karar tasarısını imzalanmaksızın hazırlar ve onay için Divana sunar. Bu sürede karar verilmezse, Divan gerektiğinde re’sen veya tahkim mahkemesinin talebi üzerine, süreyi uzatabilir.

Beşinci Safha: ICC Tahkim Divanı, hakem mahkemesince verilen karar taslağını inceler ve gerekli gördüğü şekli değişikliklerin yapılması yönünde hakem mahkemesine tavsiyede bulunabilir veya karar verme özgürlüklerini etkilemeksizin, ihtilafın esasını ilgilendiren bazı konulara hakemlerin dikkatini çekebilir. Bu yetki tamamen, ICC tahkim kuralları çerçevesinde verilen kararların şekil ve esas bakımından geçerliliğini ve etkinliğini sağlamaya yöneliktir. Sekretarya, Divan tarafından onaylanıp, hakem mahkemesince imzalanan karar metnini, tahkim masraflarının tamamının taraflarca veya onlardan biri tarafından ödenmesi üzerine taraflara tebliğ eder¹⁹⁶.

Hakem mahkemesi, ICC Tahkim Tüzüğü hükümlerini uygulayarak tahkim yargılamasını icra eder. ICC tahkimi tüzüğünde hüküm bulunmayan usulî bir konuda hakemler; milli bir usul hukuku sistemi ile bağlı olmaksızın, uygun buldukları kuralları tatbik ederler. Hakemler davanın esasını tarafların anlaşmasına, burada hüküm bulunmayan hallerde taraflarca seçilen hukuka göre karara bağlar. Tarafların bir hukuk seçmediği hallerde hakemler; dava bakımından uygun buldukları, bir hukuku

¹⁹⁶ Şanlı, Esen, Ataman-Fıganmeşe, a.g.e., s.561-564.

uygulayarak ihtilafı esastan karara bağlar. Hakemler her halükarda ticari örf-adeti dikkate alırlar¹⁹⁷.

Karar, verildiği andan itibaren taraflar için bağlayıcıdır. Taraflar, ICC tahkim kurallarını seçmekle, verilen karara derhal uyup icra etmeyi ve -ilgili yasalar elverdiği ölçüde- temyiz ve itiraz yoluna başvurmadan feragati kabul ve taahhüt etmiş sayılırlar¹⁹⁸.

ICC tahkim kurallarının, benzer tahkim düzenlemeleri (AAA ve LCIA düzenlemeleri gibi) ile karşılaştırıldığında, irade muhtariyeti esasına en geniş ölçüde başvurma imkânı sağlandığı görülmektedir. ICC tahkim kuralları, detaylı bir düzenleme örneği olmayıp, tahkimde taraf iradesini hâkim kılacak ölçüde esneklik sağlayan türde kurallar dizisidir. Netice itibariyle, sadece idari organizasyon bakımından sabit ve sürekli olan; ancak uyuşmazlığı halledecek hakem heyetinin davadan davaya farklı kimselerden oluştuğu ve tahkimin her somut davada farklı bir hukuka tabi olabildiği esnek bir düzen kurulmuştur. Bu yönüyle, ICC tahkiminin, klasik kurumsal tahkim örneklerinden ayrıldığı ve hatta ad-hoc tahkim türüne yaklaştığı ifade edilmiştir¹⁹⁹.

5.2.2.4. Amerikan Tahkim Birliği (American Arbitration Association-AAA)

1926 yılında kurulan Amerikan Tahkim Birliği esas olarak iki ayrı organizasyonun, Amerikan Tahkim Derneği (Arbitration Society of America) ve Tahkim Kuruluşu'nun (Arbitration Foundation) birleşmesiyle oluşmuş, sonraki yıllarda tahkim hizmeti veren başka organizasyonlar da bu çatı altında yer almıştır²⁰⁰. Merkezin özellikle uluslararası iş yükünü geliştirmek ve yönetmek amacıyla; 1996 yılında, Uluslararası İhtilaf Çözüm Merkezi (International Centre for Dispute Resolution-ICDR) kurulmuştur. ICDR, New York'ta yerleşiktir²⁰¹. ICDR ile, herhangi bir birlik bürosuna yapılan başvuru üzerine başlayan ve dünyanın herhangi bir ülkesinde cereyan edebilecek olan tahkim yargılamalarının merkezi bir biçimde idare edilmesini sağlamak hedeflenmiştir²⁰².

¹⁹⁷ Şanlı, a.g.e., s. 301.

¹⁹⁸ Şanlı, a.g.e., s.302.

¹⁹⁹ Şit, a.g.e., s. 19.

²⁰⁰ Şit, a.g.e., s. 33.

²⁰¹ Karademir, a.g.m. s. 87.

²⁰² Şit, a.g.e., s. 34.

Milletlerarası bir sözleşmenin tarafları, aralarındaki uyuşmazlığı çözmede AAA tahkimi kararlaştırmışlarsa süreç başladıktan sonra dosyalarının ICDR tarafından ele alınmasına şaşırabilirler. Zira bu durum, AAA'nın tarafı Birleşik Devletler'den olmayan uyuşmazlıkları otomatik olarak ICDR'a yönlendirmesinden kaynaklanmaktadır. AAA ve ICDR bunun nedenini milletlerarası nitelikli uyuşmazlıkların bu alanda deneyimli dava yöneticileri tarafından uygun bir şekilde yürütülmesini sağlamak olduğuna dayandırmaktadırlar²⁰³.

AAA'nın uluslararası tahkim kuralları, oldukça karışık ve detaylı Amerikan usul hukuku kurallarından ziyade, dünya genelindeki geleneksel kurumsal tahkim merkezlerinin mutlak kurallarına benzemektedir. Bu nedenle, AAA'nın Uluslararası Tahkim Kurallarına bağlı olarak Amerika Birleşik Devletleri'nde dava yürüten hukukçular, kendilerini Kıta Avrupası'nda hissedebilirler²⁰⁴.

AAA Uluslararası Tahkim Kurallarına göre, hakem mahkemesi taraflarca seçilen maddi hukuku uygulayarak karar verir. Bu tür bir seçimin olmadığı durumda; hakem mahkemesi dava bakımından uygun bulduğu bir maddi hukuk sistemini uygulayarak karar verir. Hakem mahkemesi, ihtilafın esasını karara bağlarken, sözleşme hükümlerini ve ticari örf adeti dikkate alır²⁰⁵. AAA/ICDR'ın uluslararası tahkim kuralları daha çok UNCITRAL kurallarına benzemektedir. Maksimum düzeyde esneklik minimum düzeyde idari denetimi esas almakta ve düzenli aralıklarla da revize edilmektedir²⁰⁶. Özel türde uyuşmazlıklar için, sayısız başka AAA tahkim kuralları da mevcut olup, bu kuralların uygulanması tarafların tahkim anlaşmaları ile seçilebilmektedir²⁰⁷. ICDR, ayrıca UNCITRAL Tahkim Kuralları'na göre yürütülen milletlerarası tahkimlerde atama mercii olarak idari hizmetler sunmaktadır.

ICC ve LCIA'den farklı olarak, ICDR'ın prosedürün işleyişine ilişkin kilit kararlar almaya yetkili bir mahkemesi yoktur. Bunun yerine, bir dava yöneticisinin başkanlığındaki yönetim tarafından bu ve benzeri idari görevler (hakemlerin

²⁰³ Karademir, a.g.m., s. 87.

²⁰⁴ Şanlı, a.g.e. s.313.

²⁰⁵ Şanlı, Esen, Ataman-Figanmeşe, a.g.e., s.571.

²⁰⁶ Born, G.,(2009) International Commercial Arbitration, Kluwer Law International, Cilt 2, s.161.

²⁰⁷ Born, a.g.e., s.16.

atanması ve yenilenmesi gibi) aynen ifa edilmektedir. Bu özellik, ICDR'ın idari kararları diğer iki merkeze oranla daha çabuk alabilmesini sağlamaktadır. Dava yöneticileri, tarafları güncel durumlardan haberdar etmekte ve davaların hızllıkla sonuçlanmasına yardım etmektedirler²⁰⁸.

Amerikan Tahkim Birliği'nin milletlerarası tahkim uygulamasını farklı kılan bir diğer özellik, hakem heyetinin oluşturulmasından sonra, taraflarla hakemlerin bir hazırlık toplantısı (prepatory conferance) yapmalarıdır. Taraflarla hakemler arasında bilgi alışverişinde bulunulmasını sağlama ve tahkim prosedürünü idari ve usuli açıdan düzenleme amacı taşıyan bu toplantı, ICC tahkiminde görülen hakemlerin görev belgesi (terms of referance) hazırlaması yükümlülüğüne işlev açısından benzerlik göstermektedir. Fakat, Anglo-Amerikan hukukunda esas olan sözlülük (orality) ilkesinin bir yansıması olarak, kağıt üzerinde bir takım tespitler yapılması yerine, hakemlerle tarafların karşılıklı olarak görüşmek suretiyle aynı sonucu elde etmeleri usulü benimsenmiştir. Genel olarak UNCITRAL Tahkim Kuralları örnek alınarak düzenlenmiş bu kurallarda; esneklik-öngörülebilirlik dengesi korunmaya çalışılmıştır. En başta hakem heyetinin seçimi ve tayin edilmesinde taraflara geniş bir serbesti tanınmıştır²⁰⁹.

AAA Tahkimini, Kıta Avrupası tahkim kurumlarının uygulamalarından ayıran temel özelliğin, sözlülük geleneği çerçevesinde ortaya çıkan hazırlık toplantıları (prepatory conferances) ve muhakemenin duruşma ekseninde yürütülmesi olduğu ifade edilebilir. Bunun dışında, UNCITRAL tahkim kurallarının yer yer ifade bakımından bile aynen benimsendiği ve temel yapı itibarıyla çok değişik özellikler göstermediği söylenebilir.²¹⁰

---

²⁰⁸ Karademir, a.g.m., s. 87.

²⁰⁹ Şit, a.g.e., s. 34.

²¹⁰ Şit, a.g.e., s.38.

5.2.2.5. Yatırım Uyuşmazlıklarının Çözümü için Uluslararası Merkez (International Centre for Settlement of Investment Disputes- ICSID)

Yatırım Uyuşmazlıklarının Çözümü için Uluslararası Merkez, özel olarak yatırım uyuşmazlıklarına bakan kurumsal bir tahkim mekanizmasıdır²¹¹. ICSID, Dünya Bankası tarafından 1965’de hazırlanıp, 1966’da yürürlüğe giren “Devletler ile Diğer Devlet Vatandaşları Arasındaki Yatırım Uyuşmazlıklarının Çözümlemesi Hakkında Konvansiyon” ile kurulmuştur²¹². Kurum, bir İdari Konsey, bir Sekterlik ve oluşturulacak Arabulucular ve Hakemler Panelinden meydana gelmektedir²¹³.

Bir devletin ICSID Sözleşmesinin tarafı olması, o devletin dâhil olduğu tüm yatırım uyuşmazlıklarının ICSID tahkimine götürüleceği anlamına gelmemektedir. Yatırımdan doğan bir hukukî uyuşmazlığın ICSID tahkimine götürülebilmesi için, hem uyuşmazlığın tarafı olan ev sahibi devletin, hem de yatırımcının ICSID tahkimine rızasını vermesi gerekmektedir²¹⁴. Bir uyuşmazlığın Merkezin yargısına tabi olması için belirli şartların bulunması gerekir (ICSID m. 25):

- (1) Taraflar arasında ICSID tahkimine gitme konusunda yazılı bir anlaşma yapılması,
- (2) Uyuşmazlığın, bir akit devlet ile diğer bir akit devletin vatandaşı arasında olması,
- (3) Uyuşmazlığın yatırımdan kaynaklanması.

Görüldüğü gibi, rıza, tarafların kimliği ve ihtilafın türü ICSID Tahkim Merkezinin yargılama yetkisi için gerekli olan üç temel şartı oluşturmaktadır²¹⁵.

Yatırımcı ile devlet arasında yapılan sözleşmelerde, milli mevzuatta veya yatırımcının devleti ile ev sahibi devlet arasında iki taraflı olarak akdedilen yatırım anlaşmalarında ICSID tahkimine gidileceğine ilişkin kayıtlar yer aldığı gibi, bazen de Enerji Şartı Anlaşması gibi çok taraflı uluslararası sözleşmelerde yer alan hükümler de ev sahibi devletin ICSID tahkimine rızasını verdiği anlamına gelmektedir. Taraflar, ICSID tahkimini seçme konusunda iradelerini bir kez ortaya koyduktan sonra, tek taraflı olarak bundan vazgeçemezler²¹⁶.

²¹¹ Nar, M.(2012-103) Tahkimin Kamu Hizmetlerine Uygulanma Sorunsalı ve Olası Sonuçlar, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, s. 122.

²¹² Şanlı, C, *Diğer Müesseseyi Tahkim Yapan Kurumlar*, Milletlerarası Tahkim Semineri’nde sunuldu, Ankara.

²¹³ Erten, R. (1998) ICSID Tahkimi, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, 19(4), s.213

²¹⁴ Tiryakioğlu, B. Yatırımlar ve Uluslararası Tahkim Arasındaki İlişki: ICSID Tahkimi, *Uluslararası Ekonomi ve Dış Ticaret Politikaları*, 1(2) 2007, s.175.

²¹⁵ Ekşi, N. (2009). *ICSID Hakem Kararlarının Tanınması Tenfizi ve İcrası*, 1. Baskı, İstanbul: Beta Basım Yayım, s.30.

²¹⁶ Tiryakioğlu, a.g.m, s.175.

Uyuşmazlığın esasına uygulanacak hukuk konusunda irade serbestisi prensibi tam olarak kabul edilmiştir. Konvansiyon'un 42. maddesine göre heyet anlaşmazlığı taraflarca üzerine anlaşılan hukuk kuralları çerçevesinde çözecektir. Anlaşma Sağlanamaması durumunda hangi hukukun uygulanacağı sorunu bizzat Konvansiyon'da belirlenmiştir. Böyle bir durumda uyuşmazlığa taraf olan akit ülkenin hukuku, kanunlar ihtilafı da dahil olmak üzere uygulanacaktır. Heyet akit ülkenin hukukunun yanında uluslararası hukukun uygulanabilir kurallarını da uygulayacaktır. Heyet hukukun belirsizliği veya boşluğu karşısında bir çözüm getirmeyebilir. Bununla birlikte, eğer taraflar kabul ederlerse, akit ülke hukuku ve uluslararası hukukun uygulanabilir kurallarına gidilmeden, ihtilaf hakkaniyet kuralları çerçevesinde çözülebilir. Hakemlerin uygulayacağı usul kanunu yine taraflarca belirlenebilir. Taraflarca belirlenmemişse, Konvansiyon'da yer alan hükümler ve ICSID tarafından düzenlenen Hakemlik kurallarına göre yürütülür²¹⁷.

Hakem kararına karşı müracaat açısından Konvansiyon'da üç yol öngörülmüştür:

- 1) Kararın Yorumlanması (m. 50)
- 2) Yeni maddi vakıaların ortaya çıkması nedeni ile kararın gözden geçirilmesi (m. 51)
- 3) Belirli sebeplerin varlığı halinde kararın iptal edilmesi (m. 52)²¹⁸

Taraflardan birinin hakem kararının iptalini istemesi; sözleşmenin 52. maddesinde belirtilen şartlar çerçevesinde; hakem mahkemesinin usulüne uygun oluşturulmamış bulunması, hakem mahkemesinin yetkisini aşarak karar vermiş olması, hakemlerden birinin veya daha fazlasının rüşvet almış olması, yargılamanın temel ilkelerinden ciddi bir sapma olması ve kararın gerekçesiz olması hallerine mümkündür²¹⁹.

Yatırım uyuşmazlıkları ile ilgili hakem kararlarının tenfizi ve icrası milletlerarası antlaşmalarla düzenlenmiştir. ICSID yabancı hakem kararlarının tenfizine ilişkin özel sistemler öngörmüştür, kararın tenfizi tamamen ayrı bir rejime tabidir²²⁰. Nitekim

²¹⁷ Nomer, Ekşi, Öztekin Gelgel, a.g.e., s.115.

²¹⁸ Ekşi, a.g.e., s.67.

²¹⁹ Kaplan, a.g.e, s. 81.

²²⁰ Ekşi, N. Devletlerin Taraf Olduğu Tahkim Yargılamalarına İlişkin Temel Sorunlar, Milletlerarası Tahkim Semineri'nde sunuldu.

ICSID tahkiminin, yatırımcılar açısından diğer kurumsal tahkim mekanizmaları karşısındaki asıl üstünlüğü, ICSID hakem heyeti tarafından verilen hakem kararının bağlayıcı olması ve ICSID'e taraf olan her devletin, söz konusu hakem kararını kendi mahkemelerinden verilmiş nihai bir hüküm gibi icra etmesidir²²¹. ICSID'in 54. maddesine göre, her akit devlet ICSID hakem kararını bağlayıcı kabul edecek ve kararda yer alan parasal yükümlülükleri kendi mahkemesinin nihai bir kararı gibi yerine getirecektir. Bir akit ülkenin sınırları içerisinde kararın tanınmasını ve tenfizini isteyen taraf, akit devletlerin bu amaçla belirleyeceği bir mahkemeye veya otoriteye Genel Sekreterce onanmış kararın bir örneğini sunacaktır²²².

---

²²¹ Tiryakioğlu, a.g.m, s.176.

²²² Nomer, Ekşi, Gelgel, a.g.e.,s.117.

6. STOCKHOLM TİCARET ODASI TAHKİM ENSTİTÜSÜ

6.1. Stockholm Ticaret Odası Tahkim Enstitüsünün Tarihçesi

Stockholm Ticaret Odası Tahkim Enstitüsü 1917 yılında kurulmuştur. Stockholm Ticaret Odası'nın bir parçası olarak kurulan Enstitü, Stockholm Ticaret Odası'ndan bağımsızdır²²³. Stockholm Ticaret Odası Tahkim Enstitüsü önceleri daha çok yerli uyuşmazlıkların tahkim yolu ile çözümünde görev almıştır. Uluslararası ticaretin ivme kazanması ile birlikte, yıllar içerisinde giderek uluslararası karakterli uyuşmazlıkların tahkim yoluyla çözümünde başvurulacak önemli bir kurumsal tahkim merkezi niteliği kazanmıştır²²⁴.

Stockholm Ticaret Odası Tahkim Enstitüsü, Sovyetler döneminde doğu-batı bloğu arasındaki ticari ve ekonomik sözleşmelerden doğan tahkimlerde yaygın şekilde başvurulacak bir kurumsal tahkim merkezi idi²²⁵. SCC Tahkim Enstitüsü özellikle, 1970'lerde ABD ve Sovyetler Birliği tarafından doğu-batı blokları arasındaki uyuşmazlıkların çözümü için başvurulacak tarafsız bir merkez olarak tanınmıştır²²⁶.

SCC Tahkim Enstitüsü'nün, doğu-batı bloğu arasındaki uyuşmazlıklarda uygun bir tahkim merkezi olduğunun resmen tanınması, 12 Ocak 1977 tarihinde akdedilen bir anlaşma sayesinde olmuştur²²⁷. SSCB Ticaret ve Sanayi Odası Tahkim Mahkemesi (ICAC), ABD Amerikan Tahkim Odası (AAA) ve Stockholm Ticaret Odası (SCC) arasında akdedilen ve uyuşmazlıkların belirtilen tahkim kurumlarında çözümlenmesini öngören 1977 tarihli anlaşma ile, ABD-SSCB menşeli şirketler arasındaki ticari ve ekonomik sözleşmelerde uyuşmazlıkların Stockholm Ticaret Odası Tahkim Enstitüsü'nde çözümünü öngören ihtiyari tahkim kizları kabul edilmiştir²²⁸. ABD-SSCB ihtiyari tahkim kizı anlaşması olarak da bilinen bu anlaşma ile bu 3 kurum (ICAC-AAA-SCC); UNCITRAL tahkim kurallarına göre

²²³ Conrad N, Münch P., Black-Branch J. (2013) International Commercial Arbitration Standard Clauses and Forms, Helbing Lichtenhahn. Basel, s.715

²²⁴ Tan.M., (2003-23), Stockholm Ticaret Odası Tahkim Enstitüsünde Tahkim, *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, s.7.

²²⁵ Şanlı, C. (2013) *Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları*. 5. Baskı, İstanbul: Beta Basım Yayım, s. 309.

²²⁶ Yılmaz, İ., a.g.e., s.30.

²²⁷ Graving R.J.(2011) The International Commercial Arbitration Institutions:How Good a Job are they doing?, American University International Law Review, Cilt 2, s.351

²²⁸ Şanlı, a.g.e., s.309

İsveç'te gerçekleşecek bir tahkimi ve bu tahkimde tahkim heyetine başkanlık edecek hakemin, daha öncesinde AAA ve ICAC'ın onayladığı 18 kişilik hakem panelinden SCC tarafından atanmasını, kabul etmişlerdir²²⁹.

Enstitünün doğu ve batı arasındaki uyuşmazlıkların çözümünde etkin bir tahkim merkezi olmasında; Çin Uluslararası Ticareti Geliştirme Konseyi ile SCC arasında imzalanan 1984 tarihli anlaşma da etkin olmuştur. Çin ve batı ülkelerine mensup kişiler arasındaki anlaşmalarda, SCC tahkimine başvurulabilmesi için SCC klostarı sıkça kullanılmaya başlanmıştır²³⁰.

SSCB'nin 1991 yılında dağılmasının ardından da SCC Tahkim Enstitüsü doğu-batı uyuşmazlıklarının çözümünde önemini kaybetmemiştir. Ekonomik ve politik sistem değişikliğinin SSCB'nin yerini alan Rusya Federasyonu ve yeni kurulan bağımsız ülkelerde ticari canlılığın artmasına yol açması, Avrupa Birliği'nin genişlemesi ve Çin'in Dünya Ticaret Örgütü'ne girmesi ile birlikte doğu-batı ticari ilişkilerinin yoğunlaşması, SCC Tahkim Enstitüsü'nün uyuşmazlık çözüm merkezi olarak önemini daha da arttırmıştır²³¹.

Rusya Federasyonu ile ABD arasında, 17 Haziran 1992'de akdedilen Yatırımların Teşvikine ve Karşılıklı Korunmasına Dair Anlaşma; akit taraflardan biri ve diğer ülke vatandaşı ya da şirketi arasındaki uyuşmazlıkların görüşmeler yoluyla çözüme kavuşturulmaması halinde, taraflara, ICSID, UNCITRAL tahkim kurallarına göre yürütülen uluslararası tahkime ya da tarafların sözleşme ile kararlaştırdıkları başka bir Tahkim Enstitüsü'ne başvurmaları imkanını sağlamaktadır. Bu anlaşma sonrasında, Rusya Federasyonu Ticaret ve Sanayi Odası Mahkemesi (ICAC) ile Amerika Tahkim Odası ve Stockholm Ticaret Odası'nın katılımıyla, 15 Aralık 1992 tarihinde bir anlaşma daha akdedilmiştir. 1977 tarihli anlaşmanın yerini alan ve ABD-Rusya Ticari Sözleşme ve Yatırım Sözleşmelerinde İhtiyari Tahkim Klotu Anlaşması olarak da adlandırılan bu anlaşmada, 1977 tarihli anlaşmada yer alan model tahkim klotu revize edilmiş ve yine SCC Tahkim Enstitüsü ticari ve yatırım uyuşmazlıklarının çözüm merkezi olarak tavsiye edilmiştir²³².

²²⁹ Graving, R.J., a.g.m., s.351

²³⁰ Graving, R.J., a.g.m.s.351

²³¹ Tan., a.g.m., s.715

²³² Tan., a.g.m., s.716

İsveç ve SCC, aynı zamanda dünya çapında ikili ve çok taraflı yatırımın koruması için geliştirilen uluslararası sistemde etkin bir rol oynamaktadır. Mevcut ikili yatırım anlaşmalarının en az 120 tanesinde, İsveç veya SCC yatırımcılar ve devlet arasındaki anlaşmazlıkları çözmek için bir merkez olarak anılmaktadır. Bugün, SCC Tahkim Enstitüsü yatırım anlaşmazlıklarının çözümünde dünyanın ikinci büyük kurumudur²³³.

Tüm bu hususlara ek olarak, SCC Tahkim Enstitüsü, Enerji Şartı Anlaşması'nda (Energy Charter Treaty) yatırımcı ve devlet uyuşmazlıklarında uyuşmazlığın çözümü için belirlenmiş iki tahkim merkezinden birisidir ²³⁴ . Enerji Şartı Anlaşması'nda uyuşmazlığın çözüm yöntemi olarak ICSID, UNCITRAL veya SCC tahkimlerini seçme imkanı verilerek yatırımcıya tercih imkanı sunulmuştur²³⁵.

SCC belirli aralıklarla (1999-2007 değişiklikleri) tahkim kurallarını yenilemektedir²³⁶. SCC Tahkim Kuralları ve SCC Hızlandırılmış Tahkim Kuralları, 1 Ocak 2010'da yürürlüğe girmiştir. 2010 SCC Tahkim kuralları, 1 Ocak 2010'dan sonra başlayan tahkimlere uygulanmaktadır ²³⁷ . Son yıllarda SCC tahkim kurallarında köklü değişiklikler olmamıştır. Acil durumlarda hakem tayinine ilişkin değişiklik, kurallarda son bir kaç yılda yapılan en köklü değişiklik olarak gösterilmektedir²³⁸.

SCC son olarak, kuruluşunun yüzüncü yılı kutlamaları çerçevesinde tahkim kuralları gözden geçirilmiştir²³⁹. SCC, 2017 Ocak ayında yürürlüğe girmek üzere Tahkim Kuralları'nı ve Hızlandırılmış Tahkim Kuralları'nı yenilemiştir²⁴⁰.

SCC Tahkim Enstitüsü'ndeki uyuşmazlıkların çoğu SCC Tahkim Kurallarına göre yürütülmektedir. SCC Tahkim Enstitüsü ayrıca; hızlandırılmış tahkimi yürütmekte ve

²³³ İnternet: <http://www.sccinstitute.com/about-the-scc/> Son Erişim Tarihi:01/09/2015.

²³⁴ Magnusson, A.(2012) SCC Experience of Investment Arbitration Under Uncitral Rules, s.2, Euro-Arab Investor-State Dispute Settlement: recent Developments and Future Perspectives Konferansında sunuldu, Kahire.

²³⁵ Baklacı P., Akıntürk, E. (2006)Enerji Şartı Anlaşması, *İşletme Fakültesi Dergisi*, 7(2), s. 110.

²³⁶ Magnusson, A. (2012) SCC Experience of Investment Arbitration Under Uncitral Rules, s.2, Euro-Arab Investor-State Dispute Settlement: Recent Developments and Future Perspectives Konferansında sunuldu, Kahire.

²³⁷ İnternet: <http://www.sccinstitute.com/dispute-resolution/rules/> Son Erişim Tarihi:01/09/2015.

²³⁸ Bonde,S, Delphi, A., The European Middle Eastern and African Arbitration Review, Country Chapters, Bölüm 3.

²³⁹ <http://kluwerarbitrationblog.com/2016/06/15/draft-new-scc-rules-whats-new/?print=pdf>, Son Erişim tarihi:24/04/2017

²⁴⁰ <http://www.sccinstitute.com/about-the-scc/news/2017/new-scc-rules-1-january-2017/> Son Erişim tarihi: 22/04/2017

UNCITRAL Tahkim Kurallarına göre hakem tayin eden makam olarak da görev yapmaktadır²⁴¹.

6.2. Stockholm Ticaret Odası Tahkim Enstitüsünün Yapısı

Stockholm Tahkim Enstitüsü, Stockholm Ticaret Odası'nın bir parçası olmasına rağmen ticaret odasından bağımsız bir yapıya sahiptir. Enstitü uyuşmazlık çözümü ile ilgili bir kurum olmakla birlikte, uyuşmazlıkların çözümünde karar mercii konumunda değildir²⁴². Enstitü doğrudan ihtilafların çözümünde görev almaz, sadece tahkim yargılamasına nezaret eder²⁴³.

1 Ocak 2017'de yürürlüğe girmiş olan SCC Tahkim Kurallarının 1. maddesi Enstitünün yapısını açıklamaktadır. Buna göre²⁴⁴ Stockholm Ticaret Odası Tahkim Enstitüsü; "SCC Tahkim Kuralları", "SCC Hızlandırılmış Tahkim Kuralları" ve tarafların mutabık kaldığı diğer prosedür ve kurallar uyarınca, uyuşmazlıkların idaresinden sorumlu kurumdur. SCC Tahkim Enstitüsü, Yönetim Kurulu ve Sekreteryaya'dan oluşmaktadır. Bu organlara ilişkin ayrıntılar ise, SCC Tahkim Kurallarının 1 numaralı ekinde detaylı şekilde anlatılmıştır²⁴⁵.

SCC Enstitüsü Yönetim Kurulu, 1 Başkan, 2 veya 3 Başkan Yardımcısı ve maksimum 12 üyeden oluşmaktadır. Yönetim Kurulu; uluslararası ticari uyuşmazlıkların çözümünde seçkin ve nitelikli, işveçli ve işveçli olmayan uzmanlardan oluşur. SCC Tahkim Kuralları, Ek 1, m. 4 uyarınca; SCC Tahkim Enstitüsü Yönetim Kurulu üyeleri, Stockholm Ticaret Odası tarafından 3 yıllık bir süre için atanmaktadır²⁴⁶.

Günlük işlerin idaresi, yayım ve organizasyon işleri Genel Sekreter idaresinde bulunan Sekreteryaya tarafından yerine getirilir²⁴⁷. Sekreteryanın Enstitü nezdindeki

²⁴¹ Magnusson, A. (2012) *SCC Experience of Investment Arbitration Under Uncitral Rules*, s.2, Euro-Arab Investor-State Dispute Settlement: Recent Developments and Future Perspectives Konferansında sunuldu, Kahire.

²⁴² Tan., a.g.m., s.717.

²⁴³ Şanlı, a.g.e., s.310.

²⁴⁴ Bkz. SCC Arbitration Rules, Article 1, About the SCC.

²⁴⁵ Bkz. SCC Arbitration Rules, Appendix 1, Organisation.

²⁴⁶ Chapter XII-SCC Rules by Marie Öhrström, s.818. İnternet: www.sccinstitute.com/media/.../ohrstrom-2.pdf, Son Erişim Tarihi: 05/08/2015

²⁴⁷ İnternet: <http://www.sccinstitute.com/about-the-scc/> Son Erişim Tarihi: 22/04/2017

davalarla ilgili faaliyetleri, Genel Sekreter idaresindeki, Genel Sekreter Yardımcısı ve buna bağlı 3 birim tarafından gerçekleştirilmektedir. Her birim hukukçu olan bir danışman ve bir yardımcıdan oluşur²⁴⁸.

6.3. Stockholm Ticaret Odası Tahkim Enstitüsünün Görevleri

Günümüzde SCC tahkim kurallarına göre, yılda yaklaşık 200 yeni tahkim süreci başlatılmaktadır. Bu tahkimlerin yaklaşık yarısı, uluslararası nitelik taşıyor ve taraflarından biri mutlaka İsveçli olmayan kişilerden oluşmaktadır. SCC Tahkim Enstitüsü'ndeki ticari tahkim davaları, değişik ticari alanlar ve çeşitli hukuki uyuşmazlıklara ilişkindir. Uyuşmazlıkların daha sık görülen tipleri arasında mal tedariki, birleşme ve devralmalar, hissedarlık sözleşmeleri, ortak girişimler, lisans ve hizmet sözleşmeleri yer almaktadır²⁴⁹.

Kurumsal tahkimde, taraflar arasındaki uyuşmazlıkları tahkim merkezleri çözmez. Taraflar arasındaki uyuşmazlığın çözülmesi hakemlerin görevidir. Tahkim merkezleri tahkimin idaresini sağlarlar. Hakemlerin atanması, reddi, yenilenmesi, süre uzatılması, tahkim yerinin ve tahkim dilinin belirlenmesi veya davaların birleştirilmesi gibi birçok önemli konuda tahkim kurumunun etkisi olmakla beraber; tahkim kurumları, uyuşmazlığın esası hakkında bir fikir beyan etmezler. Uyuşmazlığın esası tahkim kurallarına göre tayin edilecek hakem veya hakem kurulu tarafından çözümlenecektir²⁵⁰. SCC Tahkim Enstitüsü de, bu temel prensiplere uygun bir yapıya sahip olup, Enstitü Yönetim Kurulu'nun tahkim sürecine müdahale edebileceği alan ve durum, SCC Tahkim Kurallarında ilgili maddelerinde açıkça düzenlenmiştir.

SCC Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun işlevi; SCC Tahkim Kuralları ve taraflarca kararlaştırılan diğer herhangi bir kural ya da prosedürler altında anlaşmazlıkları yönetmede gerekli kararları almaktır. SCC Tahkim Kuralları, Ek 1, m. 6'da özet olarak sayıldığı üzere, bu gerekli kararlar şunlardır; SCC Tahkim Enstitüsü'nün

²⁴⁸ Tan., a.g.m.,s.717

²⁴⁹ Chapter XII- SCC Rules by Marie Öhrström, s.818., İnternet: www.sccinstitute.com/media/.../ohrstrom-2.pdf, Son Erişim Tarihi: 04/09/2015.

²⁵⁰ Akıncı, Z. Neden İstanbul Tahkim Merkezi, İnternet: <http://journal.yasar.edu.tr/wp-content/uploads/2014/01/3-Ziya-AKINCL.pdf>, Son Erişim tarihi: 28/08/2015

yargılama yetkisine ilişkin kararlar, giderlere ilişkin maliyetlerin belirlenmesi, hakem tayini, hakemlerin değiştirilmesi. Tahkim kuralları çalışmanın ilerleyen bölümlerinde detaylı olarak inceleneceğinden, Yönetim Kurulu'nun tahkim sürecindeki görevleri ilgili maddelerde, detaylı şekilde açıklanacaktır.

7. STOCKHOLM TİCARET ODASI (SCC) TAHKİM KURALLARI

7.1. SCC Tahkim Kuralları (2017 Arbitration Rules)

1 Ocak 2017 tarihinde yürürlüğe girmiş olan kurallar; Genel Hükümler, Hakem Mahkemesinin Oluşumundan Önceki Evre, Hakem Mahkemesinin Teşekkülü, Hakem Mahkemesindeki Tahkim Prosedürü, Karar, Tahkim Giderleri ve Muhtelif Hükümler bölümlerinden oluşan toplam 52 maddeden ibarettir. Ayrıca, Örgütlenme, Acil Durumlarda Hakem Atanması Prosedürü, Yatırım Anlaşmazlıkları²⁵¹, Maliyet Çizelgeleri şeklinde 4 adet ek bölümü mevcuttur.

7.1.1. Genel Hükümler

7.1.1.1. Tahkim Katılımcılarının Yükümlülükleri

Yargılama boyunca, SCC, Hakem Heyeti ve taraflar, verimli ve süratli bir biçimde hareket etmelidir.²⁵² Her durumda SCC, hakem heyeti ve taraflar SCC tahkim kurallarının ruhu içinde hareket edecektir ve kararın yasal olarak uygulanabilir olmasını sağlamak için her türlü makul çabayı gösterecektir²⁵³.

7.1.1.2. Gizlilik

Sürat, gizlilik, tarafsızlık ve uzman kişilerce uyuşmazlıkların çözülmesi tahkim sisteminin en önemli tercih sebeplerini oluşturmaktadır²⁵⁴. Tahkim yargılamasında "mahremiyet" (confidentiality), tahkim kurumunun en belirgin görünümünden biridir. Tahkim yargılamasında "duruşmaların kamuya açık olmaması" ve yargılama sırasında sunulan belgeler ile elde edilen veya öğrenilen bilgiler bakımından "sır saklama yükümlülüğü", tahkimin doğrudan doğruya niteliğinden kaynaklanan öğelerdir.

²⁵¹ 2017 yılı değişikliğidir.

²⁵² Bkz, SCC Rules, Article 2, General conduct of the participants to the arbitration.

²⁵³ Conrad, Münch, Black-Branch, a.g.e., s.716

²⁵⁴ Ersun, C. İstanbul Ticaret Odası Yayın No: 2004-16, s. 85 Kurumsal Tahkimin Güncel Sorunları.

Belli başlı kurumsal tahkim sistemlerinde olduğu gibi, SCC Tahkim Kuralları'nda da "gizlilik ilkesi" benimsenmiştir. SCC Tahkim Kuralları, hem SSC Tahkim Enstitüsü'nün; hem de hakem mahkemelerinin tahkimle ilgili "mahremiyet" yükümlülüğünü düzenlemiştir²⁵⁵. SCC Tahkim Kuralları m. 2 uyarınca; taraflarca aksi kararlaştırılmamışsa, SCC ve hakem heyeti, tahkimin ve hakem kararının gizliliğini sağlamakla yükümlüdür²⁵⁶. Nitekim bu gizlilik kuralı gereğince, duruşmalar da gizli yapılmaktadır²⁵⁷.

7.1.1.3. Süre ve Tebligata ilişkin Esaslar

SCC Tahkim Kuralları m. 4, Yönetim Kurulu'nun tarafların talebi üzerine ya da re'sen bir süreyi uzatma yetkisinin olduğu hükmünü içerir²⁵⁸. Tebligatı düzenleyen 5'inci madde ise; Sekratarya, Yönetim Kurulu ve Hakem heyetinin tebligat ya da diğer iletişimlerini muhatabın bilinen en son adresine yapacağını düzenlemektedir. Madde 5'in ikinci fıkrasına göre bildirimler, kurye veya taahhütlü mektup, e-posta veya gönderildiğine dair kaydı içermek şartı ile diğer iletişim vasıtalarıyla yapabilecektir. Madde 5'in ikinci fıkrasına uygun şekilde yapılan bildirimler; seçilen iletişim vasıtası ile uyumlu olarak, bu bildirimin normalde alınması gerektiği tarihte muhatap tarafından alınmış sayılacaktır²⁵⁹. Madde 5'de yer alan, gönderilen bilgi ve belgelerin, gönderildiğinin kanıtlanabilir, diğer bir ifade ile belgelendirilebilir şekilde olmasına yönelik hüküm, UNCITRAL Model Kanun m.3'ten esinlenilerek düzenlenmiştir. Ancak, SCC Tahkim Enstitüsü genellikle tahhütlü mektup veya kurye ile gönderimi tercih etmektedir²⁶⁰.

²⁵⁵ Özsunay, E. , Tahkim Yargılamasında Mahremiyet, İstanbul Ticaret Odası Yayın No: 2004-16, s.123

²⁵⁶ Bkz. SCC Arbitration Rules, Article 46 Confidentiality

²⁵⁷ Chapter XIISCC Rules by Marie Öhrström, s.849, İnternet: www.sccinstitute.com/media/.../ohrstrom-2.pdf, Son Erişim Tarihi: 01/09/2015

²⁵⁸ Bkz. SCC Rules, Article 4, Time Periods.

²⁵⁹ Bkz. SCC Rules Article 5, Notices.

²⁶⁰ Chapter XII- SCC Rules by Marie Öhrström, s.823-824 İnternet: www.sccinstitute.com/media/.../ohrstrom-2.pdf, Son Erişim Tarihi: 09/08/2015

7.1.2. Hakem Mahkemesinin Oluşumundan Önceki Evre

7.1.2.1. Tahkim Talebi

SCC Tahkim Kuralları m. 6 uyarınca²⁶¹, Tahkim Talebi (Request for Arbitration):

- Taraflar ve vekillerinin isimleri, adresleri, telefon numaraları ile e-posta adreslerini,
- İhtilafın ve taleplerin parasal tahminini de içeren kısa açıklamasını,
- Tahkim talebinin dayandığı tahkim şartı veya sözleşmesinin bir kopyasını,
- Talepler birden fazla tahkim sözleşmesine dayanıyorsa, talebin hangi sözleşmeye istinaden yapıldığına ilişkin açıklamayı,
- Hakem sayısı ve tahkim yeri hakkındaki açıklamaları,
- Davacı tarafından atanan hakemin kimlik ve haberleşme adreslerini,

İçermelidir.

7.1.2.2. Kayıt Ücreti

SCC Tahkim Kuralları m. 7'ye göre; davanın ve karşı davanın görülebilmesi, Enstitü ücret tarifelerince belirlenen kayıt ücretinin (registration fee) yatırılmasına bağlıdır. Tahkim talebi ile birlikte bu ücret yatırılmadığında, Enstitü belirli bir süre tayin etmekte, bu sürede de kayıt ücreti yatırılmadığı takdirde talep reddedilmektedir²⁶². Kayıt Ücretine ilişkin detaylar, SCC Kuralları, Ek 4 m.1'de düzenlenmiş olup, buna göre, Davacı tarafından peşin olarak yatırılması gereken kayıt ücreti 3000 Avro'dur²⁶³.

7.1.2.3. Tahkimin Başlaması

Dava, tahkim talebinin Enstitü tarafından alındığı tarihte açılmış sayılır²⁶⁴. Davanın açılmış sayılacağı tarih; zamanaşımının kesilip kesilmediği, tahkim talebine ilişkin

²⁶¹Bkz. SCC Rules, Article 6, Request for Arbitration.

²⁶² Şanlı, a.g.e., s.310.

²⁶³ Bkz. SCC Rules, Appendix IV, Article 1.

²⁶⁴ Şanlı, a.g.e., s.310.

girişimin sözleşmede yer alan hüküm ve şartlara uygun şekilde yapılıp yapılmadığı gibi konular bakımından, önem arz etmektedir²⁶⁵.

7.1.2.4. Tahkim Talebine Cevap

SCC Sekretaryası, tahkim talebini davalı tarafa bildirir²⁶⁶. Sekretarya, davalının tahkim talebine cevabını vereceği süreyi tayin eder ve SCC Tahkim Kuralları m. 9'a göre davalının cevabı şu unsurları içermelidir:

- Tahkim sözleşmesinin varlığı, geçerliliği veya uygulanabilirliği ile ilgili itirazlar (Ancak, bu tür bir itirazın sunulmamış olması, cevap layihası sunulana kadar ya da cevap layihasında bu tür itirazların sunulmasına engel teşkil etmez.),
- Tahkim talebinin kabulü veya reddine ilişkin beyanlar,
- Herhangi bir karşı dava veya taleplere ilişkin parasal tahmini de içeren ön beyanlar,
- Talep veya karşı iddialar birden fazla sözleşmeye dayanıyorsa, talep veya karşı iddianın hangi sözleşmeye istinaden yapıldığı,
- Hakemlerin sayısı ve tahkim mahkemesinin yerine ilişkin görüşler,
- Mümkünse, davalı tarafından atanan hakemin adı, adresi, telefon numarası, ve e-posta adresi.

SCC Tahkim Kuralları m. 9'un ikinci fıkrası uyarınca; sekretarya cevabın bir kopyasını Davacıya göndermek zorundadır. Davacıya, davalının yanıtları hakkındaki yorumlarını beyan etme fırsatı verilecektir. SCC Tahkim Kuralları m. 9'un üçüncü fıkrası ise; davalının cevap vermemiş olmasının tahkim sürecini durdurmayacağını düzenlemiştir.

SCC Tahkim Enstitüsü genellikle, Davalının cevabını sunabileceği süreyi 2 hafta olarak belirlemektedir. Fakat, SCC tarafından uygun bulunursa ya da sürenin uzatılması ya da kısaltılmasına yönelik bir talep olursa; talebin karşılanması mümkündür²⁶⁷. SCC Tahkim Kurallarının 10'uncu maddesine göre, Yönetim Kurulu,

²⁶⁵Chapter XII- SCC Rules by Marie Öhrström, s.821 . İnternet: www.sccinstitute.com/media/.../ohrstrom-2.pdf, Son Erişim Tarihi: 02/09/2015.

²⁶⁶ Conrad, Münch, Black-Branch, a.g.e, s.715.

²⁶⁷ Chapter XII- SCC Rules by Marie Öhrström, s.821. İnternet: www.sccinstitute.com/media/.../ohrstrom-2.pdf, Son Erişim Tarihi: 08/09/2015

tarafların sundukları beyanlarla ilgili olarak, ayrıntı bilgi belge talep edebilir. Davacının, SCC Yönetim Kurulu'nun talep ettiği detayları sunmaması halinde açtığı dava; Davalının, SCC Yönetim Kurulu'nun talep ettiği detayları sunmaması halinde açtığı karşı dava ya da karşı talepleri, reddedilebilir. Madde 9'daki düzenlemeye uygun olarak, Davalının talep edilen detayları sunmaması halinde bu durum da, tahkim sürecini durdurmaz²⁶⁸.

7.1.2.5. Yönetim Kurulu Tarafından Verilen Kararlar

SCC Tahkim Kuralları m. 11; SCC Tahkim Kurallarının 12, 13, 14, 15, 16, 17, 19, 25 ve 51'inci maddelerine atıf yaparak, tahkim sürecinde Yönetim Kurulu tarafından karara bağlanacak hususları düzenlemektedir. Buna göre, Yönetim Kurulu gerektiğinde aşağıda sıralanan kararları alabilir:

- SCC Tahkim Enstitüsü'nün yargılama yetkisi olmadığına karar vermek (m. 12),
- Yargılamaya yeni bir taraf dahil edilmesi talebine ilişkin karar vermek (m.13)
- Birden çok sözleşmeye dayanan taleplerin tek bir tahkim yargılamasında yürütülmesine karar vermek (m.14)
- Davaların birleştirilmesine karar vermek (m. 15),
- Hakemlerin sayısını belirlemek (m.16),
- Hakem tayin etmek (m. 17),
- Hakem değişikliklerini yapmak (m.19)
- Tahkim mahkemesinin yerini belirlemek (m. 25),
- Giderlere ilişkin avansı belirlemek (m. 51)²⁶⁹.

7.1.2.6. Tahkim Talebinin Reddi

SCC Yönetim Kurulu'nun tahkim talebini aşağıdaki hallerde kısmen veya tamamen reddedebilir (m. 12):

- SCC'nin anlaşmazlık üzerinde, açık bir şekilde, yargılama yetkisinin olmaması.
- Giderlere ilişkin avansın SCC madde 51'e uygun olarak ödenmemiş olması.

²⁶⁸ Bkz. SCC Rules, Article 10, Request for Further Details

²⁶⁹ Bkz. SCC Rules, Article11, Decisions by the Board

SCC tahkim talebini sadece istisnai durumlarda reddetmektedir. Tahkim talebini reddetme gerekçeleri; SCC Tahkim Kuralları m. 51 gereğince gider avansının ödenmemiş olması, SCC Tahkim Kuralları m. 6'daki ek bilgi belge talebinin yerine getirilmemesi, açık bir şekilde yargılama yetkisinin olmaması durumlarında ortaya çıkmaktadır. Yargılama yetkisine ilişkin durumda, SCC yalnızca *prima facie* inceleme, bir görünüm incelemesi yapmaktadır; bu karar için bir duruşma yapılmamaktadır. Yalnızca SCC'nin açıkça yetkisiz olduğunun anlaşıldığı durumlarda, SCC Yönetim Kurulu kısmen veya tamamen tahkim talebinin reddi yönünde karar vermektedir. Ancak bu tür kararlar, istisnai durumlarda verilen ve SCC Yönetim Kurulu tarafından verilen kararlar arasında ender rastlanan kararlardır. Netice itibariyle, SCC kararı hakem heyetine bırakılmaktadır. Zira tarafların, tahkime ilişkin yargılama yetkisine ilişkin itirazlarına yönelik gerekli araştırmayı hakem heyeti yapacak ve bu konudaki doğru kararı esasen hakem heyeti verebilecektir. Çünkü hakem heyetinin SCC Yönetim Kurulu'nun vardığı sonuçtan çok daha farklı bir sonuca varabilmesi mümkündür ²⁷⁰.

Milletlerarası tahkimin en önemli ilkelerinden birisi, *kompetenz-kompetenz* ilkesidir. *Kompetenz-kompetenz* olarak adlandırılan ilke, kısaca, hakemlerin kendi yetkileri hakkında karar verme yetkisini ifade eder. *Kompetenz-kompetenz* ilkesi, tahkim şartının ayrılabilirliği ilkesi sonucunda ortaya çıkar ve hakem heyetine kendi yetkisini tesis etme imkanı sağlar. Diğer bir anlatımla, tahkim şartı, içerisinde bulunduğu asıl sözleşmeden ayrılabilirlik ilkesi ile ayrılıp geçerliliğini koruyunca, hakemler de geçerliliğini koruyan bu tahkim şartına istinaden kendi yetkileri konusunda karar verebilmeye dayanak bulmuş olurlar²⁷¹. SCC Yönetim Kurulu da bu ilkelere uygun şekilde hareket etmektedir. SCC Yönetim Kurulu'nun yargılama yetkisinin olmadığına yönelik ender şekilde verdiği kararlar; davalının tahkim anlaşmasının tarafı olmadığı, sözleşme üzerindeki imzanın sahte olduğu, tarafların sözleşme imzalamaya yetkisi olmadığı, uyuşmazlık konusu ile ilgili olarak askıda kalan dava veya kesin hüküm bulunması gibi istisnai durumlarda gündeme gelmiştir²⁷².

²⁷⁰ Chapter XII- SCC Rules by Marie Öhrström, s.823-824. İnternet: www.sccinstitute.com/media/.../ohrstrom-2.pdf, Son Erişim Tarihi: 09/08/2015.

²⁷¹ Erkan, M. (2013), *Milletlerarası Tahkimde Yetki Sorunları*, 1. Baskı, Ankara: Yetkin Yayınları, s. 94.

²⁷² Chapter XII- SCC Rules by Marie Öhrström, s.826. İnternet: www.sccinstitute.com/media/.../ohrstrom-2.pdf, Son Erişim Tarihi: 09/08/2015.

7.1.2.7. Çok Taraflı Uyuşmazlıklar

SCC tahkim kurallarının 13. maddesi tarafların, yargılamaya bir veya daha fazla kişinin dahil edilmesi talebini düzenlemiştir. Bu düzenleme 2017 SCC tahkim kuralları ile getirilen bir yeniliktir. Bu yenilik ile karmaşık uyuşmazlıkların etkili bir şekilde çözümlenmesi amaçlanmıştır²⁷³.

Yargılamaya bir başka tarafın dahil edilmesini Yönetim Kurulu'ndan talep edebilmek için şu koşullar öngörülmüştür:

- Yargılamaya dahil etme talebi mümkün olduğunca erken yapılmalıdır. Hatta, Yönetim Kurulu aksi kanaatte değilse, cevabın sunulmasından sonra yapılan talepler değerlendirmeye alınmaz.
- Yargılamaya dahil edilen taraf bakımından, tahkim yargılaması, Yönetim Kurulu'na talep ulaştığı tarihte, başlamış sayılır. Yönetim Kurulu, yargılamaya dahil edilen taraf için cevap verme süresini belirleyecektir.²⁷⁴

7.1.2.8. Birden Çok Sözleşmeye Dayanan Tahkim Yargılaması

SCC tahkim kurallarının 14. maddesi tarafların tek bir tahkim yargılaması içinde birden çok tahkim sözleşmesine dayanan taleplerini ileri sürmesine olanak sağlamaktadır²⁷⁵. 2017 tahkim kuralları ile getirilen bu yeni maddeye göre bu tür bir yargılama için, Yönetim Kurulu ilgili gördüğü koşullarla birlikte şu koşulları da değerlendirmelidir:

- Tahkim sözleşmeleri birbiri ile uyumlu olmalıdır
- Talepler tek bir hukuki işleme yahut seri haldeki hukuki işlemlere istinaden yapılmalıdır
- Bu durum verimlilik ve çabukluk sağlamalıdır.²⁷⁶

Yönetim Kurulu, konunun tek bir tahkim yargılamasında çözümlenmesine karar verse bile, hakem heyetinin kendi yargılama yetkileri ile ilgili yetkisine kendisi karar verecektir²⁷⁷.

²⁷³ Havedal Ipp, A. 'Draft New SCC Rules: What's New?', Kluwer Arbitration Blog, (2016), İnternet: <http://kluwerarbitrationblog.com/2016/06/15/draft-new-scc-rules-whats-new/> Son Erişim Tarihi: 28/04/2017

²⁷⁴ Bkz. SCC Rules, Article 13, Joinder of additional parties.

²⁷⁵ Bkz. SCC Rules, Article 14, Multiple contracts in a single arbitration.

²⁷⁶ Magnusson, A., Havedal Ipp, A. 2017 SCC Rules: Key Changes, İnternet: <file:///E:/2017-03-08-scc-rules-seminar-helsinki.pdf> Son Erişim Tarihi: 28/04/2017

²⁷⁷ Bkz. SCC Rules, Article 14, Multiple contracts in a single arbitration.

7.1.2.9. Tahkim Talebinin Başka Bir Tahkim Yargılaması ile Birleştirilmesi

SCC Tahkim Kuralları m. 15'e göre; aynı taraflar arasında SCC Tahkim Kurallarına göre yürütülen tahkim ile ilgili bir hukuki ilişki nedeniyle, yeni bir tahkim başlar ise, Yönetim Kurulu, tarafların isteği üzerine, yeni iddialar ve tahkim yargılamalarının birleştirilmesine karar verebilir. Böyle bir kararın, taraflara ve hakem heyetine danışıldıktan sonra verilebilmesi mümkündür.

Yönetim Kurulu'nun birleştirme kararı verebilmesi için;

- Tarafların rızası,
  - Tüm taleplerin tek bir tahkim sözleşmesine dayanıyor olması,
  - Talepler tek bir tahkim sözleşmesine dayanmıyor ise taleplerin tek yahut seri hukuki işlemlere istinaden yapılması,
  - Tahkim sözleşmelerinin birbiri ile uyumlu olması,
- Gerekmektedir²⁷⁸.

Yönetim Kurulu birleştirme kararı verirken, tahkim yargılamasının aşaması ile verimlik ve çabukluk unsurlarını gözetmelidir ²⁷⁹.

SCC tahkim kurallarında 2017 yılında yapılan değişiklik öncesinde ise; tahkim talebinin başka bir tahkim yargılaması ile birleştirilmesi ancak her iki tarafın da rızası ile mümkündür. Bir tarafın rızası olmaksızın yargılamanın birleştirilmesi yürürlükteki kurallara göre mümkün olmakla birlikte; bir tarafın karşı görüşüne rağmen yargılamanın birleştirilmesi olağan dışı bir durum olarak değerlendirilmekteydi. Yargılamaların birleştirilebilmesi için; davaların aynı hukuki ilişkiden kaynaklanması, tarafların aynı olması, aynı tür SCC kurallarının uygulanıyor olması gerekmektedir ve böyle bir karar verilmeden önce taraflar ile hakem heyetinin görüşü alınmaktadır. Birleştirme kararı verilirken uygulamada; böyle bir kararın, uygunsuz bir gecikmeye, masrafa ve hakem kararının icrasına ilişkin bir duruma sebebiyet verilmeyecek şekilde yapılmasına dikkat edilmektedir²⁸⁰.

²⁷⁸ Bkz. SCC Rules, Article 15, Consolidation of arbitrations.

²⁷⁹ Magnusson,A., Havedal Ipp, A. 2017 SCC Rules: Key Changes, İnternet: <file:///E:/2017-03-08-scc-rules-seminar-helsinki.pdf> Son Erişim Tarihi: 28/04/2017

²⁸⁰ Chapter XII- SCC Rules by Marie Öhrström, s.826. İnternet: www.sccinstitute.com/media/.../ohrstrom-2.pdf, Son Erişim Tarihi: 09/08/2015.

7.1.3. Hakem Mahkemesinin Teşekkülü

7.1.3.1. Hakemlerin Sayısı ve Atanması

SCC Tahkim Kuralları uyarınca temel prensip, tarafların tahkim anlaşmaları ile hakemlerin sayılarını belirlemekte serbest olmasıdır²⁸¹. Taraflar hakem sayısında anlaşmamışlarsa; SCC Yönetim Kurulu davanın karmaşıklığı, uyuşmazlığa konu tutar ve diğer şartları gözetererek yargılamanın tek veya üç hakemle yürütülmesine karar verir²⁸². Tüm bu husularda ek olarak; SCC kurallarına göre tarafların anlaşması durumunda 3'ten fazla hakemin de atanabilmesi mümkün olmakla birlikte, bu tür bir durum çok nadir olarak ortaya çıkmaktadır²⁸³.

SCC Tahkim Kuralları m. 17, hakemlerin atanmasını ayrıntılı şekilde düzenlemiştir. Buna göre:

- 1-Taraflar hakemlerin atanması usulünü kendileri kararlaştırabilirler.
- 2-Taraflar hakemlerin atanması usulünde mutabık kalamamışlarsa veya taraflarca belirlenen süre içinde hakem atanamamışsa veya taraflar hakem ataması için süre belirleyememişse, Yönetim Kurulu tarafından belirlenen süre içerisinde SCC Tahkim kuralları 17. Maddesinin aşağıda belirtilen 3'üncü ve 7'nci fıkrasına göre atamayı yapar.
- 3- Tahkim sürecini tek bir hakem yürütecekse, taraflara müştereken bir hakem atamaları için 10 gün süre verilir. Bu 10 günlük süre içerisinde taraflar bir hakem atayamazlarsa, SCC Tahkim Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından bir hakem tayin edilir.
- 4- Hakem heyeti birden fazla hakemden oluşacaksa, her bir taraf eşit sayıda hakem atayacaktır. Hakem heyetinin başkanı ise, SCC Tahkim Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından atanacaktır. Taraflardan biri belirlenen süre içerisinde hakemini tayin edemezse, bu hakemi/hakemleri de SCC Tahkim Enstitüsü Yönetim Kurulu atayacaktır.
- 5- Birden fazla sayıda davalı ve davacı olduğu durumlarda ve hakemin birden fazla olacağı durumlarda; davalılar kendi aralarında müştereken ve davacılar kendi

²⁸¹ Conrad, Münch, Black-Branch, a.g.e., s.718

²⁸² Bkz. SCC Rules, Article 16 Number of arbitrators.

²⁸³ Chapter XII- SCC Rules by Marie Öhrström, s.827. web: www.sccinstitute.com/media/.../ohrstrom-2.pdf, Son Erişim Tarihi: 09/08/2015.

aralarında müştereken, eşit sayıda hakem atarlar. Eğer taraflardan biri bu şekilde müşterek bir atama yapamamışsa, hakem heyetinin tamamı SCC Tahkim Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından belirlenir.

6- Taraflarca ya da SCC Tahkim Enstitüsü Yönetim Kurulunca aksi yönde bir karar alınmamışsa; eğer taraflar farklı milliyetlere tabi ise, tek hakem olduğu durumlarda tek hakem, hakem heyeti varsa heyetin başkanı, tarafardan farklı bir milliyete tabi olmalıdır.

7- SCC Tahkim Enstitüsü Yönetim Kurulu, hakem tayininde; anlaşmazlığın mahiyeti ve koşullarını, uygulanacak hukuku, hakem mahkemesinin yerini, yargılama dilini ve tarafların milliyetlerini dikkate alır²⁸⁴.

7.1.3.2. Hakemlerin Bağımsızlığı ve Tarafsızlığı

İhtilafın halli yolunda ifa ettikleri görevleri yürütürken, yargıçlar gibi hakemler de bağımsız ve tarafsız olmakla yükümlüdürler²⁸⁵. Benimsenecek tahkim sistemi ne olursa olsun, uyuşmazlığı çözüme kavuşturmakla görevli hakem ya da hakemler, seçilmeleri usulü ne olursa olsun ve hatta taraflarca ismen belirlenmiş olsalar dahi, taraflardan birinin temsilcisi veya vekili değildirler. Onlar, önlerine gelen uyuşmazlığı tarafsızca ve hiçbir tarafın etkisi altında kalmaksızın, yalnızca tahkim yargılamasının tabi olduğu tahkim kurallarına uymak suretiyle çözecek kişilerdir. Tahkim yargılamasının bu temel ilkesi tüm tahkim sistemlerinde haklı önemine kavuşmuş, hakem tarafsızlığını ve bağımsızlığını sağlamaya ve korumaya yönelik prensipler, tüm sistemlerde benimsenmiştir²⁸⁶.

SCC Tahkim Kuralları'nın 18. maddesi²⁸⁷, hakem olarak atanmadan önce bu kişilerin, bağımsızlıklarını ve tarafsızlıklarını engelleyebileceğini düşündükleri olay ya da durumları ifşa etme zorunluluğu yüklemiştir. Hakem, tarafların bu konudaki güvenini sarsacak mahiyette olduğunu düşündüğü olay ve durumları açıklamak zorundadır²⁸⁸. Bir kişi hakem olarak atandığında, tarafsızlık ve bağımsızlık beyanını

²⁸⁴ Bkz. SCC Rules, Article 17, Appointment of arbitrators.

²⁸⁵ Candaner Elver, N. Kurumsal Tahkim Sistemlerinde Hakemin Bağımsızlığı, Tarafsızlığı ve Reddi, İstanbul Ticaret Odası Yayın No: 2004-16, s. 35.

²⁸⁶ Candaner Elver, N. Kurumsal Tahkim Sistemlerinde Hakemin Bağımsızlığı, Tarafsızlığı ve Reddi, İstanbul Ticaret Odası Yayın No: 2004-16, s. 39.

²⁸⁷ Bkz. SCC Rules, Article 18, Impartiality, independence and availability.

²⁸⁸ Candaner Elver, N. Kurumsal Tahkim Sistemlerinde Hakemin Bağımsızlığı, Tarafsızlığı ve Reddi, İstanbul Ticaret Odası Yayın No: 2004-16, s. 41.

içeren imzalı bir belgeyi SCC Tahkim Enstitüsü Sekretaryasına sunmaktadır. Sekretarya da bu beyanın bir suretini taraflara ve diğer hakemlere gönderir. Dahası, hakem tarafsızlığı ve bağımsızlığını etkileyecek bir durumun oluşması halinde, tarafları ve diğer hakemleri derhal yazılı olarak bilgilendirmek zorundadır²⁸⁹.

Bağımsızlık ve tarafsızlık hükümlerine ek olarak; SCC hakemler için herhangi bir özel gereklilik öngörmemektedir. Nitekim, İsveçli ve İşveçli olamayan kişiler hakem olarak atanabilmektedir. SCC Tahkim Enstitüsü'nun tarafların hakemlerini atamada kullanacakları bir hakem listesi veya paneli bulunmamaktadır . Bu durum, taraflara –ve SCC Tahkim Enstitüsü Yönetim Kurulu'na- davanın koşullarına uygun buldukları bir hakemi atayabilmeleri için tam bir serbesti sağlamaktadır²⁹⁰.

SCC tahkim kurallarında 2017 yılında yapılan değişiklik ile birlikte hakam heyetinin (tarafların onayını da alarak) idari bir sekretarya oluşturmasına olanak sağlanmıştır. Hakem heyeti bu sekretaryaya karar verme yetkilerini içerir görevler dışında idari görevler verir ve bu sekretarya da tıpkı hakem heyeti gibi, tarafsız ve bağımsız davranacağına ilişkin bir beyan imzalayacaktır²⁹¹.

7.1.3.3. Hakemin Reddi

SCC Tahkim Kuralları, m. 19 uyarınca; taraflardan biri şu hallerde hakemin reddini talep edebilir:

- Hakemin bağımsızlığı ve tarafsızlığı konusunda şüpheye düşülecek haklı gerekçelerin olması,
- Hakemin hakem olarak atanabilmesi için taraflarca kararlaştırılmış olan niteliklerini kaybetmiş olması.

Tarafların kendi atadıkları veya atanmasına katıldıkları bir hakemi reddedebilmeleri için, atamanın yapılmasından sonra öğrenmiş oldukları bir sebebe dayanmaları gerekir²⁹². Hakemin reddi, reddi gerektiren durumların öğrenilmesinden itibaren 15

²⁸⁹ Conrad, Münch, Black-Branch, a.g.e.,s.718.

²⁹⁰Chapter XII-SCC Arbitration Rules by Marie Öhrström, s.830.

İnternet: www.sccinstitute.com/media/.../ohrstrom-2.pdf, Son Erişim Tarihi:01/09/2015.

²⁹¹ Bkz. SCC Rules, Article 24, Administrative secretary of the Arbitral Tribunal

²⁹² Bkz. SCC Rules, Article 19, Challenge to arbitrators.

gün içerisinde, yazılı beyan şeklinde Sekretaryaya sunulmalıdır. Hakemin reddi ile ilgili karar ise SCC Tahkim Enstitüsü Yönetim Kurulunca verilmektedir²⁹³. SCC Yönetim Kurulu tarafından verilen karar nihaidir. Uygulama açısından hakemlerin tarafsızlığı ve bağımsızlığına ilişkin koşulların tanımlanıp açıklanması, Uluslararası Barolar Birliği Uluslararası Tahkimde Çıkar Çatışmaları İlkeleri'nde (IBA Guidelines on Conflicts of Interest on International Arbitration) belirtilmiştir²⁹⁴. SCC Yönetim Kurulu da, bu tür kararların verilmesinde Uluslararası Barolar Birliği Çıkar Çatışması İlkeleri'ni dikkate almaktadır²⁹⁵. Bu karar verilirken, tarafların ve hakemlerin yazılı beyanları değerlendirilmektedir, herhangi bir duruşma yapılmamaktadır²⁹⁶.

7.1.3.4. Hakem Olarak Tayin Etmekten Vazgeçme

SCC Tahkim Kuralları m. 20 hükmü gereği, aşağıdaki hallerde SCC Yönetim Kurulu hakemi tayin etmekten vazgeçebilir:

- Yönetim Kurulu'nun hakemin istifasını kabul etmesi,
- SCC kuralları m.19 uyarınca hakemin reddedilmiş olması,
- Hakemin görevlerini yerine getirirken engellenmiş olması ya da görevlerini yeterli düzeyde yerine getiremiyor olması.

Hakem olarak tayin etmekten vazgeçme durumlarında, Sekretarya taraflara ve hakeme görüşlerini bildirme fırsatı da tanıyabilir²⁹⁷. Hakem tayin etmekten vazgeçme bakımından en sık rastlanılan durum, taraflardan birinin yapmış olduğu hakemin reddi talebini SCC Tahkim Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından kabul görmesi sonucu gerçekleşmesidir²⁹⁸.

7.1.3.5. Hakemlerin Değiştirilmesi

SCC Tahkim Kuralları m. 21, hakemlerin değiştirilmesini düzenlemiştir. Buna göre;

²⁹³ Conrad, Münch, Black-Branch, a.g.e., s.718.

²⁹⁴ Graf von Westphalen, F. Hakemlere İtirazlar Tarafsızlık ve Bağımsızlık Koşulları, II. Özel Hukuk Sempozyumu Tahkim'de sunuldu, İstanbul.

²⁹⁵ Conrad, Münch, Black-Branch, a.g.e., s.718

²⁹⁶ Chapter XII-SCC Rules by Marie Öhrström, s.831. İnternet: www.sccinstitute.com/media/.../ohrstrom-2.pdf, Son Erişim Tarihi: 01/09/2015.

²⁹⁷ Bkz. SCC Rules, Article 20, Release from appointment

²⁹⁸ Chapter XII –SCC Rules by Marie Öhrström, s.831. İnternet: www.sccinstitute.com/media/.../ohrstrom-2.pdf, Son Erişim Tarihi: 01/09/2015.

- SCC Tahkim Kuralları m. 20'ye göre Yönetim Kurulu hakem olarak tayin etmekten vazgeçmişse ya da hakem ölmüşse, Yönetim Kurulu hakemi değiştirir. Yönetim Kurulu tarafından aksi yönde bir karar alınmadıkça; (değiştirilen hakem tahkim yargılamasındaki taraflarca atanmış bir hakemse) hakemi atayan taraf yeni hakemi atayacaktır.
- Hakem heyeti 3 veya daha fazla hakemden oluşuyorsa, Yönetim Kurulu kalan hakemlerin tahkim sürecini devam ettirmesini kararlaştırabilir. Yönetim Kurulu böyle bir karar verirken, tahkim yargılamasının gelmiş olduğu süreci ve diğer ilgili koşulları dikkate alır. Böyle bir karar verilmeden önce taraflara ve hakemlere görüşlerini sunmaları için fırsat tanınır.
- Bir hakem değiştirildiğinde, yeni oluşan hakem heyeti; tahkim süreçlerinin ne kapsamda yenileneceğini kararlaştırır²⁹⁹.

Hakemin değiştirilmesi durumunda dikkat çeken bir husus, hakem mahkemesinin eksik üye ile (Truncated Tribunal) yargılamaya devam edebilmesidir. Bu kural ile, hakem heyetine yeni bir hakemin katılması ile oluşacak, zaman ve masraf kaybını önlemek amaçlanmaktadır. Hakem mahkemesinin eksik üye ile yargılamaya devam edebilmesi nadir görülen bir durum olsa da, hakem kararının kısa bir süre içerisinde verileceği durumlarda ortaya çıkmaktadır. Hakem heyeti, hakemler ve taraflar ile müzakere ettikten sonra, 2 hakemle tahkim sürecini yürütmeyi kararlaştırabilmektedir³⁰⁰.

7.1.3.6. Acil Durumlarda Hakem Atanması Prosedürü

Acil durumlarda hakem atanması prosedürü, 2010 SCC Tahkim Kuralları ile yürürlüğe girmiştir. 2017 yılında SCC tahkim kurallarında yapılan değişiklikte de, acil durumlarda hakem atanması prosedürü aynen korunmuştur. Acil durumlarda hakem atanması prosedürü ile, ihtiyacı olan taraf 5 gün içerisinde ihtiyati tedbir kararı alılabilmektedir³⁰¹.

²⁹⁹ Bkz. SCC Rules, Article 21, Replacement of arbitrators

³⁰⁰ Chapter XII- SCC Rules by Marie Öhrström, s.831. İnternet: www.sccinstitute.com/media/.../ohrstrom-2.pdf, Son Erişim Tarihi: 01/09/2015.

³⁰¹ Knapp, L., SCC Practice, Emergency Arbitrator Decisions Rendered 2014, s.1, İnternet: http://www.sccinstitute.com/media/62020/scc-practice-emergency-arbitrators-2014_final.pdf, Son Erişim Tarihi:01/09/2015

SCC Tahkim Kuralları EK II'deki hükümler uyrınca, taraflardan biri, tahkimin SCC m.223ye göre hakem heyetine gönderilmesinden önce, acil hakem atanmasını talep edebilir ³⁰² . Acil durum hakeminin yetkileri, SCC Tahkim Kuralları 37/1-3 maddelerinde belirtilen ihtiyati tedbir kararları ile sınırlıdır. Bu yetkiler, tahkimin hakem heyetine gönderilmesi yahut SCC Tahkim Kuralları Ek II m. 9/4 uyarınca acil durum hakeminin ihtiyati tedbir kararının bağlayıcılığının sona ermesi halinde son bulacaktır.

SCC Tahkim Kuralları EK II m. 9/4'te sıralanan acil durum hakeminin ihtiyati tedbir kararının bağlayıcılığının sona ermesi sebepleri şunlardır:

- Acil durum hakeminin ya da hakem heyetinin bu yöndeki kararı,
- Hakem heyetinin tahkime ilişkin nihai kararı,
- Acil durum hakeminin kararından itibaren 30 gün içerisinde tahkimin başlamamış olması,
- Acil durum hakemin kararından itibaren 90 gün içerisinde tahkimin hakem heyetine tevdi edilmemiş olması.

Öte yandan, acil durum hakemi tarafından verilen karar, verildiği andan itibaren taraflar için bağlayıcıdır. Ancak acil durum hakemi vermiş olduğu kararı, bir tarafın haklı talebi üzerine, değiştirilebilir veya iptal edilebilir. SCC tahkim kurallarını kabul eden taraflar, acil durum hakemi tarafından verilen kararlara³⁰³ da gecikmeksizin uymayı taahhüt etmişlerdir³⁰⁴.

³⁰² Bkz. SCC Arbitration Rules, Appendix 2 Article 1, Emergency Arbitrator.

³⁰³ Acil durum hakemi uygun gördüğü her türlü ihtiyati tedbiri uygulayabilir, ihtiyati tedbir isteyen tarafın ihtiyati tedbir ile ilgili gerekli güvenceyi sağlamasına karar verebilir. 31 Aralık 2014 tarihi itibarıyla, acil durum hakemlerinden talep edilen ihtiyati tedbirlerden 3'ü kabul edilmiş, 10 talep ise reddedilmiştir. Reddedilme gerekçeleri arasında en yaygın olanı, aciliyet durumu taşımamaması ve yakın zamanda oluşacak bir zarar bulunmamasıdır.

³⁰⁴ Bkz. SCC Arbitration Rules, Appendix 2 Article 9, Binding Effect of Emergency Decision

7.1.4. Hakem Mahkemesindeki Tahkim Prosedürü

7.1.4.1. Tahkimin Hakem Mahkemesine Yönlendirilmesi ve Hakemlerce Yönetilmesi

SCC Tahkim Kuralları'nın 22. maddesine göre; hakem tayin edildikten ve gider avansı yatırıldıktan sonra Sekretarya, davayı hakem heyetine göndermektedir³⁰⁵. Davanın hakem heyetine gönderilmesi, karar verilme süresi bakımından önem taşımaktadır. Hakem heyeti 6 ay içinde karar vermek zorunda olduğundan, bu süre, gönderme tarihinden itibaren başlamaktadır. Ancak yine de Tahkim Enstitüsü'nün bazı sorumlulukları devam etmektedir. Süre uzatımı verilmesi, masrafların artırılması, azaltılması gibi durumlar buna örnek gösterilebilir³⁰⁶.

SCC Tahkim Kuralları'nın 23. maddesinin birinci fıkrası, tahkimin yönetilmesini düzenlemektedir. Bu maddeye göre, hakemler tahkimi SCC kurallarına ve tarafların yaptığı anlaşmaya tabi şekilde, uygun gördükleri şekilde yürütürler³⁰⁷. Ancak bu hüküm genel bir ifade içeren yol gösterici bir hükümdür; taleplerin sunulması, deliller, duruşmalar gibi konular taraflar ve hakemlerce kararlaştırılmaktadır³⁰⁸.

Tahkim yargılamasının temel ilkeleri ve yargılamada uygulanacak kuralların büyük bir bölümü evrensel hukuk kuralları niteliğindedir. Bunlar hem çeşitli milletlerarası tahkim kanunlarında, hem de kurumsal tahkim kurallarında değişik şekillerde ifade edilmiştir. Tahkim yargılamasının temel ilkelerinin başında, "taraflara eşit davranılması" (equal treatment of parties) ilkesi yer almaktadır. Eşit muamele ilkesi SCC Tahkim Kuralları'nda da belirtilmiştir³⁰⁹. SCC Tahkim Kuralları'nın 23. maddesinin ikinci fıkrası şu hükmü içerir, her durumda, hakem mahkemesi, her bir tarafa kendi durumunu ortaya koymak için eşit ve makul bir fırsat vererek, tarafsız, pratik ve hızlı bir şekilde yargılamayı yürütür. Hakemler, tarafların tercihlerine müdahale etmemeli ve taraflara kendi davalarını ve haklarını sunabilmek

³⁰⁵ Chapter XII-SCC Rules by Marie Öhrström, s.833.İnternet: www.sccinstitute.com/media/.../ohrstrom-2.pdf, Son Erişim Tarihi:01/09/2015

³⁰⁶ Bkz. SCC Rules, Article 22, Referral to the Arbitral Tribunal

³⁰⁷ Bkz. SCC Rules, Article 23, Conduct of arbitration by the arbitral tribunal.

³⁰⁸ Chapter XII-SCC Rules by Marie Öhrström, s.834 İnternet: www.sccinstitute.com/media/.../ohrstrom-2.pdf, Son Erişim Tarihi:01/09/2015.

³⁰⁹ Özsunay, M. Tahkim Yargılamasının Temel ilkeleri ve Adil Yargılanma İlkesi Bakımından Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. Maddesi, , İstanbul Ticaret Odası Yayın No: 2004-16, s. 71

bakımından eşit fırsat tanınmalıdır. Bir tarafın atamış olduğu bir hakem, hiçbir şekilde kendisini atamış olan tarafın temsilcisi şeklinde hareket edemez³¹⁰.

7.1.4.2. Tahkim Yeri

Günümüzde tahkim usulüne uygulanacak hukukun tahkim yeri hukukundan ayrılması genel olarak kabul görmektedir. Günümüzde tahkim düzenlemeleri, tahkim yerinden farklı bir hukukun ya da kuralların uygulanmasına izin vermektedirler. Bir diğer ifade ile, tahkim yerinin taraflarca seçilmiş olması, otomatik olarak tahkim yeri usul kurallarının uygulanacağı anlamına gelmeyecektir³¹¹.

SCC Tahkim Kuralları m. 25'e göre; taraflar tahkim mahkemesinin yerini kararlaştırmamışsa, Yönetim Kurulu tahkim mahkemesinin yerine karar verecektir. Hakem Mahkemesi, taraflara danıştıktan sonra, uygun gördüğü herhangi bir yerde duruşma yapabilir. Hakem Mahkemesi, uygun gördüğü herhangi bir yerde toplanabilir ve tartışabilir. Herhangi bir duruşma, toplantı veya müzakere başka tahkim yerinde yapılsa bile, tahkim, tahkim yerinde yapılmış sayılır. Karar, tahkim yerinde verilmiş sayılır³¹².

SCC Tahkim Kuralları'nda da tahkim yerinin belirlenmesi şu açılardan önem taşımaktadır:

- Verilecek hakem kararının tabiyeti,
- Tahkim anlaşmasına uygulanacak hukuk ve tahkim süreci,
- Hakem kararının iptali durumunda milli mahkemelerin yetkisi,
- Delillerin elde edilmesinde milli mahkemelerin yetkisi³¹³.

Taraflar tahkim yerini belirlemede özgürdür. Ancak, taraflar tahkim yerinin belirlenmesinde anlaşılamamışlarsa, Yönetim Kurulu SCC Tahkim Kuralları m. 25'e uygun şekilde bir tahkim yeri belirleyecektir³¹⁴. SCC Tahkim Kurallarına göre

³¹⁰ Chapter XII-SCC Rules by Marie Öhrström, s.834. İnternet: www.sccinstitute.com/media/.../ohrstrom-2.pdf, Son Erişim Tarihi: 01/09/2015.

³¹¹ Aygöl, a.g.e., s. 44

³¹² Bkz. SCC Arbitration Rules, Article 25, Seat of Arbitration.

³¹³ Chapter XII-SCC Rules by Marie Öhrström, s.834. İnternet: www.sccinstitute.com/media/.../ohrstrom-2.pdf, Son Erişim Tarihi: 01/09/2015.

³¹⁴ Conrad, Münch, Black-Branch, a.g.e., s.720.

herhangi bir yer tahkim yeri olarak belirlenebilmekle birlikte, uygulamada genellikle Stockholm, tahkim yeri olarak seçilmektedir³¹⁵.

7.1.4.3.Yargılama Dili

Yargılama dili SCC Tahkim Kuralları m. 26'da hüküm altına alınmıştır³¹⁶. Taraflar tahkim sürecinde kullanılacak dili belirlemekte serbesttirler. Taraflarca aksi kararlaştırılmamışsa, tahkim yargılamasında kullanılacak dili hakem heyeti kararlaştıracaktır. Hakem heyeti bu kararı verirken ilgili koşulları göz önünde bulundurur ve tarafların bu konudaki görüşlerini alır³¹⁷. Hakem heyeti tahkim lisanından başka bir dilde sunulan belgenin tercümesinin de eklenmesine karar verebilir³¹⁸.

Sekrataryanın Enstitü nezdindeki davalar ile ilgili faaliyetleri yalnızca şu diller kullanılarak yürütülebilmektedir; İsveççe, İngilizce, Fransızca, Almanca ve Rusça. Dolayısıyla Sekretarya bu belirtilen dillerde işlemlerini yürütecek, tahkimin hakem mahkemesine yönlendirilmesi sonrasında hakemler kullanacakları dili SCC Tahkim Kuralları m. 26'ya göre belirleyecektir³¹⁹.

7.1.4.4. Uygulanacak Hukuk

Tahkim yargılamasında usuli meseler çözümlendikten sonra, hakem heyetinin temel işlevi başlar. Hakem heyeti tahkim sözleşmesi çerçevesinde taraflardan aldığı yetki ile uyuşmazlığı bir karara bağlamak durumundadır. Uyuşmazlığın esasına uygulanacak hukuk konusunda hemen hemen bütün ülkelerce kabul edilmiş temel prensip, irade muhtariyeti ilkesidir. Tarafların hukuk seçimi açık veya zımni olarak gerçekleşebilir. Açık seçimde, tarafların yaptığı yazılı bir sözleşme veya hakemler önünde yaptığı sözlü bir anlaşma mevcuttur. Genellikle taraflar, ilgili sözleşme hükmünü düzenlerken seçtikleri hukuku açıkça yazmak suretiyle seçim haklarını

³¹⁵ Wen D., Bergman L., Comparison Between SCC Arbitration and CIETAC Arbitration, s. 7, İnternet: http://www.biccl.org/files/5712_bergman_15-04-11_biccl.pdf

³¹⁶ Bkz. SCC Arbitration Rules, Article 26 Language

³¹⁷ Conrad, Münch, Black-Branch, a.g.e., s.720

³¹⁸ Şanlı, C. (2013) *Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları*. 5. Baskı, İstanbul: Beta Basım Yayın, s. 311

³¹⁹ Chapter XII-SCC Rules by Marie Öhrström, s.835. İnternet: www.sccinstitute.com/media/.../ohrstrom-2.pdf, Son ErişimTarihi:01/09/2015

kullanılmaktadırlar. Buna karşın, kapalı, zımni (örtülü) hukuk seçiminde ise, taraflar açıkça bir hukuk seçimi yapmamışlardır, ancak sözleşme hükümleri ve tarafların davranışları açıkça onların belirli bir hukuk düzeninin uygulanmasını hedeflediklerini ortaya koymaktadır. Bu niyet belirlenirken, sözleşme hükümleri ve dava şartlarının tümünün değerlendirilmesi gerekir. Zira tahkim yeri daha çok, pratik sebeplerle ya da tahkim usulü açısından belirlenmektedir. Sıklıkla da, bu yer tahkim kurumları tarafından seçilmektedir. Aynı şekilde, tarafların uygulanacak tahkim prosedürü için yaptıkları seçim de, maddi hukuk seçimi olarak yorumlanmayacaktır.

İrade muhtariyeti ilkesinin kapsamı bu yetkiyi aldığı hukuk düzenine göre belirlenmektedir. Bu itibarla evrensel bir ilke olarak kabul edilen irade muhtariyeti her hukuk düzeninde aynı kapsamda ele alınmamıştır. Dolayısıyla tahkimin tabi olduğu hukuk sistemi, taraflara hukuk seçimi imkanı getirmişse, taraflar sadece ulusal bir hukuk sistemini seçme serbestisine sahip olacaktır. Buna karşılık, tarafların “hukuk kuralları” seçme imkanı kabul edilmişse, seçme hakkı ulusal kuralların yanı sıra anasyonel kurallar, genel prensipler ve lex marcatoria’yı da kapsayacak genişlikte olacaktır³²⁰.

Tahkimin esasına uygulanacak hukuk, SCC Tahkim Kurallarının 27’nci maddesinde belirlenmiştir³²¹. Hakem heyeti davanın esasını tarafların seçtiği maddi hukuka göre karara bağlar. Taraflarca bir hukuk seçimi yapılmamış ise, hakemlerce dava bakımından uygun bulunan bir maddi hukuk davanın esasına uygulanır. Taraflar açıkça yetki verdiklerinde hakem heyeti ihtilafı hakkaniyet ve nisfete göre karara bağlayabilir³²²

SCC Tahkim Kuralları’nın 27. maddesinin ikinci fıkrasına göre, hukuk seçiminde atıf söz konusu değildir. Taraflarca belli bir ülke hukuku hakkında yapılan seçim, bu ülkenin kanunlar ihtilafı kuralları değil, iç maddi hukuku hakkında yapılmış sayılır³²³.

³²⁰ Özel, S.Milletlerarası Tahkimde Uyuşmazlığın Esasına Uygulanacak Hukuk, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Sempozyumunda sunuldu, İstanbul.

³²¹ Bkz. SCC Rules, Article 27 Applicable law.

³²² Şanlı, a.g.e., s.312

³²³ Tan., a.g.m., s.735

Öte yandan, milletlerarası ticari tahkimde, esasa uygulanacak hukuk ile tahkim usulüne uygulanacak hukuk aynı olmak zorunda değildir. Millerlerarası ticari tahkimde, esas ve usul ayrımının yapılmaya başlanması ile birlikte bu iki kavramın farklı hukuk sistemlerine tabi olması da kabul görmüştür³²⁴. Nitekim tahkim uygulaması da tahkim usulü ile tahkimde esasa uygulanacak hukukun farklı olabileceğini kabul etmektedir³²⁵.

Taraflarca tahkim usulüne uygulanacak kurallara dair bir seçim yapılmadığı durumlarda, tahkim yeri usul kurallarının uygulanacağını en önemli hukuki dayanaklarından birisi, New York Konvansiyonu'nun m. 5/1-d hükmüdür. Bu hükme göre, tahkim usulü, tarafların seçtiği usule, böyle bir seçim olmaması halinde tahkim yeri kanununa uygun değilse hakem kararının tenfizi talebi reddedilebilmektedir. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki, bu hüküm tarafların bir seçim yapmaması halinde, tahkim yeri hukukunun uygulanmasını zorunlu kılmamaktadır. New York Konvansiyonu'nun 5/1-d hükmünün amacı, taraflarca seçilen usul kurallarına uygun olarak verilen bir hakem kararının tenfiz edilebilmesi için, kararın tahkim yeri hukukuna uygun olarak verilmiş olma şartını kaldırmaktır. Taraflar tahkim yeri hukukundan farklı bir hukukun uygulanmasını kararlaştırabilirler ve tahkim yeri hukukunun milletlerarası ticari tahkim için uygun olmayan kurallarının uygulanmasını engelleyebilirler. New York Konvansiyonu'nun 5/1-e maddesinde de ifade edildiği gibi, tahkim yeri usul kurallarından farklı bir hukukun uygulanabileceği kabul edilmiştir³²⁶.

7.1.4.5. Hakem Yargılamasına İlişkin Görüşme Yapılması ve Zaman Çizelgesi Oluşturulması

SCC Tahkim Kuralları, yargılama sürecinde gerçekleşen işlemlerde sabit bir zaman sınırlaması öngörmemektedir. Hakem kararının tahkimin hakem mahkemesine yönlendirilmesinden itibaren 6 ay içerisinde hakemlerin karar vermek zorunda olması, tahkim sürecini tek bir hakem yürütecekse taraflara müştereken bir hakem atamaları için 10 gün süre verilmesi, gibi süreler söz konusu olsa da, süreç keskin

³²⁴ Aygül, a.g.e., s. 24

³²⁵ Aygül, a.g.e., s. 25

³²⁶ Aygül, a.g.e., s.74,75.

şekilde zaman dilimlerine ayrılmamıştır. Buradaki amaç ise, yargılamada esnekliğin sağlanabilmesi ve uygunsuz geçikmelere sebebiyet verilmesi gibi bir sonuç yaratmamaktır³²⁷.

SCC Tahkim Kuralları m. 28 uyarınca; uyuşmazlığın hakem mahkemesine sevk edilmesinden sonra, hakem mahkemesi tahkimin yönetimine ilişkin esaslar belirlemek ve geçici bir zaman çizelgesi oluşturmak için taraflarla istişare eder. Hakem Mahkemesi, taraflara ve Sekreteryaya çizelgenin bir kopyasını göndermek zorundadır³²⁸. 2017 yılında kurallarda yapılan değişiklik ile hakem heyetine bu tür bir toplantı yapma zorunluluğu getirilmiştir. Bu değişikliğin amacı, tarafların ve hakem heyetinin çabaları ile, yargılamanın daha verimli ve çabuk yürütülmesine imkanını arttırmaktır³²⁹.

7.1.4.6. Tarafların İddialarını Sunması

Davacı iddialarını, hakem heyeti tarafından belirlenen süre içerisinde dava layihasında sunmalıdır. Daha önce sunulmamışsa, dava layihasında şunlar mutlaka bulunmalıdır; iddia olunan şey, davacının dayandığı maddi olgular, davacının dayandığı deliller.

Davalı da, hakem heyeti tarafından belirlenen süre içinde, savunma layihasını sunacaktır. Daha önce sunulmamışsa savunma layihasında şunlar mutlaka bulunmalıdır;

- Tahkim sözleşmesinin varlığı, geçerliliği veya uygulanabilirliği ile ilgili (varsa) itirazları,
- Davacının dayandığı maddi olguları kabul veya inkar edip etmediği,
- Davacının dayandığı maddi olguları kabul veya inkar edecekse, bunların ne kadarını kabul veya inkar ettiği,
- Davalının dayandığı hukuki ve maddi olgular,
- Karşı davası ve karşı talepleri ile bu dava ve talebin dayandığı gerekçeler,

³²⁷ Wen D., Bergman L., Comparison Between SCC Arbitration and CIETAC Arbitration, s. 4, İnternet: http://www.bjicl.org/files/5712_bergman_15-04-11_bjicl.pdf

³²⁸ Bkz. SCC Arbitration Rules, Article 28, Case management conference and timetable

³²⁹ Magnusson, A., Havedal Ipp, A. 2017 SCC Rules: Key Changes, İnternet: <file:///E:/2017-03-08-scc-rules-seminar-helsinki.pdf> Son Erişim Tarihi: 28/04/2017

- Davalının dayandığı belgeler³³⁰.

SCC Tahkim Kuralları'na göre; davacı ve davalı sürecin işleyişi içerisinde iddia, savunma, karşı dava ve karşı taleplerini değiştirebilme hakkına sahiptir. Ancak SCC Tahkim Kuralları m. 30 uyarınca, hakem yargılamasının sona erdiği bildirilinceye kadar değişiklik yapılabilir³³¹. Değişikliklerin yapılabilmesi için bir başka zorunluluk da; iddia ve karşı iddiaların tahkim anlaşmasının kapsamı içerisinde kalan hususlar olması, yapılan değişikliklerin tahkim anlaşması kapsamı dışında kalmamasıdır. Bir diğer önemli konu da; yapılan değişikliklerin hakem heyeti tarafından uygun bulunmama ihtimalinin olmasıdır. Zira, hakem heyeti yapılan değişikliklerin uygunluğunu değerlendirirken, değişikliğin zamanlaması, değişiklik sebebiyle oluşacak gecikme, diğer tarafın haklarına hanel getirip getirmediği ve ilgili diğer koşulları dikkate almaktadır³³².

7.1.4.7. Deliller

SCC Tahkim Kuralları'nda tarafların sunacakları delillerle ilgili olarak bir sınırlama öngörülmemiştir³³³. SCC Tahkim Kuralları m. 31'e göre; sunulan kanıtların kabul edilebilirliğini, ilgisini ve önemini hakem heyeti belirler. Hakem heyeti, tarafların dayandıkları vakıaları yazılı delil ile ispat etmesini yahut tarafların sundukları deliller ile neyi kanıtlamak istediklerini bildirmelerini talep edebilir. Taraflardan birinin istemi üzerine, hakem heyeti, taraflardan davanın sonucuna ilişkin belge ve kanıt sunmalarını isteyebilir³³⁴.

7.1.4.8. Duruşmalar

Taraflardan birinin isteği üzerine ya da hakem heyetinin uygun bulması halinde duruşma yapılabilir. Hakem heyeti taraflara da danışarak duruşma tarih saat ve yerini belirler ve bunu taraflara bildirir. Taraflarca aksi kararlaştırılmamışsa, duruşma gizli yapılır³³⁵. Tarafların savlarını eşit bir şekilde ileri sürebilecek fırsata

³³⁰ Bkz. SCC Arbitration Rules, Article 29, Written Submissions

³³¹ Bkz. SCC Rules, Article 30, Amendments

³³² Chapter XII-SCC Rules by Marie Öhrström, s.835. İnternet: www.sccinstitute.com/media/.../ohrstrom-2.pdf, Son Erişim Tarihi: 01/09/2015

³³³ Tan., a.g.m, s.736

³³⁴ Bkz. SCC Arbitration Rules, Article 31, Evidence

³³⁵ Bkz. SCC Arbitration Rules, Article 32, Hearings.

sahip olmaları, duruşmalarda en çok dikkat edilen husustur. Yargılama sürecinin prosedüre uygun olması, tarafsızlık ve eşit muamele duruşmalarda uygulanan temel ilkelerdir³³⁶.

7.1.4.9. Tanık ve Bilirkişi

Duruşma öncesinde, hakem heyeti tarafların delillerini dayandırdıkları tanık ve bilirkişileri bildirmelerini isteyebilir. Tanıklar ve tarafların belirlemiş olduğu bilirkişiler yazılı beyan da sunabilir. Taraflarca aksi kararlaştırılmamışsa, bir tarafın delil olarak sunduğu tanık veya bilirkişi inceleme için duruşmaya katılmak zorundadır. SCC Tahkim Kuralları m. 34 uyarınca, hakem heyeti de bilirkişi atayabilir. Hakem heyeti tarafından yazılı olarak belirlenmiş özel konularda, taraflara da danışıldıktan sonra, hakem heyetince bir veya daha fazla bilirkişi atanabilir. Atanan bilirkişilerce hazırlanan raporun bir kopyası taraflara gönderilir ve taraflara rapora ilişkin görüşlerini sunma fırsatı verilir. Taraflardan birinin isteği üzerine, hakem heyetince atanan bilirkişinin duruşma sırasında incelenebilmesi de mümkündür³³⁷.

7.1.4.10. İhtiyati Tedbirler

Geçici ve koruyucu önlemler, yargılamanın uzunluğu nedeniyle, tarafların haklarını korumasına, dava konusuna gelecek zararın önlenmesine ve davayı kazanan tarafın hakkına kavuşabilmesine hizmet eden bir “usul kurumu” dur. Genel yargılamalarda olduğu gibi, tahkim yargılamasında da “geçici ve koruyucu önlemler” önem taşımaktadır. ICC, LCIA, AAA gibi kurumsal tahkimlerde de, bu müesseye yer verilmiştir³³⁸. SCC Tahkim Kuralları’nda, ihtiyati tedbirlere ilişkin hükümler öngörülmeden önce, koruyucu ve geçici önlemler için, tarafların, yargı yerlerine başvurması söz konusu olmaktadır. Taraflar böyle bir istemde bulunduklarında, hakem mahkemesini geçici önlem istemleri hakkında bilgilendirmekteydiler³³⁹.

³³⁶Chapter XII-SCC Rules by Marie Öhrström, s.840. İnternet: www.sccinstitute.com/media/.../ohrstrom-2.pdf, Son Erişim Tarihi: 01/09/2015.

³³⁷Chapter XII-SCC Rules by Marie Öhrström, s.841. İnternet: www.sccinstitute.com/media/.../ohrstrom-2.pdf, Son Erişim Tarihi: 01/09/2015.

³³⁸ Özsunay, E. , Kurumsal Tahkim Sistemlerinde ve Bazı Ulusal Hukukları Uluslararası Tahkimle İlgili Düzenlemelerinde Geçici ve Koruyucu Önlemler, İstanbul Ticaret Odası Yayın No: 2004-16, s. 85

³³⁹ Özsunay, E. , Kurumsal Tahkim Sistemlerinde ve Bazı Ulusal Hukukları Uluslararası Tahkimle İlgili Düzenlemelerinde Geçici ve Koruyucu Önlemler, İstanbul Ticaret Odası Yayın No: 2004-16, s. 97

Geçmiş yıllarda SCC Tahkim Kurallarında yapılan en önemli değişiklikler; Hakem heyeti tarafından ihtiyati tedbir kararı verilebilmesi, acil durumlarda hakem atanması talebi, tek hakem tayininde 10 günlük süre kısıtlaması, yargılamaların birleştirilmesi, gider avansının paylaşılacak istenmediği durumlarda avans için ayrı karar verilebilmesi, sekreteryaya ve yönetim kurulunun görevlerine ilişkin düzenlemelerin SCC kurallarına eklenmesi ve görev tanımı yapılması olarak gösterilmektedir³⁴⁰. Dolayısıyla, SCC Tahkim Kurallarında son yıllarda yapılan değişiklik öncesinde, acil hakem tayini yahut ihtiyati tedbirlere yönelik düzenlemeler bulunmamaktaydı.

Yürürlükteki SCC kurallarına göre, hakem heyeti tarafların istemi üzerine uygun gördüğü bir ihtiyati tedbire karar verebilir. SCC Tahkim Kuralları m.37'ye göre bu geçici ve koruyucu önlemin ne şekilde olması gerektiği bakımından bir sınırlama getirilmemiştir. Ancak hakem heyeti, böyle bir kararın alınması için talepte bulunan taraftan bu karar nedeniyle diğer tarafın uğraması muhtemel zararın tazmini gibi gerekli güvenlik tedbirlerinin alınmasını isteyebilir. İhtiyati tedbir kararı, karşı tarafın uygulamaya yanaşmaması halinde icrasının talep edilebilmesi için, ayrı bir hakem heyeti kararı şeklinde verilmektedir. SCC kurallarında, 2010 yılında yapılan değişiklikle, acil hakem tayinine ilişkin bir uygulama yürürlük kazandığından, acil durum hakemi tarafından da ihtiyati tedbir kararı verilebilmesi mümkündür.

Diğer taraftan, her ne kadar, ihtiyati tedbir kararı verilebilmesine yönelik kurallar öngörülmüşse de; uygulamada pek tercih edilmese de, tarafların, yargı yerlerine başvurarak (örneğin karşı tarafın ikamet ettiği, mal varlığının bulunduğu ülke mahkemeleri gibi) ihtiyati tedbir kararı verilmesini talep etmesine engel bulunmamaktadır³⁴¹.

7.1.3.11. Diğer Usulî Hükümler

SCC Tahkim Kuralları, m. 35 davacının veya davalının davayı takip etmemesine yönelik durumları düzenlemiştir. Davacının davayı takip etmemesi durumunda tahkim süreci sona ermekte iken, davalının davayı takip etmemesi halinde tahkim

³⁴⁰ Conrad, Münch, Black-Branch, a.g.e.,s.716.

³⁴¹ Chapter XII-SCC Rules by Marie Öhrström, s.843. İnternet: www.sccinstitute.com/media/.../ohrstrom-2.pdf, Son Erişim Tarihi: 01/09/2015.

süreci devam etmektedir. SCC Tahkim Kuralları m. 36 gereğince, tahkim anlaşmasına , SCC kurallarına ya da uygulanacak diğer kurallara uygun şekilde gecikme olmaksızın itirazını yapmayan taraf, bu hakkından feragat etmiş sayılmaktadır. SCC Tahkim Kuralları, m. 40'a göre, hakemler tarafların savlarını yeterli şekilde sundukları yönünde kanaat edindikten sonra, hakem yargılamasının sona erdiğini bildirirler ve bu safhadan sonra yeni bir belge sunulamaz. Ancak genellikle yargılamanın sona ermesi tarafların anlaşmış oldukları bir tarihte gerçekleşmektedir ³⁴².

SCC Tahkim Kurallarında, 2017 yılında yapılan değişiklik ile acele yargılama usulünün uygulanabileceği haller düzenlenmiştir³⁴³. SCC tahkim kuralları madde 39'a göre, yargılama yetkisi, kabul edilebilirlik, davanın esasına ilişkin konularda hakem heyeti bu usule başvurabilir³⁴⁴.

Zaman ve masraftan tasarruf edebilmek amacıyla getirilen bu yeni düzenleme ile hakem heyeti:

- Her usuli adımı bire bir takip etmeksizin hukuki veya olgusal konularda karar alabilir.
- Yasal prosedür ve yeterlilik unsurlarını dengeleyerek, daha kısa ve öz bir biçimde yargılamayı ilerletebilir.

Hakem heyetinin bu usulü tercih etmesi bakımından bir zaman kısıtlaması yoktur. Bu usulü tercih etmesi sonrası hakem heyetinin vereceği karar, ara karar, ayrı bir karar ya da nihai bir karar olabilir ³⁴⁵.

7.1.5. Karar

7.1.5.1. Kararın Süresi

SCC Tahkim Kuralları m. 22 uyarınca, Sekrataryanın davayı hakem heyetine göndermesinden itibaren 6 ay içinde hakem heyeti nihai kararını vermek zorundadır.

³⁴² Chapter XII-SCC Rules by Marie Öhrström, s.841-844. İnternet: www.sccinstitute.com/media/.../ohrstrom-2.pdf, Son Erişim Tarihi: 01/09/2015.

³⁴³ Magnusson,A., Havedal Ipp, A. 2017 SCC Rules: Key Changes, İnternet: file:///E:/2017-03-08-scc-rules-seminar-helsinki.pdf Son Erişim Tarihi: 28/04/2017

³⁴⁴ Bkz. SCC Rules, Article 39 Summary procedure

³⁴⁵ Main changes

Yönetim Kurulu bu süreyi hakem heyetinin makul düzeydeki isteği üzerine ya da kendisi gerekli görmesi halinde uzatabilir³⁴⁶.

7.1.5.2. Kararın Niteliği

Hakem yargılaması birden çok hakem tarafından yürütülmüşse, her türlü karar ve hakem yargılamasına ilişkin nihai karar oy çokluğu ile verilir; oy çokluğu sağlanamıyorsa, hakem heyeti başkanı tarafından verilir. Ayrıca hakem heyeti, bazı kararların hakem heyeti başkanı tarafından verilmesi kararı alabilir³⁴⁷. Kararın başkan tarafından verilmesi gibi bir duruma ender rastlanmaktadır. Örneğin tüm hakemlerin farklı tazminat tutarlarına hükmetmesi halinde, hakem heyeti başkanının uygun bulduğu tazminat tutarının geçerli olması gibi. Ancak, uygulamada hakemler genellikle ortak bir çözüm önermektedirler. Kararlar hakem heyeti başkanının görüşüne göre değil, oy çokluğuna göre verilmektedir³⁴⁸.

SCC Tahkim Kuralları m. 42, hakem kararının hangi unsurları içermesi gerektiğini düzenlemiştir. Uygulamada da, hakemler için yönergeler yayınlanmakta ve kararların da bu yönergelerdeki detaylara ve bu yönergedeki karar şablonlarına uygun olması beklenmektedir³⁴⁹. Tahkim Kuralları m. 44 uyarınca, uyuşmazlığa ilişkin ayrı bir konuda ya da uyuşmazlığının belirli kısmı hakkında, ayrı kararlar verilebilir. Sorumluluk konusu karara bağlandıktan sonra, tazminat konusunun karara bağlanması gibi durumlar buna örnek gösterilebilir³⁵⁰.

7.1.5.3. Tahkimi Sona Erdiren Diğer Sebepler

SCC m. 45'e göre; taraflar, nihai kararın alınması öncesinde bir anlaşmaya varmışlarsa, hakem mahkemesi, her iki tarafın talebi üzerine, tarafların anlaşmasını onaylama şeklinde bir hakem kararı verebilir. Hakem kararı verilmeden önce tahkim

³⁴⁶ Bkz. SCC Rules, Article 43, Time Limit For Final Award.

³⁴⁷ Bkz. SCC Rules, Article 41, Awards and Decisions.

³⁴⁸ Chapter XII-SCC Rules by Marie Öhrström, s.845. İnternet: www.sccinstitute.com/media/.../ohrstrom-2.pdf Son Erişim Tarihi:01/09/2015.

³⁴⁹ Chapter XII-SCC Rules by Marie Öhrström, s.845., İnternet: www.sccinstitute.com/media/.../ohrstrom-2.pdf Son Erişim Tarihi: 01/09/2015.

³⁵⁰ Chapter XII-SCC Rules by Marie Öhrström, s.848.,İnternet: www.sccinstitute.com/media/.../ohrstrom-2.pdf Son Erişim Tarihi: 01/09/2015.

tarafarca sona erdirilmişse, hakem heyeti tahkimin sona erdiğini kayıt altına alan bir karar verecektir³⁵¹. Hake m heyetinin yargılama yetkisinin olmadığına karar vermesi bu tür bir sona erme durumuna örnek teşkil eder³⁵².

7.1.5.4. Kararın Kesin ve Bağlayıcı Olması

Enstitü Tahkim Kurallarına göre hakem kararları verildiği andan itibaren taraflar bakımından kesin ve bağlayıcıdır. Enstitü nezdinde karara karşı başka itiraz mercii bulunmamaktadır³⁵³. Taraflar SCC Tahkim Kurallarına göre bir tahkime karar vermekle, bu kararı gecikmeksizin yerine getirmeyi kabul etmiş sayılırlar³⁵⁴.

7.1.5.5. Kararın Tavzihi

Kararın eline ulaşmasından itibaren bir taraf, diğer tarafa bildirimde bulunarak hakem mahkemesinden, yazıma ilişkin, baskıya ilişkin, hesaplama ya ilişkin bir hatanın düzeltilmesini ya da karardaki belirli bir nokta ya da kısmın açıklanmasını isteyebilir. Hakem mahkemesi talebi aldıktan sonra 30 gün içerisinde, (isteği haklı gördüğü takdirde) düzeltmenin ya da açıklamanın yapılmasını sağlayacaktır. Bu belirtilen türde bir hata düzeltme ya da açıklama işlemi, hakem heyeti tarafından gerekli görülürse karar tarihinden itibaren 30 gün içerisinde, hakem heyeti tarafından re'sen de yapılabilir³⁵⁵.

7.1.5.6. Ek Karar

Kararı aldıktan 30 gün içinde, bir taraf, diğer tarafa bildirimde bulunarak, tahkim yargılamasında iddia olunan ancak hakemler tarafından karara bağlanmayan iddialar hakkında ek bir hüküm verilmesini isteyebilir. Hakem mahkemesi isteği haklı

³⁵¹ Bkz. SCC Rules, Article 45, Settlement or Other Grounds for Termination of the Arbitration.

³⁵² Chapter XII-SCC Rules by Marie Öhrström, s.849. ,İnternet: www.sccinstitute.com/media/.../ohrstrom-2.pdf, Son Erişim Tarihi:01/09/2015.

³⁵³ Şanlı, a.g.e., s.312

³⁵⁴ Chapter XII-SCC Rules by Marie Öhrström,s.849., İnternet: www.sccinstitute.com/media/.../ohrstrom-2.pdf, Son Erişim Tarihi: 01/09/2015.

³⁵⁵ Bkz. SCC Arbitration Rules, Article 47, Correction and Interpretation of an Award.

gördüğü takdirde, talebin alınmasından itibaren 60 gün içinde, ek karar verecektir. Gerekli görülen hallerde Yönetim Kurulu bu 60 günlük zaman sınırını uzatabilir³⁵⁶.

7.1.6. Tahkim Giderleri

SCC Tahkim Kuralları m.43'e göre tahkim masrafları şunlardan oluşur;

- Hakem heyeti ücretleri,
- İdari ücretler,
- Hakem heyeti ve SCC tarafından yapılan masraflar.

Hakem heyeti karar vermeden önce, SCC Tahkim Enstitüsü Yönetim Kurulu'ndan tahkim giderlerini belirlemesini talep edecektir. Enstitü Yönetim Kurulu, SCC Tahkim Kuralları Ek IV'de belirtilen maliyet çizelgelerine göre, SCC Tahkim Kuralları m. 8 uyarınca (tahkim talebinin Enstitü tarafından alındığı tarih) tahkimin başladığı tarihte yürürlükte olan tutarlara göre masrafları belirleyecektir. Tahkimin, SCC m. 45 uyarınca diğer sebeplerle sona ermesi halinde, Enstitü Yönetim Kurulu tahkimin sona erme zamanı, hakem heyetinin yapmış olduğu çalışmalar ve diğer ilgili koşulları gözетerek nihai masrafları belirleyecektir. Hakem kararında Yönetim Kurulunca belirlenen tahkim masrafları; hakem ücretleri, hakemler ve Enstitü tarafından yapılan masraflar olarak kalemler halinde belirtilir.

Taraflarca aksi kararlaştırılmamışsa, bir tarafın talebi üzerine, hakem heyeti, tahkim masraflarını, davanın sonucu ve ilgili koşulları değerlendirerek taraflar arasında bölüştürür. Taraflar, tahkim masraflarından, hakemlere ve Enstitüye karşı, müştereken ve müteselsilen sorumludurlar³⁵⁷.

SCC Tahkim Kuralları'nda ilke olarak; tahkim giderleri yargılama sonucunda haksız çıkan tarafa yükletilmektedir. Aynı durum, avukatlık ücretleri bakımından da geçerlidir. SCC Tahkim Kuralları m. 44'e göre; taraflarca aksi kararlaştırılmamışsa, hakem heyeti, bir tarafın isteği üzerine diğer tarafın, hukuki temsil masrafları da dahil olmak üzere diğer taraf nedeniyle yapmak zorunda kaldığı makul harcamalarının

³⁵⁶ Bkz. SCC Arbitration Rules, Article 48, Additional Award.

³⁵⁷ Bkz. SCC Arbitration Rules, Article 49 Costs of the Arbitration.

(davanın sonucu ve diğer ilgili koşulları göz önüne almak suretiyle) ödenmesine karar verir³⁵⁸.

7.1.7. Sorumluluğun Bertaraf Edilmesi

Bazı kurumsal tahkim sistemlerinde bağımsızlığı ve tarafsızlığını korumak zorunda olan hakemin bu ilkedan ayrılmasının sorumluluk doğurabileceği açıkça belirtilmişken, diğer bazı sistemler yargıçların sorumluluğuna atıfta bulunmuş, bazı sistemlerde ise sorumluluk konusuna hiç değinilmemiştir. Genel olarak, kurumsal tahkim sistemleri, hakemlerin sorumlulukları bakımından incelendiğinde iki farklı görüşün benimsendiği dikkat çekmektedir. Bunlardan ilki, hakemlerin hiçbir şekilde sorumlu tutulmadığı ve mutlak sorumsuzluğun kabul edildiği görüşü benimseyen sistemlerdir. Diğer görüşü benimseyen sistemler ise, kast ve ağır kusura dayalı sorumluluğu benimseyen sistemlerdir³⁵⁹. Bu görüş, kusura dayalı haksız fiil sorumluluğuna yaklaşan bir görüştür ki, SCC Tahkim Kuralları'nda da bu ikinci görüşe yakın bir yöntem benimsenmiştir. SCC Tahkim Kuralları m. 52'ye göre; ne SCC ne hakemler, ne hakem heyeti sekretaryası ne de hakem heyetinin atadığı uzmanları, görevi suistimal veya ağır ihmal teşkil etmediği sürece, taraflara karşı tahkim ile bağlantılı hiçbir eylem veya ihmalden dolayı sorumlu değildir³⁶⁰.

7.1.8 Ek Hükümler

SCC Tahkim Kurallarının SCC Tahkim Enstitüsü'nün Yapısı, Acil Durumlarda Hakem Atanması Prosedürü, Yatırım Anlaşmaları Uyuşmazlıkları, Maliyet Çizelgeleri olmak üzere 4 adet eki bulunmaktadır. Bu eklerden "Yatırım Anlaşmaları Uyuşmazlıkları" başlığını içeren ek hükümler, ilk olarak 2017 SCC tahkim kuralları değişikliği ile yürürlüğe girmiştir³⁶¹. Yatırım uyuşmazlıklarına özgü bir ek yapılmasının sebebi; yatırım uyuşmazlıklarının SCC Tahkim Enstitüsü'nde sayıca çoğunlukta olması ve bu tahkimin doğası gereği, tahkim davasının, davanın tarafı

³⁵⁸ Conrad, Münch, Black-Branch, a.g.e., s.716

³⁵⁹ Elver Candaner, N. Kurumsal Tahkim Sistemlerinde Hakemin Bağımsızlığı, Tarafsızlığı ve Reddi, İstanbul Ticaret Odası Yayın No: 2004-16, s.59.

³⁶⁰ Bkz. SCC Arbitration Rules Article 52, Exclusion of Liability.

³⁶¹ Lamb, S; D. Harrison; Hew, J. „Recent Developments in the Law and Practice of Amicus Briefs in Investor-State Arbitration, Kluwer Law International, İnternet: <file:///E:/kadir%20has/documents%20stocholm%202.pdf> Son Erişim tarihi: 28/04/2017

olmayan kişilerin de menfaatlerini ilgilendiren bir yönü olmasıdır. Yapılan değişiklik ile, davada taraf olmayan üçüncü kişilerin de, hakem heyetine yazılı beyan sunabilmeleri ya da sunmaları yönünde karar alınabilmesine ilişkin yeni hüküm eklenmiştir. Ayrıca, yatırımcı ile devlet arasında görülmekte olan davalarda, ek hükümlerde yer alan 2. madde gereği, Yönetim Kurulu davanın tek hakemle görülebileceği yönünde bir karar almadıkça, dava 3 hakem tarafından yürütülmelidir.³⁶²

7.2. Hızlandırılmış Tahkim Kuralları (2017 Rules for Expedited Arbitrations)

7.2.1.Uyuşmazlıkların Hızlandırılmış Tahkim Prosedürüne Göre Çözümü

SCC Tahkim Enstitüsü ayrıca, Hızlandırılmış Tahkim Prosedürüne göre Tahkim de sağlamaktadır. Hızlandırılmış tahkim prosedürü, ufak çaptaki uyuşmazlıklar ve daha az karmaşık olan davalar için tasarlanmıştır³⁶³.

Küçük miktartlı ya da basit yapılı, komplike olmayan uyuşmazlıkları, SCC Tahkim Kurallarına göre çözmek zaman zaman zaman zaman uyuşmazlığın niteliği ile bağdaşmayacak derecede pahalı ve uzun süren bir çözüm anlamına geldiğinden; tahkimde surati arttırmak ve maliyeti düşürmek amacı ile SCC Tahkim Enstitüsü tarafından kabul edilerek ilk kez 1 Haziran 1995 tarihinde SCC Hızlandırılmış Tahkim Kuralları yürürlüğe girmiştir ve daha sonrasında da bu kurallar revize edilmiştir³⁶⁴. Akabinde 1 Ocak 2010 tarihinden itibaren yürürlükte olan kurallar uygulanmaya başlanmıştır. Bugün yürürlükte olan SCC Hızlandırılmış Tahkim Kuralları ise, 1 Ocak 2017 tarihinden itibaren uygulanmaktadır.

Uyuşmazlığın SCC Hızlandırılmış Tahkim Kuralları'na göre çözümlenmesi için, tarafların uyuşmazlığının SCC Hızlandırılmış Tahkim Kuralları'na göre çözümlenmesini kararlaştırmış olması gerekir³⁶⁵. Uyuşmazlık ortaya çıktıktan sonra

³⁶² Bkz. SCC Rules, Appendix III, Investment Treaty Disputes, Article 2 Number of arbitrators.

³⁶³ Danowsky, P. Arbitration in Sweden-A Quick Guide, s. 2, İnternet:

http://www.danowsky.se/data/f_92_Arbitration%20in%20Sweden%20-%20A%20Quick%20Guide.pdf, Son Erişim Tarihi: 01/09/2015

³⁶⁴ Tan., a.g.m., s.743.

³⁶⁵ Bkz. <http://www.sccinstitute.com/dispute-resolution/expedited-arbitration/>

da, tarafalar, uyuşmazlığın Hızlandırılmış Tahkim Kuralları'na göre çözümlenmesi konusunda anlaşabilirler³⁶⁶.

7.2.2. Hızlandırılmış Tahkim Kurallarına göre Yürütülecek Tahkim Prosedürünün SCC Tahkim Kurallarına göre Farklılık Taşıyan Yönleri

Hızlandırılmış tahkim, tek hakemle yürütülmektedir. SCC Tahkim Kuralları'na göre, hakem sayısı taraflarca kararlaştırılmadı ise, SCC Yönetim kurulu tahkimin tek veya 3 hakemle yürütüleceğine karar verir. Ancak, hızlandırılmış tahkim prosedürünün niteliği gereği tahkim, her halükarda tek hakemle yürütülmektedir³⁶⁷. Taraflara hakemlerini müştereken atamaları için 10 gün süre verilmektedir³⁶⁸. Taraflar hakem atayamazlarsa, hakem SCC Tahkim Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından atanmaktadır. SCC Tahkim Kuralları'nda olduğu gibi, taraflar farklı milliyetlere tabi ise, hakem de taraflarlardan herhangi biri ile aynı milliyete tabi olamayacaktır. Yine de taraflar, aksi yönde bir karar alabilirler. SCC Tahkim Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından uygun bulunursa, taraflardan herhangi biri ile aynı milliyete tabi bir hakemin atanabilmesi mümkündür. Hızlandırılmış tahkim prosedüründe de hakemin, bağımsız ve tarafsız davranma yükümlülüğü bulunmaktadır³⁶⁹.

Hızlandırılmış tahkim tek hakemle yürütülse de, hızlandırılmış tahkimde de, SCC Tahkim Kuralları ile benzer sebeplerden dolayı SCC Tahkim Enstitüsü Yönetim Kurulu hakemi tayin etmekten vazgeçebilir. Bu sebepler; Yönetim Kurulu'nun hakemin istifasını kabul etmesi, SCC Hızlandırılmış Tahkim Kuralları m. 20 gereğince hakemin reddedilmiş olması, hakemin görevlerini yerine getirirken engellenmiş olması ya da görevlerini yeterli düzeyde yerine getiremiyor olması durumlarıdır³⁷⁰. SCC Hızlandırılmış Tahkim Kuralları m.22 uyarınca SCC Tahkim Enstitüsü Yönetim Kurulu hakem tayin etmekten vazgeçerse ya da hakem ölürse, hakem değiştirilir. Hakemin değişmesi halinde, yeni hakem hangi işlemlerin ne kapsamda yenilenmesi gerektiğine karar verecektir ³⁷¹.

³⁶⁶ Williams, L, Baker & Mc Kenzie, International Arbitration Yearbook 2014-2015, s. 366.

³⁶⁷ Bkz. SCC Expedited Arbitration Rules, Article 17, Number of Arbitrators

³⁶⁸ Bkz. SCC Expedited Arbitration Rules, Article 18, Appointment of Arbitrator

³⁶⁹ Danowsky, P. Arbitration in Sweden-A Quick Guide, s, 2, İnternet:

http://www.danowsky.se/data/f_92_Arbitration%20in%20Sweden%20-%20A%20Quick%20Guide.pdf Son Erişim

Tarihi: 01/09/2015

³⁷⁰ Bkz. SCC Expedited Arbitration Rules, Article 21, Release from Appointment

³⁷¹ Bkz. SCC Expedited Arbitration Rules, Article 22, Replacement of Arbitrator

Hızlandırılmış Tahkim Kuralları'nın niteliği gereği, SCC Tahkim Kuralları'ndan farklı olarak şu hükümler mevcuttur:

- Dava layihası ve savunma layihasına ek olarak taraflar delillerini de içermek şartıyla yalnızca birer yazılı beyan sunabilirler,
- Tüm beyanlar kısa ve öz olmalıdır,
- Belgelerin sunulmasına ilişkin süreler 15 işgünü aşamaz,

-Hakem taraflara dayandıkları gerekçe, iddia ve delilleri sunması için nihai bir süre verebilir, verilen bu sürenin sonunda hakem özel sebeplerden dolayı izin vermedikçe, taraflar iddia ve delillerinde değişiklik veya sunduklarına bir ekleme yapamazlar³⁷².

Tahkimin yütülmesine ilişkin zaman çizelgesi, hakem tarafından gecikmeksizin belirlenir³⁷³. SCC Hızlandırılmış Tahkim Kuralları'na göre, hakem, uyuşmazlığın kendisine gönderilmesinden itibaren, 3 ay içinde karar vermek zorundadır. Oysa SCC Tahkim Kuralları'nda bu süre, uyuşmazlığın hakem heyetine gönderilmesinden itibaren 6 aydır. SCC Tahkim Enstitüsü Yönetim Kurulu hızlandırılmış tahkimdeki 3 aylık karar verme süresini, hakemin talebi ya da gereken durumlarda uzatabilir³⁷⁴.

Kararı aldıktan 30 gün içinde, bir taraf, diğer tarafa bildirimde bulunarak, tahkim yargılamasında iddia olunan ancak hakem tarafından karara bağlanmayan iddialar hakkında ek bir hüküm vermesini isteyebilir. Hakem mahkemesi isteği haklı gördüğü takdirde, talebin alınmasından itibaren 30 gün içinde, ek karar verecektir. Gerekli görülen hallerde Yönetim Kurulu bu 30 günlük zaman sınırını uzatabilir³⁷⁵. Ancak SCC Tahkim Kuralları'nda bu 30 günlük süreler 60 gün olarak düzenlenmiştir.

Diğer SCC Hızlandırılmış Tahkim Kuralları ise, SCC Tahkim Kuralları ile benzerlik taşımaktadır. Hatta madde sıralaması ve içeriği de hemen hemen aynıdır.

³⁷² Bkz. SCC Expedited Arbitration Rules, Article 24, Conduct of Arbitration

³⁷³ Bkz. SCC Expedited Arbitration Rules, Article 29, Case management conference and timetable

³⁷⁴ Bkz. SCC Expedited Arbitration Rules, Article 43 Timelimit for Final Award.

³⁷⁵ Bkz. SCC Expedited Arbitration Rules, Article 48, Additional Award.

7.3. UNCITRAL Kurallarına Göre Yürütülen Stockholm Ticaret Odası Tahkimi

7.3.1. UNCITRAL Tahkim Kuralları ve Kanun Örneği

Milletlerarası ticarete uyumu ve yeknesaklığı sağlamak amacıyla 17.12.1966 tarihli Birleşmiş Milletler Ticaret Hukuku Komisyonu (UNCITRAL) kurulmuş; milletlerarası ticarete yeni anlaşmaların gerçekleştirilmesini, kanunların çıkarılmasını, örf ve adetlerle uygulamalara ilişkin düzenlemelerin yapılmasını teşvik etmiştir³⁷⁶. UNCITRAL'ın çalışmalarında ulaşmak istediği ve dikkate aldığı dört amacı vardır. Bunlar, yeknesaklık, esneklik, modernizasyon ve açıklıktır³⁷⁷.

Birleşmiş Milletler Ticaret Hukuku Komisyonu, Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizine İlişkin 10 Haziran 1958 tarihli New York Konvansiyonu'nun etkinliğini arttırmak için gayret sarf ederken, tahkimin esaslı safhalarına ilişkin usulün daha yeknesak hale getirilmesi gerektiği sonucuna varmıştır³⁷⁸. 1973 yılında üye ülkelerin oy birliği ile *Ad-Hoc* Tahkim Kuralları üzerinde çalışılmaya başlanmış, 1976 yılındaki toplantıda da UNCITRAL Genel Kurulu tarafından, birbirinden farklı sosyal, kültürel ve hukukî yapıdaki tarafların arasındaki uyuşmazlıkların çözümüne hizmet etmek üzere hazırlanan UNCITRAL Tahkim Kuralları kabul edilmiş ve milletlerarası ticarî işlerde uygulanmasını tavsiye etme kararı alınmıştır.

UNCITRAL Tahkim Kuralları'na esas teşkil eden tasarının hazırlanmasında, 1958 New York Konvansiyonu, 1961 Avrupa Sözleşmesi, 1965 Washington Sözleşmesi, 1966 Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu Tahkim Hükümleri (*Arbitration Rules of the UN Economic Commission for Europe*), 1966 Birleşmiş Milletler Asya ve Uzak Doğu Ekonomik Komisyonu Milletlerarası Ticarî Tahkim Hükümleri (*Rules for International Commercial Arbitration of the UN Economic Commission for Asia and the Far East*), Amerikan Tahkim Derneğinin Ticarî Tahkim Hükümleri (*American Arbitration Association Commercial Arbitration Rules*), Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği Ticaret Odası Yabancı Ticarete Tahkim Komisyonunun Usul Hükümleri (*USSR Chamber of Commerce Rules*) ve Milletlerarası Ticaret Odası

³⁷⁶ Dayınlarlı, K. (2000) *Uncitral Kurallarına göre Uzlaşma ve Tahkim*, 1. Baskı, Ankara: Hukuk Yayınları, s.8.

³⁷⁷ Bozkurt Yüksel A.E., (2011) Yüksel Uncitral ve Uncitral Model Kanununa Genel Bir Bakış, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 2(4), s.139.

³⁷⁸ Dayınlarlı, K. (2014) *Milletlerarası Tahkim Rehberi*, 1. Baskı, Ankara: Hukuk Yayınları, s. 63.

Uzlaştırma ve Tahkim Hükümleri'nden (*International Chamber of Commerce Rules of Conciliation and Arbitration*) yararlanılmıştır.

Tahkim usulüne ilişkin düzenlemelerin uyumlaştırılması ve milletlerarası ticarî tahkimin kendine has gereklerini karşılamak amacı ile UNCITRAL nezdindeki bir çalışma grubu tarafından hazırlanan kurallar, 21 Haziran 1985 tarihli toplantıda milletlerarası ticarî tahkimde Model Kanun Kuralları olarak kabul edilmiştir. Böylelikle, milletlerarası ticarî ilişkilerden doğan uyuşmazlıkların çözümüne yeknesaklık, kolaylık, uyum ve hız kazandırılmış olacaktır. UNCITRAL Model Kanunu milletlerarası alanda uyumun sağlanması için ülkelere tavsiye edilmektedir³⁷⁹. UNCITRAL Kanun Örneği'nin amacı, Birleşmiş Milletler üyesi devletlere, milli mevzuatın bir parçası olarak benimseyip kanunlaştırabilecekleri bir örnek kanun metni sunmaktan ibarettir. Nitekim kabul edildiği tarihten bu yana, UNCITRAL Kanun Örneği, pek çok devlet tarafından bütün olarak veya kısmen iktibas edilmiştir. UNCITRAL Kanun Örneği, bir yandan milletlerarası tahkimin akdi niteliğini tanıırken, diğer yandan da, tahkim sözleşmesinde yer alan boşlukları doldurmak (tarafların üzerine anlaşma yapmamış oldukları usul kurallarını belirlemek) suretiyle, yedek hukuk kurallarını da koymaktadır³⁸⁰. UNCITRAL Model Kanunu bir milletlerarası anlaşma değildir, milletlerarası tahkim konusunda devletlerin hukuklarının şekillendirilmesi hususunda yapılan bir tekliftir³⁸¹.

Milletlerarası ticaretin rahat, güvenli ve ortaya çıkabilecek herhangi bir uyuşmazlığın çabuk sonuçlandırılmasını esas alan bu kurallar en sık kullanılan *ad-hoc* milletlerarası tahkim kurallarıdır³⁸². Esasen *ad-hoc* tahkimde kullanılmak üzere hazırlanmış olan UNCITRAL Tahkim Kurallarınca öngörülen tahkim usulü, common law sistemini ve civil law sistemini benimseyen ülkelerde uygulanabilir nitelik taşımakta, aynı şekilde, kurallarını evrenselleştirme arzusunda olan tahkim kurumları için bir model oluşturmaktadır. UNCITRAL Tahkim Kurallarına, sadece *ad hoc* tahkim için değil, aynı zamanda kanun yaparken kanun koyucular tarafından,

³⁷⁹ Bozkurt Yüksel, a.g.m. , s.144.

³⁸⁰ Birsal M.T,Budak A. C. *Milletlerarası Tahkim Konusunda Türk Hukuku Açısından Sorunlar ve Öneriler-Türk Tahkim Hukuku ve UNCITRAL Kanun Örneği*, Milletlerarası Tahkim Konusunda Yasal Bir Düzenleme Gerekir mi? Sempozyumunda sunuldu, Ankara.

³⁸¹ Bozkurt Yüksel, a.g.m., s.144.

³⁸² Bozkurt Yüksel, a.g.m.,s.141-142.

kurumsal tahkim kuralları oluşturulurken de tahkim kurumları tarafından başvurulduğu görülmektedir³⁸³.

UNCITRAL Tahkim Kuralları 2010 yılında değişikliğe uğramıştır. UNCITRAL Tahkim Kuralları başlıca dört bölüme ayrılır. Bunlar, Başlangıç Maddeleri, Hakem Mahkemesinin Oluşması, Tahkim Usulü ve Hakem Kararı bölümüdür³⁸⁴.

UNCITRAL Tahkim Kuralları taraf iradesine önem vermektedir. UNCITRAL kurallarına göre uzlaştırma prosedürünün uygulanabilmesi için, tarafların sözleşme ile bu usûlü kabul etmiş olmaları gerekmektedir. Milletlerarası nitelikteki sözleşmelerde uyuşmazlıkların yapılacak bir atıfla sorunların UNCITRAL Tahkim Kuralları ile çözümü olanağının sağlanması amaçlanmıştır. Tarafların bu atıfla birlikte gerekli gördükleri, UNCITRAL kurallarından farklı değişiklikler yapmalarına da bir engel yoktur. UNCITRAL Tahkim Kuralları'ndan faydalanmak isteyen tarafların, sözleşmeye buna ilişkin bir kayıt koymaları yeterlidir. UNCITRAL Tahkim Kuralları taraflar kararlaştırmamışsa bir bütün olarak bağlayıcı değildir ve taraflar tahkim şartında veya tahkim sözleşmesinde bu kuralların bazılarını alıp almama şeklinde değişiklik yapabilmektedirler. Bu durumda UNCITRAL Tahkim Kuralları bu düzenlemelerin dışında uygulanacaktır. UNCITRAL Tahkim Kuralları taraflar arasında önceden ortak bir anlaşma olmadığı sürece tarafları bağlamayacaktır³⁸⁵.

UNCITRAL Tahkim Kuralları tarafların ticari ilişkilerinden kaynaklanan tahkim davalarının işleyişi için kararlaştırabilecekleri usul kuralları setleri sunmaktadır ve yönetilen tahkimler ile ad-hoc tahkimde geniş çapta kullanılmaktadırlar. UNCITRAL kuralları, ihtilaflarını ad-hoc (özel) olarak, yani ICC, LCIA ve SCC gibi kuruluşları kullanmadan, tahkime sunmak isteyen özel taraflarca uygulanmaktadır. UNCITRAL kuralları, devletler, devlet kuruluşları ve özel taraflar ile ilgili sözleşmeden kaynaklanan ihtilaflarda sık sık kullanılmaktadır. 1981 yılında, UNCITRAL kuralları İran Devrimi'nden kaynaklanan, ABD ile İran ve bu ülkelerin vatandaşları arasındaki birçok talebi çözen İran-ABD Tazminat Kurulu, Lahey, Holanda'da başarıyla uygulanmıştır. Bu taleplerden birçoğu malların alınması için tazminat ve yabancı

³⁸³ Demircan, a.g.e., s. 24.

³⁸⁴ Dayınlarlı, K. (2014) *Milletlerarası Tahkim Rehberi*, 1. Baskı, Ankara: Hukuk Yayınları, s. 85.

³⁸⁵ Bozkurt Yüksel, a.g.m. s.143

yatırım ile ilgili olup, UNCITRAL Tahkim Kurallarını uygulayarak 2 milyar dolardan fazla ödeme kararı veren kurulun çalışmaları çok başarılı olarak değerlendirilmiştir³⁸⁶.

UNCITRAL Tahkim Kuralları'na göre; taraflar başka türlü karar vermemiş ise hakem mahkemesi üç hakemden oluşur³⁸⁷. UNCITRAL Tahkimde önemli olan husulardan biri de hakem tayini için bir makamın bulunmasıdır. Tayin makamının görevi önemlidir. Tarafların tek hakem seçilmesini kabul etmelerine rağmen, bu hakemin ismi üzerinde anlaşamamış olmaları veya hakemin nasıl seçileceği hususunda, daha önce tahkim anlaşmasına bir kayıt koymamış olmaları ve seçimin tayin makamı tarafından yapılmasını istemiş olmaları halinde; tayin makamı genel olarak, 3 kişilik muhtemel hakem listesini hazırlar ve bu listeyi taraflara gönderir. Taraflar sözleşmelerinde, tayin makamı üzerinde hiç anlaşma yapmamış durumda ise, taraflar Lahey (The Hague) Daimi Tahkim Divanı Genel Sekreterliğine başvurarak hakem tayin edilmesini isteyebilir. Fakat buna rağmen, tayin makamının tahkim şartında veya tahkim sözleşmesinde taraflarca belirtilmesi, işin nitelik ve tekniğine daha uygun düşer. Ayrıca, bu yüzden zaman kaybedilmemiş ve gereksiz masraflar yapılmamış olur³⁸⁸.

Hakem tayin eden makamın birkaç önemli fonksiyonu mevcuttur. Bu önemli görevler; taraflar gerçekleştiremiyorsa hakem seçimi, taraflar anlaşamıyorsa hakem heyeti başkanı seçimi, tarafların istemi üzerine hakemin reddi, hakemlerin değiştirilmesidir. Dolayısıyla hakem heyetinin doğru şekilde oluşturulması konusunda kritik bir görev ifa etmektedir. UNCITRAL kurallarındaki temel ilke; tarafların hakem tayin eden makamı seçmeleri, bu seçim mümkün olmadığı takdirde de uygulayabilecekleri ikame bir mekanizmayı belirlemeleridir. UNCITRAL kurallarının hemen akabinde, bir çok kurumsal tahkim merkezi hakem tayin eden makam olarak görev yapmak istediklerini kamuya açıklamıştır. Amerikan Tahkim Birliği, Stockholm Ticaret Odası Tahkim Enstitüsü, Alman Tahkim Derneği, Avusturya Ticaret Odası gibi. Dolayısıyla,

³⁸⁶ Hanessian, G. , (2009) Tahkim ve Yatırım Sözleşmesi İhtilaflarında UNCITRAL Kuralları, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesinde sunuldu, İstanbul.

³⁸⁷ Özsunay E., UNCITRAL Tahkim Kuralları (2010) yılında Revize Edilmiş Şekliye, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul 2014, s.8

³⁸⁸ Dayınarlı, a.g.e., s. 87-90

pek çok tahkim merkezi hakem tayin eden makam olma konusundaki isteklerini ilan etmiş ve hatta bu konuda özel kurallar oluşturmuşlardır³⁸⁹.

SCC Tahkim Enstitüsü uzun yıllardan beri UNCITRAL Tahkim Kuralları'na ilişkin görev ifa etmektedir. SCC'nin UNCITRAL Tahkim Kuralları'ndaki görevleri kısaca şunlardır:

- Hakem tayin etmek,
- Hakemin reddine karar vermek,
- Tahkim masrafları kararı ile tahkimin yönetilmesi.

SCC Tahkim Enstitüsü'nün tahkim anlaşmasına uygulanacak UNCITRAL Tahkim Kuralları'na göre (1976 veya 2010) hazırlanmış iki ayrı prosedürü bulunmaktadır³⁹⁰.

7.3.2. 1976 UNCITRAL Kurallarına Göre Yürütülen Stockholm Ticaret Odası Tahkimi

7.3.2.1. Uygulama Alanı

Taraflar uyuşmazlığın 1976 UNCITRAL Kuralları'na göre çözümünü ve SCC tarafından yönetilmesini kararlaştırmışsa; SCC tarafından hazırlanmış olan "1976 UNCITRAL Kurallarına göre Tahkimin Yönetilmesine ilişkin SCC Prosedürleri" uygulanacaktır³⁹¹. Bu prosedürler son olarak, 1 Ocak 2015 tarihinde revize edilmiştir. Taraflarca aksi kararlaştırılmamışsa, 1 Ocak 2015 tarihinden sonra yapılan anlaşmalara bu prosedür uygulanmaktadır³⁹².

7.3.2.2. Kurallar

SCC tarafından belirlenen, 1976 UNCITRAL Kurallarına göre yürütülen Stockholm Ticaret Odası Tahkim Kuralları şu hükümleri içermektedir:

- Uygulamanın kapsamı,

³⁸⁹ Bernd von Hoffman (2011) Uncitral Kuralları, Milletlararası Tahkim Semineri'nde sunuldu

³⁹⁰ İnternet: <http://www.sccinstitute.com/dispute-resolution/uncitral-at-scc/> Son Erişim Tarihi: Eylül 2015

³⁹¹ Bkz. SCC Procedures For The Administration of Cases Under The 1976 Uncitral Arbitration Rules, Article 1 Scope of Application

³⁹² İnternet: <http://www.sccinstitute.com/dispute-resolution/uncitral-at-scc/> Son Erişim Tarihi: Eylül 2015

- Bildirim, zaman, sürelerinin hesabı (Doğrudan 1976 UNCITRAL Tahkim Kuralları uygulanmaktadır.),
- Tahkimin ihbarı (Tahkim SCC'ye de bildirilmelidir),
- Kayıt ücreti,
- Tahkim bildirimine cevap,
- Temsil ve yardım,
- Uygulamadaki ve hakem tayin etmedeki yetkiler,
- Hakemlerin reddi,
- SCC tarafından yapılan ihbar (hakem tayin edilince ve masraflar yatırılınca hakemlere ve taraflara yapılan bildirim)
- Sorumluluğun bertaraf edilmesi,
- Masraflar,
- SCC Kararları.

Taraflarca aksi kararlaştırılmamışsa, 1976 UNCITRAL Tahkim Kuralları'nın 6. maddesi gereği, SCC hakem tayin eden makam olarak görev yapmaktadır. SCC Tahkim Enstitüsü bu görevi yaparken, 1976 UNCITRAL Kurallarına göre Tahkimin Yönetilmesine ilişkin SCC Prosedürleri EK II'deki kuralları uygulamaktadır. SCC Tahkim Enstitüsü hakem tayinine ilişkin görevini ifa ederken, taraflardan ve hakemlerden gerekli gördüğü bilgileri talep edebilir. SCC Tahkim Enstitüsü, yetkisinin olmadığı ve gerekli avansın yatırılmadığı durumlarda görevi reddebilir³⁹³. 1976 UNCITRAL Kurallarına göre Tahkimin Yönetilmesine ilişkin SCC Prosedürleri'ndeki SCC kararlarının hepsi nihai kararlardır³⁹⁴.

SCC Tahkim Enstitüsü'nün hakem tayin eden makam olarak görev yaptığı UNCITRAL tahkimlerde, 1976 UNCITRAL Kurallarına göre Tahkimin Yönetilmesine ilişkin SCC Prosedürleri EK II, 1976 UNCITRAL Kuralları ile paralel olarak düzenlenmiş ve bu maddelere atıf yapılmıştır. Buna göre;

-Eğer tek hakem tayin edilecekse, taraflar aksini kararlaştırmamışsa SCC UNCITRAL Tahkim Kuralları 6(3) de belirtilen prosedürü uygulayacaktır³⁹⁵. Bu

³⁹³ Bkz. SCC Procedures For The Administration of Cases Under The 1976 Uncitral Arbitration Rules, Article 7, Designating and Appointing Authorities.

³⁹⁴ Bkz. SCC Procedures For The Administration of Cases Under The 1976 Uncitral Arbitration Rules, Article 15, Decisions by the SCC.

³⁹⁵ Bkz. SCC Procedures For The Administration Of Cases Under The 1976 Uncitral Arbitration Rules, SCC Procedures As Appointing Authority Under The 1976 Uncitral Arbitration Rules Appendix II

itibarla, “Tayin makamı, taraflardan birinin talebi üzerine en kısa zamanda tek hakemi tayin eder. Tayini yaparken tayin makamı her iki taraf usul listesinin kullanılmayacağını veya tayin makamı tarafından kendi takdirine göre bu usul listesinin kullanılmasının bu iş için uygun bulunmadığı belirtmedikçe aşağıdaki sıralanan usule riayet eder:

(a) Taraflardan birinin talebi üzerine tayin makamı her iki tarafa en az 3 isim bildirecektir.

(b) Bu listenin alınmasından sonra 15 gün içinde taraflardan herbiri itiraz ettiği ve kalmasını istediği isim veya isimleri tayin makamınca tercih sırasına göre bildirir.

(c) Yukarıda sözü edilen zamanın geçmesini müteakip tayin makamı kendisine geri gönderilen listedeki isimler arasından taraflarca işaret edilen tercih sırasına göre birini hakem tayin eder.

(d) Herhangi bir sebeple bu usule göre tayin yapılmaz ise, tayin makamı tek hakemin seçimi için takdir hakkını kullanabilir.”³⁹⁶

-1976 UNCITRAL Tahkim Kuralları m. 7(2) uyarınca, üç hakem atanacaksa her bir taraf kendi hakemini atayacaktır. Ancak taraflardan biri hakem tayin ettiği halde diğer taraf kendi hakemini atamıyorsa, SCC hakem tayin eden makam olarak görev yapacaktır. 1976 UNCITRAL Tahkim Kuralları'nın ilgili maddesi şu şekildedir:

“Madde 7:

1)Tahkim Mahkemesine üç hakem tayin edilecek ise, taraflardan her biri bir hakem tayin eder. Taraflarca tayin edilen bu iki hakem, tahkim mahkemesinin başkanı olarak hareket edecek olan üçüncü hakemi seçer.

2)Taraflardan birinin hakem tayin ettiğine dair diğer tarafa yaptığı tebliğatin alınmasından itibaren 30 gün içinde diğer taraf seçtiği hakemini ilk tarafa bildirmezse:

(a) İlk taraf daha önceden bilinen tayin makamından ikinci hakemin seçilmesini isteyebilir, veya

(b) Taraflarca böyle bir tayin makamı daha önceden belirtilmemiş ise veya evvelce edilen tayin makamı görevi reddeder veya tayinde başarısız olursa, buna ilişkin taraf talebinin alınmasından itibaren 30 gün içinde, bir tayin makamı tayin etmesi için Lahey Daimi Tahkim Divanı Genel Sekreterliğine ilk taraf, talepte bulunabilir. Taraflardan ilki tayin makamından ikinci hakemin

³⁹⁶ Dayınlarlı, K. (2000). *UNCITRAL Kurallarına Göre Uzlaşma ve Tahkim*, 1. Baskı, Ankara: Hukuk Yayınları, s. 68

seçilmesini de isteyebilir. Her iki durumda, tayin makamı hakemin tayini için takdir hakkını kullanabilir.”³⁹⁷

Dolayısıyla, taraflardan biri hakemini tayin etmedği takdirde, SCC Tahkim Enstitüsü ikinci hakemi tayin eden makam olarak görev yapacaktır. Hakemlerin reddi konusunda da 1976 UNCITRAL Tahkim Kuralları hükümleri uygulanacak ve bu konudaki görevi SCC Tahkim Enstitüsü Yönetim Kurulu yerine getirecektir³⁹⁸.

7.3.3. 2010 UNCITRAL Kurallarına Göre Yürütülen Stockholm Ticaret Odası Tahkimi

7.3.3.1. Uygulama Alanı

Taraflar uyuşmazlığın 2010 UNCITRAL Kurallarına göre çözümünü ve SCC Tahkim Enstitüsü tarafından yönetilmesini kararlaştırmışsa; SCC tarafından hazırlanmış olan “2010 UNCITRAL Kurallarına göre Tahimin Yönetilmesine ilişkin SCC Prosedürleri” uygulanacaktır³⁹⁹. Bu prosedürler son olarak 1 Ocak 2015 tarihinde revize edilmiştir. Taraflarca aksi kararlaştırılmamışsa, 1 Ocak 2015 tarihinden sonra yapılan anlaşmalara bu prosedür uygulanmaktadır.

7.3.3.2. Kurallar

SCC tarafından belirlenen, 2010 UNCITRAL Kurallarına göre yürütülen SCC Tahkim Kuralları da, 1976 UNCITRAL Kurallarına göre yürütülen SCC Tahkim Kuralları ile benzer hükümleri içermektedir. Bu hükümler sırasıyla şunlardır:

- Uygulamanın kapsamı,
- Bildirim, zaman, sürelerinin hesabı (Doğrudan 2010 UNCITRAL tahkim Kuralları uygulanmaktadır.),
- Tahkimin ihbarı (Tahkim SCC’ye de bildirilmelidir),
- Kayıt ücreti,
- Davanın bildirimine cevap,

³⁹⁷ Dayınlarlı, a.g.e., s. 69

³⁹⁸ Bkz. Appendix II, Article 4, Decisions on Challenge of Arbitrator.

³⁹⁹ Bkz. SCC Procedures For The Administration of Cases Under The 2010 Uncitral Arbitration Rules, Article 1 Scope of Application

- Temsil ve Yardım,
- Uygulamadaki ve Hakem Tayin Etmedeki Yetkiler,
- Hakemlerin Reddi,
- SCC Tarafından yapılan ihbar (hakem tayin edilince ve masraflar yatırılınca hakemlere ve taraflara yapılan bildirim),
- Sorumluluğun bertaraf edilmesi,
- Masraflar,
- SCC kararları.

Taraflarca aksi kararlaştırılmamışsa, 2010 UNCITRAL Tahkim Kuralları'nın 6. maddesi gereği, SCC Tahkim Enstitüsü hakem tayin eden makam olarak görev yapmaktadır. SCC bu görevi yaparken, 2010 UNCITRAL Kurallarına göre Tahimin Yönetilmesine ilişkin SCC Prosedürleri EK II'deki kuralları uygulamaktadır. SCC hakem tayinine ilişkin görevini ifa ederken taraflardan ve hakemlerden gerekli gördüğü bilgileri talep edebilir, yetkisinin olmadığı ve gerekli avansın yatırmadığı durumlarda görevi reddedebilir⁴⁰⁰. 2010 UNCITRAL Kurallarına göre Tahkimin Yönetilmesine ilişkin SCC Prosedürleri'nde de, 1976 UNCITRAL Kuralları'na ilişkin Prosedür'de belirtildiği gibi, SCC kararlarının hepsi nihai kararlardır⁴⁰¹.

SCC Tahkim Enstitüsü'nün hakem tayin eden makam olarak görev yaptığı UNCITRAL tahkimlerde: 1976 UNCITRAL Kurallarına göre Tahimin Yönetilmesine ilişkin SCC Prosedürleri'nde, 1976 UNCITRAL Kuralları'na atıf yapılmış iken; benzer şekilde, 2010 UNCITRAL Kurallarına göre Tahimin Yönetilmesine ilişkin SCC Prosedürleri'nde de, 2010 UNCITRAL Kuralları'na atıf yapılmıştır.

Bu itibarla, 2010 UNCITRAL Tahkim Kuralları m. 8(1) uyarınca tek hakem seçilecekse ya da madde 9(3) uyarınca *-İkinci hakemin seçiminden sonra 30 gün içinde, iki hakem başkanlık yapacak hakemin seçiminde anlaşamazlarsa, başhakem, atama makamı tarafından madde 8 gereği tek hakemin seçilmesine ilişkin usule göre seçileceğinden-* hakem seçilecekse SCC, taraflar aksini

⁴⁰⁰ Bkz. SCC Procedures For The Administration Of Cases Under The 2010 Uncitral Arbitration Rules, Article 7, Designating and Appointing Authorities

⁴⁰¹ Bkz. SCC Procedures For The Administration Of Cases Under The 2010 Uncitral Arbitration Rules, Article 15, Decisions by the SCC,

kararlaştırmamışsa, 2010 UNCITRAL Tahkim Kuralları 8(2) de belirtilen prosedürü uygulayacaktır⁴⁰².

2010 UNCITRAL Tahkim Kuralları 8(2) de belirtilen uygulama şöyledir:

“Atama makamı, bir tarafın istemi üzerine, tek hakemi mümkün olduğu kadar hızlı bir şekilde atar. Atama makamı, atamayı yaparken, taraftarca liste usulüne başvurulmaması konusunda bir anlaşma bulunmadıkça ya da atama makamı önüne gelen olayda, kendi takdirine göre, liste usulünü kullanmanın uygun olmadığına karar vermiş olmadıkça, aşağıdaki liste usulüne başvurur:

- (a) Atama makamı en az üç ad içeren özdeş bir listeyi taraflara tebliğ eder.*
- (b) Bu listenin alınmasından sonra, her bir taraf, 15 gün içinde itiraz ettiği adı veya adları çizdikten ve listede kalan adları tercihine göre numaralandırdıktan sonra, listeyi atama makamına geri verir.*
- (c) Yukarıdaki sürenin geçmesinden sonra, atama makamı, kendisine geri verilen listede onaylanmış adlar arasından ve taraflarca belirlenmiş bulunan tercih sırasına uygun olarak tek hakemi seçer.*
- (d) Her hangi bir nedenle, bu usule göre atama yapılamayacak olursa, atama makamı, tek hakemin atanmasında kendi takdir yetkisini kullanabilir.”⁴⁰³*

2010 UNCITRAL Tahkim Kuralları madde 9(2) uyarınca, üç hakem atanacaksa her bir taraf kendi hakemini atayacaktır. Ancak taraflardan biri hakem tayin ettiği halde diğer taraf kendi hakemini atamıyorsa, SCC hakem tayin eden makam olarak görev yapacaktır⁴⁰⁴. 2010 UNCITRAL Tahkim Kurallarının konuyu düzenleyen maddesi şöyledir:

“Madde 9

1. Eğer üç hakem seçilecek ise, tarafların her biri birer hakem seçer. Bu şekilde seçilen iki hakem, hakem mahkemesine başkanlık edecek olan üçüncü hakemi seçer.

⁴⁰² Bkz. SCC Procedures For The Administration Of Cases Under The 2010 Uncitral Arbitration Rules, SCC Procedures As Appointing Authority Under The 2010 Uncitral Arbitration Rules Appendix II

⁴⁰³ Özsunay E., UNCITRAL Tahkim Kuralları (2010) yılında Revize Edilmiş Şekliye, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul 2014, s.18.

⁴⁰⁴ Bkz. SCC Procedures For The Administration of Cases Under The 2010 Uncitral Arbitration Rules, SCC Procedures As Appointing Authority Under The 2010 Uncitral Arbitration Rules Appendix II.

2. Bir tarafın hakem seçimine ilişkin ihbarından sonra 30 gün içinde, diğer taraf seçtiği hakemi ilk tarafa bildirmeyecek olursa; ilk taraf, atama makamından ikinci hakemi seçmesini isteyebilir.

3. İkinci hakemin seçiminden sonra 30 gün içinde, iki hakem başkanlık yapacak hakemin seçiminde anlaşamazlarsa, başhakem, atama makamı tarafından madde 8 uyarınca tek hakemin seçilmesine ilişkin usule göre seçilir.”⁴⁰⁵

---

⁴⁰⁵ Özsunay E., UNCITRAL Tahkim Kuralları (2010) yılında Revize Edilmiş Şekliye, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul 2014, s.19.

8. SCC HAKEM KARARLARINA İLİŞKİN İNCELEMELER

8.1. Nykomb-Letonya Cumhuriyeti Davası SCC 118/2001

EŞA uyarınca başlatılan ilk dava (AES- Macaristan arasındaki dava) nisan 2001’de kayıt altına alınmıştır. Ancak ihtilaf dostane çözümle sona erdiğinden, hakem kararı

verilmemiştir. Bu sebeple, Aralık 2003'de karara bağlanan Nykomb-Letonya Cumhuriyeti davası⁴⁰⁶, EŞA'dan kaynaklanarak verilen ilk hakem kararı olmuştur.⁴⁰⁷

⁴⁰⁶ Tahkim talebine konu olaylar şu şekilde gelişmiştir:

Nykomb, 1995 yılında İsveç kanunlarına göre kurulmuş bir anonim şirkettir; Windau ise, 1991 yılında Letonya kanunlarına göre kurulmuş bir anonim şirkettir. Nykomb, 1999'da Windau'nun %51'ini, 2000'de de %49'unu satın alarak, Windau'yu bir alt kuruluşu haline getirmiştir. 1991 yılında Letonya kanunlarına göre kurulmuş olan, Latvenergo anonim şirketi ise; Letonya'daki elektrik enerjisi üretimi, alımı ve dağıtımını ilgili işleri yürüten bir anonim şirkettir. Latvenergo hisselerinin %100'ü Letonya Cumhuriyeti'ne aittir ve Letonya Enerji Yasası'nda yapılan değişiklik ile, şirketin özelleştirilmesi yasaklanmıştır.

Latvenergo ve Windau şirketleri, 24 Mart 1997'de 16/97 Nolu bir sözleşme imzalamıştır. Bu sözleşme ile; Windau, Letonya'daki Baoska adlı bir kasabada doğal gaz ile elektrik enerjisi ve ısı üretebilen kojenerasyon tesisi inşa etmeyi; Latvenergo ise, bu elektrik enerjisini satın alarak ülke içindeki şebekelerde dağıtmayı, üretilen ısıyı da satın alarak Bauska Belediyesi'ne dağıtmayı taahhüt etmiştir. İnşa edilen tesis, 17 Ekim 1999'da üretim yapmaya hazır hale getirilmiş ancak, Latvenergo tarafından ödenecek satın alma fiyatındaki anlaşmazlık nedeniyle, üretime başlayamamıştır. 10 Mart 2000 tarihli geçici bir ara sözleşme ile, Bauska Kojenerasyon Tesisi; 28 Şubat 2000'den itibaren, Latvenergo'ya elektrik temin etmeye başlamıştır. Davacı taraf (Nykomb Synergetics Technology Holding AB), belirlenen satın alma fiyatının Windau'nun hak ettiği fiyatın altında olduğunu iddia etmiştir. Sözleşmeye göre, satın alma fiyatı iki unsurdan oluşmaktadır. Bu iki unsur şunlardır; düzenleyici kuruluşlar tarafından kilowat-saat başına belirlenen ortalama satış fiyatı genel tarifesi, Letonya kanun ve yönetmelikleri ile belirlenen bir çarpan. Davacı tarafındaki doğru çarpanın 2 olması gerektiğini, davalı ise (Letonya Cumhuriyeti) doğru çarpanın 0,75 olması gerektiğini ileri sürmüştür. Anlaşmazlığın sulh yolu ile çözülmemesi sonucunda; 11 Aralık 2015'de Nykomb, Enerji Şartı Sözleşmesi'nin 26.4.c maddesi uyarınca, SCC tahkimine başvurmuştur.

Davacı taraf, Davalının doğru tarife üzerinden ödeme yapmamasını; EŞA'nın 10(1) maddesindeki yatırımcılara adil ve eşit uygulama yapma yükümlülüğünün ihlali, EŞA'nın 10(1) maddesinde belirtilen Uluslararası hukuk tarafından empoze edilen gereksinimlerden daha yetersiz prosedürler uygulanması durumunun oluşması, Madde 10(1) de yasaklanan makul olmayan ve ayırım gözetilen önlemler yaratılması, Madde 13(1) de belirtilen kamulaştırmaya eş etkili önlemlere maruz kalma durumu, olarak nitelemiştir.

Davacı taraf taleplerini ayrıca, EŞA'nın 22'nci maddesindeki *"Her Anlaşma Tarafı, tesis veya idame ettiği her devlet kuruluşunun, kendi alanları içerisinde mal ve hizmetlerin satışı veya temini ilgili aktivitelerini, Anlaşma Taraflarının bu Anlaşmanın III'üncü Bölümünde yer alan yükümlülükleri ile uyumlu bir şekilde gerçekleştirmelerini sağlamakla yükümlüdür."* maddesine ve devamındaki 22/3 ve 22/4 maddelerine dayandırmıştır. Davacı tarafın Letonya Cumhuriyeti tarafından ödenmesini talep ettiği tutarlar; şirketin 28 Şubat 2000'e kadar oluşan kar kaybı ve 28 Şubat 2000'den sonra 8 yıl boyunca 0,75 çarpanı yerine 2 çarpanı kullanılması gerektiği iddiası sonucu oluşan kar kaybından kaynaklanmaktadır. Davalı taraf ise, davacı tarafın iddia ve taleplerinin reddini istemiştir. Davalının; Latvenergo'nun eylemlerinin Letonya'ya atfedilemeyeceği, yargılama yetkisinin olmadığı, Letonya'nın EŞA'nın III bölümündeki yükümlülüklerini ihlal etmediği, Nykomb'un kar kaybı veya zararı olmadığı, tahkime ilişkin giderlerin Nykomb'a yükletilmesi, başta %6 olarak talep edilen faiz oranının %18 olarak değiştirilmesi talebinin geç yapılmış olması nedeniyle bu talebin de reddedilmesi, yönünde istemleri olmuştur.

Hakem heyeti, yaptığı yargılamada Litvanya'nın enerji politikasını ve elektrik piyasasını, Bauska kojenerasyon tesisinin inşasını, Windau'nun diğer kojenerasyon projelerini, Litvanya'nın elektrik enerjisi alımına ilişkin mevzuatını, Latvenergo ve Windau'nun elektrik enerjisi alış bedeline ilişkin diğer sözleşmelerini de incelemiştir.

Davada Litvanya mevzuatına ilişkin incelemelerde öne çıkan husus; ülkenin 1995 tarihli girişimci yasasının değiştirilmiş olması ve 1997 tarihli enerji yasasının yürürlüğe girmesi ile; eski mevzuata oranla daha düşük bir tarifenin uygulanmasının zorunlu kılınması ve indirgenmiş tarifenin geçmişte etkili olarak uygulanmak istenmesidir. Latvenergo'nun 2 çarpanı yerine bu indirgenmiş tarife üzerinden ödeme yapması hakem heyetine; ticarete veya sözleşmeye dayanan bir karar değil, hükümetin icraatları sonucu alınmış bir karar olarak nitelendirilmiştir. Litvanya elektrik piyasası ile satın alma fiyatlarının belirlenmesinin, devletin sıkı kontrolü altında olduğu belirtilmiştir. Hakem heyeti, doğru tarifenin uygulanmamasının, devlet veya devlet organlarının kararları eylemleri sonucu olması, Latvenergo'nun Windau ile olan akdi ilişkisinin de devlete atfedilebilir durumda olması sebebiyle; dava edilen devletin sorumluluğunun mevcut olduğu kanısına varmıştır. Hakem heyeti yaptığı incelemeler sonucunda; uygulanacak çarpanın sözleşme imzalandığı tarihten sonra yürürlüğe giren mevzuata göre değil, sözleşme imzalandığı tarihte yürürlükte olan çarpan üzerinden belirlenmesi gerektiğini, Windau'nun akitten ve kanundan kaynaklanan sebeplerle 2 çarpanı üzerinden belirlenecek tarife üzerinden satış yapma hakkının olduğu kanısına varmıştır. Davacı şirketin tahkime başvurmadan önce Litvanya makamları nezdinde yaptığı başvurular, Latvenergo Şirketi hisselerinin tamamının ve şirketin kontrolünün devlete ait olması, ulusal şebekeye ilişkin alımları gerçekleştiren devlet şirketi olan Latvenergo'nun diğer benzer işleri yürüten yerli şirketler bakımından farklı (daha yüksek çarpan ile belirlenen) tarife uygulaması da davadaki sorumluluğun, Litvanya Cumhuriyeti'ne atfedilebilir olmasına yol açmıştır. Hakem heyeti davacının kamulaştırma ile ilgili iddialarını reddederken, Litvanya Cumhuriyeti'nin EŞA, madde 10(1) aykırı olarak makul olmayan ve ayırım gözeterek hareket ederek anlaşmanın ihlal edildiğine yönelik iddiasını haklı bulmuştur. Hakem heyeti yaptığı yargılamada, Uluslararası Hukuk ve EŞA hükümlerini uygulamıştır. Uluslararası Hukuk Komisyonunu'nun Kasım 2001 tarihli Devletin Sorumluluğuna İlişkin Taslak çalışmasında yer alan hükümleri dikkate almıştır.

Hakemler oluşan zarara ilişkin olarak, EŞA ve Uluslararası Hukuk kurallarını uygulamışlardır. Yapılan yargılama neticesi verilen hakem kararı özetle şöyledir: 2 çarpanı üzerinden ödeme yapılmaması, Davacının yatırımının değerinde ve güvencesinde önemli bir azalmaya sebebiyet vermiştir. Ancak Nykomb'un bir yatırımcı olarak uğradığı zararın belirlenmesi hayli güç olduğundan, uluslararası teamül(örf-adet) hukukunun, illiyet, öngörülebilirlik, sonucun makul olması gibi ilkelerini gözeterek, Davacı tarafın talep ettiği tazminatın üçte biri oranında tazminat verilmesi takdir edilmiştir. EŞA'nın 26 (8) maddesi faiz ödenmesi gerektiğini belirlediğinden ve Litvanya'da yaygın faiz tutarının %6 olduğu göz önüne alınarak; 1,600,000 Letonya Lati olarak belirlenen tazminata, karar tarihinden ödeme tarihine kadar %6 oranında faiz ödenmesi kararlaştırılmıştır. Gelecek dönemde oluşacak zararlar bakımından ise, Litvanya'nın bundan sonraki 8 yıllık dönemde, 2 çarpanı üzerinden ödeme yapması gerektiğine hükmedilmiştir. Hakem heyeti Davacı Nykomb'un tahkim yargılaması nedeniyle yaptığı masraflar nedeniyle, 2.000,000 İsveç Kronu ödemesini; SCC Tahkim Enstitüsü'nün yargılama giderleri ve masrafların da taraflarca müştereken ve müteselsilen ödenmesini kararlaştırmıştır.

8.2. Pertobart Limited – Kırgızistan Cumhuriyeti Davası SCC 126/2003

EŞA kapsamında SCC Tahkim Enstitüsü bünyesinde karara bağlanan⁴⁰⁸ önemli davalardan biridir⁴⁰⁹.

8.3. RosInvestCo UK Ltd-Rusya Federasyonu Davası SCC 079/2005

En çok gözetilen ulus kaydı, yatırım ve ticaret anlaşmalarında yatırımcının daha iyi korunabilmesi için, sıklıkla yer alan düzenlemelerden biridir. En çok gözetilen ulus kaydı içeren bir anlaşma taraf devletlerin belirli bir konuda üçüncü bir devlete ya da onun vatandaşlarına tanıdığı ya da tanıyacağı muameleyi birbirlerine ya da vatandaşlarına sağlayacağını taahhüt ettikleri bir düzenlemedir. Kaynağını uluslararası hukuktan alan en çok gözetilen ulus kaydı, tahkim davalarında tahkim yargılaması için gerekli rızanın tesisinde ve usule ilişki meselelerde kullanılmaya başlanmasıyla, son yıllarda yatırım tahkiminde en çok tartışılan konulardan biri olmuştur⁴¹⁰. SCC Tahkim Enstitüsü'nde görülen RosInvestCo v. Russia Davası⁴¹¹

⁴⁰⁷ Coop, G. (2014) Energy Charter Treaty 20 Year Anniversary 20 Years Of The Energy Charter Treaty, *ICSID Review*, 2

⁴⁰⁸ Cebelitarık sicilinde kayıtlı bir şirket olan Petrobart, Kırgız Devlet Şirketi olan KGM ile 200.000 ton yoğun gaz tedariki ve teslimi için anlaşmıştır. Petrobart 5 teslimat yapmış ancak KGM mali sıkıntıları nedeniyle yalnızca ikisini ödeyebilmiştir. Bunun üzerine Petrobart Şirketi Bışkek'teki yerel mahkemede dava açarak 1,5 milyon dolar tutarında alacağı karara bağlatmıştır. Ancak, Kırgız Başbakan Yardımcısının talebi üzerine mahkeme kararın infazını 3 ay kadar durdurmuştur. Bu süre içerisinde, Başbakanlık kararı ile şirket yeniden yapılandırılmış mal varlıklarının büyük çoğunluğu diğer devlet şirketlerine aktarılmıştır. Akabinde de KGM iflasını ilan etmiş Petrobart alacağını tahsil edememiş, şirketin mal varlığının satışından alacağına ilişkin bir sonuç elde edememiştir. Petrobart, EŞA kapsamında Kırgızistan Cumhuriyeti aleyhine tahkim yargılamasına başvurmuştur.

Petrobart, Kırgızistan'ın adli sürece müdahale ederek ve KGM şirketini yeniden yapılandırarak, Kırgızistan'ın EŞA'nın 10(1) maddesinde belirtilen istikrarlı, adil, münasip ve şeffaf şartları tesis etmediğini ve sözleşme hükümlerini ihlal ettiğini ileri sürmüştür. Hekem heyeti, Kırgızistan'ın KGM şirketini yeniden yapılandırırken Petrobart'ın EŞA'dan kaynaklanan haklarını dikkate alması gerektiği kanaatine varmıştır. Kırgızistan Başbakan Yardımcısı'nın KGM'ye ilişkin kararın infazını durdurma talebini Petrobart'ın zararına şekilde yargıya müdahale edilmesi olarak değerlendirmiştir. Heyet, Kırgızistan'ın EŞA'nın 10(1) maddesini ve 10(12) maddesini ihlal ettiği sonucuna varmıştır. KGM'nin malvarlığı değişiminin, Petrobart'ı etkilediği ve bununla EŞA'nın ihlali ve yatırımcıya zarar verme arasında kuvvetli bağ olduğu sonucuna ulaşmıştır. Hakem heyetine sunulan zarar kesin hesaba ilişkin doğru veriyi içermediği halde, heyet KGM'nin malvarlığının yer değiştirmesi nedeniyle yerel mahkeme kararının %75'i (1.1 Milyon dolar) artı UNIDROIT prensiplerine göre alacak davası karar tarihinden itibaren işleyecek faizi Petrobart'ın zararı olarak belirlemiştir. Heyet, Petrobart'ın kar mahrumiyeti talebi ile Petrobart'ın yerel mahkemedeki yargılama giderleri talebini ise reddetmiştir.

⁴⁰⁹ Kılavuz, a.g.m, s.201

⁴¹⁰ Erkan, M., a.g.e., s.140-144

⁴¹¹ RosInvestCo v. Russia davası olarak anılan bu davada uygulama alanı bulan ilgili "Yatırım Teşvik ve Koruma Sözleşmesi", Sovyetler Birliği ile İngiltere (Birleşik Krallık) arasında akdedilmiş olan bir sözleşmeydi. Bu Sözleşme, Sovyetler Birliği'nin henüz dağılmamış olduğu tarihlerde akdedilmiş olup, o zamanlar Sovyetler Birliği'nin akdettiği sözleşmeler bakımından mutlak olduğu üzere, tahkime başvurma imkânı ev sahibi devletin bir ihlâlinin bulunup bulunmadığı konusundaki ihtilaflar hallini kapsamamaktaydı. Bu sözleşmede tahkime başvurma imkânı sadece, tazminat miktarının ne olacağı konusunda çıkan ihtilaflar bakımından tanınmıştı. Buna göre, ev sahibi devletin bir ihlâlinin bulunup bulunmadığı konusu tahkim yoluyla değil, mahkemelerce belirlenmeliydi. Fakat İngiliz yatırımcı, Sovyetler Birliği ile İngiltere arasındaki bu Sözleşmede yer alan en çok gözetilen ulus kaydına istinaden, Sovyetler Birliği ile Danimarka arasında akdedilmiş "Yatırım Teşvik ve Koruma Sözleşmesi"nde yer alan tahkim şartından (bu tahkim şartı, tahkime başvurma imkânını tazminat miktarının belirlenmesi ile sınırlamıyor) yararlanarak, ev sahibi devlet olan Rusya Federasyonu aleyhine SCC Tahkim Enstitüsü'nde, ev sahibi devletin bir ihlâlinin bulunup bulunmadığının belirlenmesi işini de kapsayan bir tahkim davası açabilmiştir. Bu karar, en çok gözetilen ulus kaydının tahkim konusunda böylesine geniş kullanılıp, normal koşullar altında tahkim yoluyla görülmesi mümkün olmayan ihtilaflar bakımından da tahkime başvurma yolunu açtığını bilinen ilk karar olarak gösterilmektedir⁴¹¹. Bu karar ile, hekem heyeti, Rusya Federasyonu'nun, RosInvest Co şirketinin mal varlığını hukuka aykırı şekilde kamulaştırdığı kanatine vararak Davalı tarafı 3.5 milyon A.B.D doları tazminata mahkum etmiştir.

“En çok gözetilen ulus kaydının” yargılama konusunda uygulanmasının en çarpıcı örneklerinden biri olarak gösterilmektedir ⁴¹².

---

⁴¹² İnternet: www.italaw.com/cases/documents/924 Son Erişim Tarihi: 10/11/2015

9. SCC HAKEM KARARLARININ ÜLKEMİZDE TANINMASI VE TENFİZİ

9.1. Ülkemizde Milletlerarası Tahkimi Düzenleyen Temel Metinler

Türk Hukukunda milletlerarası tahkimin düzenlenmesini iki safhada incelemek mümkündür. Bunlardan ilki 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden önceki safhadır. İlk safhada; 14.08.1999 tarih ve 4446 sayılı Kanunla yapılan Anayasa değişikliğine kadar, Türk Hukukunda milletlerarası tahkimi düzenleyen özel hükümler yoktu. Bu durumun istisnasını milletlerarası ticari hakemliği düzenleyen 21. Nisan 1961 sayılı Avrupa (Cenevre) Sözleşmesi ile Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve İcrası Hakkındaki 10 Haziran 1958 tarihli New York Konvansiyonu olmak üzere iki milletlerarası sözleşme teşkil eder. Avrupa (Cenevre) Sözleşmesi, 23.09.1991 tarih ve 21000 sayılı RG.de, New York Sözleşmesi ise, 25.09.1991 tarih ve 21002 sayılı RG.de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. 1961 tarihli Avrupa Sözleşmesi "milletlerarası ticari tahkimi" sözleşmenin uygulama alanı ve hedef aldığı gayeler bakımından tarif etmiştir⁴¹³. 1958 tarihli New York Konvansiyonu ise, esasen yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizine ilişkin hükümler bulundurmaktadır⁴¹⁴.

Yatırım uyuşmazlıklarının milletlerarası tahkim yoluyla çözümü alanında yapılan yasal çalışmalar açısından 1999 yılı bir dönüm noktası oluşturmaktadır. Bu yıldan itibaren kamu hizmetleri ile ilgili imtiyaz sözleşme ve şartlaşmalarından doğan uyuşmazlıkların tahkim yoluyla çözümlenmesini teminen iç hukukta başta Anayasa olmak üzere bazı kanunlarda değişiklikler yapılmıştır.⁴¹⁵

⁴¹³ Kalpsüz, T.(2010). *Türkiye’de Milletlerarası Tahkim*. 2. Baskı, Ankara: Yetkin Yayınları, s.1

⁴¹⁴ Nomer, Ekşi, Öztekin Gelgel, a.g.e., s.17

⁴¹⁵ Değişiklik getiren kanunlar şunlardır:

4446 sayılı ve 13.08.1999 tarihli Anayasa'nın bazı maddelerinde değişiklik yapılmasına ilişkin kanun, 4501 sayılı ve 21.01.2000 tarihli Kamu Hizmetleri ile İlgili İmtiyaz Şartlaşma ve Sözleşmelerinden Doğan Uyuşmazlıklarda Tahkim Yoluna Başvurulması Halinde Uyulması Gereken İlkeler Dair Kanun, 4492 sayılı ve 18.12.1999 tarihli Danıştay Kanunu ve İdari Yargılama Usulü Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun,

4493 sayılı 20.12.1999 tarihli Bazı Yatırım ve Hizmetlerin Yap-İşlet-Devret Modeli Çerçevesinde Yapıtırılması

Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun,

17.06.2003 tarihinde yürürlüğe giren 4875 sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanununun 3'üncü maddesinin c fıkrası.

Devletin veya devlet kurumlarının taraf olduğu yatırım uyuşmazlıklarının tahkim yoluyla çözümünün önündeki yasal engeller kaldırıldıktan sonra Milletlerarası tahkime ilişkin son gelişmeleri yansıtan yeni bir kanun hazırlanmıştır⁴¹⁶. Türk Hukukunda milletlerarası tahkimin incelenmesinde, ikinci bir safha olan 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu 21.06.2001 tarihinde kabul edilmiş ve 05.07.2001 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Kanun 19 madde ile 1 geçici maddeyi içeren yedi bölümden oluşmaktadır⁴¹⁷. 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu, milletlerarası tahkimi düzenleyen temel mevzuat niteliğindedir⁴¹⁸. Milletlerarası Tahkim Kanunu, yabancılık unsuru taşıyan ve tahkim yerinin Türkiye olarak belirlendiği veya bu Kanun hükümlerinin taraflar ya da hakem veya hakem kurulunca seçildiği uyuşmazlıklarda uygulanmak üzere hazırlanmıştır⁴¹⁹.

Yabancı yatırımlar açısından, milletlerarası tahkimin önünü açan yasal düzenlemeler 1999-2000 yıllarında yapılmakla beraber, aslında Türkiye 1963 yılından itibaren onayladığı iki taraflı yatırım anlaşmalarında yatırım uyuşmazlıklarının tahkim yoluyla çözümlenmesini kabul etmiştir. Yabancı sermaye yatırımlarının korunması ve teşvik edilmesi amacıyla, Türkiye, ilk defa 1963 yılında Almanya ile bir anlaşma yapmıştır. Daha sonra 1988 yılında İslam Konferansı Teşkilatı'na üye ülkelerle yaptığı anlaşmayı 1989 yılında Amerika ile yaptığı anlaşma izlemiştir. Bu antlaşmayı, 1989 yılından itibaren ard arda imzalanan yatırımların karşılıklı teşviki ve korunması antlaşmaları takip etmiştir⁴²⁰. Yatırım uyuşmazlıklarının tahkim yolu ile çözümü büyük ölçüde iki taraflı anlaşmalarla düzenlenmiş olmakla beraber Türkiye çok taraflı bir anlaşma olan ICSID'i de onaylamıştır⁴²¹. Türkiye kısaca ICSID olarak anılan, 1965 yılında Washington'da imzalanan Devlet ve Diğer Devletlerin Vatandaşları Arasındaki Yatırım Uyuşmazlıklarının Çözümlemesi Hakkında Konvansiyona (Convention on

⁴¹⁶ Nomer, Ekşi, Öztekin Gelgel, a.g.e., s.17

⁴¹⁷ Kalpsüz, a.g.e., s.11

⁴¹⁸ Akıncı, a.g.e., 17

⁴¹⁹ Nomer, Ekşi, Öztekin Gelgel, a.g.e., s.10

⁴²⁰ Ekşi N, Yargıtay Kararlarında Yabancı Hakem Kararlarının New York Konvansiyonu'na göre Tenfizine İlişkin Bazı Sorunlar, Milletlerarası Ticari Uyuşmazlıkların Tahkim Yoluyla Çözümüne İlişkin İstanbul konferasında sunuldu, İstanbul

⁴²¹ Nomer, Ekşi, Öztekin Gelgel, a.g.e, s.10

Settlement of Investment Disputes Between States and Nationals of Other States-ICSID) 1988 yılında taraf olmuştur. EŞA ve eklerini de, 2000 yılında onaylamıştır⁴²².

9.2. Tanıma ve Tenfiz Kavramı

Yabancı kararların Türkiye’de sonuç doğurabilmesi, o kararın tanınması veya tenfiz edilmesine bağlıdır. Başka bir deyişle, yabancı olarak nitelendirilen mahkeme kararları ile hakem kararları, ancak tanıma veya tenfiz edilebilme koşulu ile, Türkiye’de sonuç doğurabilir. Tanıma, yabancı bir mahkeme veya hakem kararının kesin hüküm kuvvetinin, icra kabiliyetinden bağımsız olarak, tanıma işleminin yapıldığı devlet tarafından kabul edilmiş olması anlamına gelir. Tenfiz ise, yabancı mahkeme veya hakem kararının tenfiz işleminin gerçekleştiği devlet ülkesinde icra kabiliyeti kazanmasını ifade etmektedir⁴²³. Tahkimde genel amaç, hakem heyetinin, geçerli ve tenfiz edilebilir bir karar (award) ile davayı sona erdirmesidir⁴²⁴.

Bugün, pek çok ülke, yabancı hakem kararlarının tenfizi meselesini milletlerarası sözleşmelere dayanarak düzenlemektedir. Bu sözleşmelerin başında, 10 Haziran 1958 tarihli New York Konvansiyonu gelmektedir. New York Konvansiyonu, hem toprak esası uyarınca, tenfiz ülkesinden başka bir ülkede verilen hakem kararlarına, hem de tenfiz ülkesinde “milli sayılmayan” hakem kararlarına uygulanma kabiliyetine sahiptir. Bu hüküm Kıta Avrupası hukuk sistemine mensup olan ülkelerin temsilcileri tarafından, tahkim usulünün, tahkim yeri hukuku dışında bir hukuka tabi tutulabileceği fikrinin savunulması sonucunda gerçekleşmiştir. Gerçekten, Sözleşme’nin sadece “yabancı” hakem kararlarına değil, aynı zamanda “yerli sayılmayan” hakem kararlarına uygulanmak üzere kaleme alınmıştır⁴²⁵. Hakem kararlarının tenfizine ilişkin mahalli ve milletlerarası düzenlemelerde, kurumsal tahkim sonunda verilen kararların ad-hoc tahkimin sonunda verilen kararlara kıyasla farklı bir rejime tabi tutulmadığı, her iki tahkim türü arasında bir ayırım yapılmadığı görülmektedir⁴²⁶.

⁴²² Ekşi N, Yargıtay Kararlarında Yabancı Hakem Kararlarının New York Konvansiyonu’na göre Tenfizine İlişkin Bazı Sorunlar, Milletlerarası Ticari Uyuşmalıkların Tahkim Yoluyla Çözümüne İlişkin İstanbul konferasında sunuldu, İstanbul

⁴²³ Akıncı, a.g.e., s.17

⁴²⁴ Şit, a.g.e, s.119

⁴²⁵ Şit, a.g.e, s.103

⁴²⁶ Şit, a.g.e., s.148

New York Konvansiyonu, İsveç de dahil olmak üzere çok sayıda devletin taraf olduğu bir konvansiyondur. Konvansiyon, yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizine ilişkin olarak oldukça hızlı ve formaliteden uzak bir sistem öngörmüştür. Yaygın kabul görmesi sebebiyle, yabancı hakem kararlarının tenfizinde sütun görevi gördüğü ifade edilmektedir. Ayrıca, konvansiyonun milletlerarası ticari tahkim tarihinin en etkin milletlerarası düzenlemesi olduğu kabul edilmektedir. New York Konvansiyonu'nun III. maddesine göre akit devletlerden her biri diğer akit devletlerde verilen hakem kararlarının geçerliliğini tanıyacak ve hakem kararının öne sürüldüğü devlette Konvansiyonda yer alan hükümler çerçevesinde tanınması ve tenfizine karar verecektir⁴²⁷.

ICC ve SCC Tahkim Kuralları ile UNCITRAL Tahkim Kurallarına göre verilen yabancı hakem kararları, ilgili ikili Yatırım Anlaşması hükümleri, öncelikle uygulanarak, Türkiye'de New York Konvansiyonu'na göre yetkili ve görevli bir Türk mahkemesinin olumlu kararı ile tenfiz edilebilir⁴²⁸. EŞA m. 26/5 (b) hükmü gereğince yatırım uyuşmazlıklarından kaynaklanan hakem kararları New York Konvansiyonu uyarınca tenfiz edilir. Antlaşma m. 26/5 (b) hükmü tüm taleplerin ticari ilişkilerden veya işlemlerden doğmuş olduğunu kabul etmektedir. Bu hüküm yabancı hakem kararının tenfizi açısından önemlidir. Zira, New York Konvansiyonu sadece ticari ilişkilerden kaynaklanan hakem kararlarına uygulanır. Böylece, Antlaşma çerçevesinde verilen hakem kararlarının ticari niteliği ve New York Konvansiyonu uyarınca tenfiz edilmeleri teminat altına alınır. Oysa, ICSID Antlaşması uyarınca taraf devletler zaten ICSID hakem kararlarını uygulamayı kabul etmiştir. Bu nedenle, ICSID tahkiminin diğer tahkim yöntemlerine göre daha elverişli olduğu da ifade edilmiştir⁴²⁹.

---

⁴²⁷ Ekşi, Öztekin Gelgel, a.g.e., s.61

⁴²⁸ Birsnel, M. T., (2005)Türkiye'de Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizinin Küresel Boyutları, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 7, s.19

⁴²⁹ Erdem, E., Enerji Şartı Anlaşması Çerçevesinde Uyuşmazlıkların Çözümü, 16. Uluslararası Enerji ve Çevre Fuarı Konferansı'nda sunuldu. İstanbul

SONUÇ

SCC Tahkim Enstitüsü, kurulduğu 1917 yılından bu yana, yerel uyuşmazlıkların yanı sıra, uluslararası nitelikli uyuşmazlıkların çözümünde başvurulmuş önemli bir kurumsal tahkim merkezi olarak görev yapmıştır. Özellikle doğu-batı bloğu arasındaki ticari ve ekonomik uyuşmazlıkların çözümünde sıkça başvurulmuş bir tahkim merkezi olan Stockholm Ticaret Odası Enstitüsü, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin dağılmasından sonra da önemini yitirmemiş; Enerji Şartı Anlaşması ve ikili yatırım anlaşmalarında da tarafların başvurabileceği tahkim merkezleri arasında yer almıştır.

SCC Tahkim Enstitüsü kuralları 2010 yılında, uluslararası tahkimdeki gelişmeler gözetilerek yenilenmiştir. Uyuşmazlıkların çözümünde önemli bir rol oynayan uluslararası tahkim merkezlerine başvuruların gelecekte de artacak olması ve SCC Tahkim Enstitüsü'nün de bu merkezler arasında önemli bir yer teşkil etmesi sebebiyle, çalışmamızda bu tahkim müessesesi değişik yönleriyle incelenmiştir.

Kurulduğu ilk yıllarda yerel uyuşmazlıkları çözen bu tahkim merkezi, özellikle kuruluşundan yaklaşık altmış yıl sonra, 1970'li yıllardan itibaren milletlerarası tahkimde de etkin bir konuma gelmiştir. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin dağılmasından sonra günümüzde de Çin Halk Cumhuriyeti ve Rusya Federasyonu bakımından önemli bir kuruluş olma özelliğini taşımaktadır. Günümüzde de doğu batı eksenli uyuşmazlıkların çözümünde etkili olmaya devam etmektedir.

EŞA'da uyuşmazlıkların çözümünde, ICSID ile birlikte başvurulabilecek bir tahkim merkezi olarak belirlenmesi de; Enstitü'nün kurulduğu yıldan bugüne doğru, artan bir başarı grafiği sergilediğinin bir göstergesi olmuştur. SCC Tahkim Enstitüsü'nün günümüzde etkin bir tahkim merkezi olarak görev yapmanın yanı sıra; tahkim kurallarının esnekliği ve gelişmelere açık yapısı nedeniyle ileride de sıkça başvurulacak bir uluslararası tahkim merkezi olacağı kanaatine varılmıştır.

KAYNAKLAR

- Abdullayeva, S. (2009) Rusya Federasyonu'nda Milletlerarası Ticarî Tahkim, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi
- Akıncı Z., Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizi Yöntemi, Milletlerarası Tahkim Semineri sunumu, Ankara
- Akıncı, Z. (2013). *Milletlerarası Tahkim*. 3. Baskı, İstanbul: Vedat Kitapçılık
- Akıntürk, E. (2011). Enerji Şartı Anlaşması ve Yatırımların Korunmasına İlişkin Esaslar, *Uluslararası Hukuk ve Politika*, 7(27).
- Anja Havedal Ipp, 'Draft New SCC Rules: What's New?', Kluwer Arbitration Blog, (2016), İnternet: <http://kluwerarbitrationblog.com/2016/06/15/draft-new-scc-rules-whats-new/> 1 Nisan 2017'de alınmıştır.
- Ataman Figanmeşe, İ. (2011), Milletlerarası Ticarî Tahkim ile Yatırım Tahkimi Arasındaki Farklar, *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, Cilt, 31.
- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. Maddesi, İstanbul Ticaret Odası Yayın No: 2004-16, s. 71
- Aybay, R., Dardağan, E. (2008). *Uluslararası Düzeyde Yasaların Çatışması*. 1.Baskı, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Aygül, M. (2014). *Milletlerarası Ticari Tahkimde Tahkim Usulüne Uygulanacak Hukuk ve Deliller*, 2. Baskı, İstanbul: 12 Levha Yayıncılık,
- Azizov, H. (2004). *Uluslararası Ticari Tahkim*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Baklacı P., Akıntürk, E. (2006) Enerji Şartı Anlaşması, *İşletme Fakültesi Dergisi*, 7(2)
- Bernd von Hoffman (2011) Uncitral Kuralları, Milletlerarası Tahkim Semineri sunumu.
- Birsel M.T, Budak A. C. *Milletlerarası Tahkim Konusunda Türk Hukuku Açısından*
- Blanke G., Institutional versus Adhoc Arbitration, A European Perspective, ERA
- Bonde, S, Delphi, A., The European Middle Eastern and African Arbitration Review, Country Chapters, Bölüm 3.
- Born, G., (2001) International Arbitration, Commentary and Materials, 2. Baskı, Kluwer Law International
- Born, G., (2009) International Commercial Arbitration, Kluwer Law International, Cilt 2

- Bozkurt Yüksel A.E., (2011) Yüksel Uncitral ve Uncitral Model Kanununa Genel Bir Bakış, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 2(4)
- Çal, S. Enerji Şartı Sözleşmesi ve Yatırım Tahkimi, 2. Uluslararası Tahkim Sempozyumu sunumu.
- Candaner Elver, N. Kurumsal Tahkim Sistemlerinde Hakemin Bağımsızlığı, Tarafsızlığı ve Reddi, İstanbul Ticaret Odası Yayın No: 2004-16
- Conrad N, Münch P., Black-Branch J. (2013) International Commercial Arbitration Standard Clauses and Forms, Helbing Lichtenhahn. Basel
- Coop, G. (2014) Energy Charter Treaty 20 Year Anniversary 20 Years Of The Energy Charter Treaty, *ICSID Review*, 2
- Dayınlarlı, K. (2014) *Milletlerarası Tahkim Rehberi*, 1. Baskı, Ankara: Hukuk Yayınları
- Dayınlarlı, K. (2000) *Uncitral Kurallarına göre Uzlaşma ve Tahkim*, 1. Baskı, Ankara: Hukuk Yayınları
- Demircan, H.E, Uncitral Tahkim Kuralları ile Milletlerarası Tahkim Kanunu Hükümleri Çerçevesinde Ad Hoc Tahkim, Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ekşi N, Yargıtay Kararlarında Yabancı Hakem Kararlarının New York Konvansiyonu'na göre Tenfizine İlişkin Bazı Sorunlar, Milletlerarası Ticari Uyuşmalıkların Tahkim Yoluyla Çözümüne İlişkin İstanbul konferansı sunumu.
- Ekşi, N. Devletlerin Taraf Olduğu Tahkim Yargılamalarına İlişkin Temel Sorunlar, Milletlerarası Tahkim Semineri sunumu.
- Ekşi, N. (2009). *ICSID Hakem Kararlarının Tanınması Tenfizi ve İcrası*, 1. Baskı, İstanbul: Beta Basım Yayım, s.30.
- Ekşi, N. (2010). *Milletlerarası Ticaret Hukuku*. 3. Baskı, İstanbul: Beta Basım Yayım.
- Erdem, E. Enerji Şartı Anlaşması çerçevesinde Uyuşmalıkların Çözümü, 16. Uluslararası Enerji ve çevre Fuarı ve Konferansı Sunumu
- Erkan, F. (2013). İsveç İdari Yargı Sistemi ve Analizi, *Türkiye Adalet Akademisi Derneği*.
- Erkan, M. (2013), *Milletlerarası Tahkimde Yetki Sorunları*, 1. Baskı, Ankara: Yetkin Yayınları.
- Ersun, C. İstanbul Ticaret Odası Yayın No: 2004-16, s. 85 Kurumsal Tahkimin Güncel Sorunları.
- Erten, R. (1998) ICSID Tahkimi, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, 19(4)

- Ertürk, B.H. (2003) Milletlerarası Tahkimde Yeni Gelişmeler: Tahkim Yargılaması Süreci ve Masrafların Azaltılması. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Armağan Özel Sayısı*, 19(2)
- Graf von Westphalen, F. Hakemlere İtirazlar Tarafsızlık ve Bağımsızlık Koşulları, II. Özel Hukuk Sempozyumu Tahkim sunumu.
- Graving R.J.(2011) The International Comercial Arbitration Institutions:How Good a Job are they doing?, *American University International Law Review*, Cilt 2
- Hanessian, G. , (2009) Tahkim ve Yatırım Sözleşmesi İhtilaflarında UNCITRAL Kuralları, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi sunumu.
- Hanessian, G. Yatırım ve Tahkimin Avantaj ve Dezavantajları ve Türkiye'nin İkilemi, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Sempozyumu sunumu.
- Hope, J.(2008) Why Choose Stockholm: Reflections of An English Lawyer After Two Years Practising International Arbitration, *Stockholm International Arbitration Review*
- Huysal, B. (2010) *Milletlerarası Ticari Tahkimde Tahkime Elverişlilik*, İstanbul: Vedat Kitapçılık
- Ildır, G. (2003) Alternatif Uyuşmazlık Çözümü(Medeni Yargıya Alternatif Yöntemler), Ankara, s.170İnternet: Öhrström,M. Chapter XII-SCC Rules by Marie s.818. Web: www.sccinstitute.com/media/.../ohrstrom-2.pdf, 5 Ağustos 2015'te alınmıştır.
- İnternet: Akıncı, Z. Neden İstanbul Tahkim Merkezi, İnterenet: Web: <http://journal.yasar.edu.tr/wp-content/uploads/2014/01/3-Ziya-AKINCI.pdf>, 3 Eylül 2015'te alınmıştır.
- İnternet: Bocker, S. Discovery in International Arbitration The Swedish Approach, s.2 Web: <http://www.mannheimerswartling.se/globalassets/publikationer/discoveryinininternationalarbitration.pdf> adresinden 1 Eylül 2015'te alınmıştır.
- İnternet: Danowsky, P. Arbitration in Sweden-A Quick Guide, s, 2, Web: http://www.danowsky.se/data/f_92_Arbitration%20in%20Sweden%20-%20A%20Quick%20Guide.pdf adresinden 1 Eylül 2015'te alınmıştır.
- İnternet: Dayınlarlı,K. (2000) *Uncitral Kurallarına göre Uzlaşma ve Tahkim*, 1. Baskı, Ankara: Hukuk Yayınları, 8.
- İnternet: Demir, E. Enerji Şartı Anlaşması, Web: <http://www.mfa.gov.tr/enerji-sarti-anlasmasi.tr.mfa>, adresinden 1 Eylül 2015'te alınmıştır.
- İnternet: Emek, U. Uluslararası Ticarete Tahkim, Web: <http://ekutup.dpt.gov.tr/> adresinden 3 Eylül 2015'te alınmıştır.

İnternet: Freidland P.F, (2007), *Arbitration CLAuses for International Contracts*, İkinci Baskı, Cilt 1, Web: http://www.jurispub.com/cart.php?m=product_detail&p=607 adresinden 14 Eylül 2015'te alınmıştır.

İnternet: <http://www.iccwbo.org> 1 Ağustos 2015'te alınmıştır.

İnternet: <http://www.arbitration.org> adresinden 10 Kasım 2015'te alınmıştır.

İnternet: <http://www.enerji.gov.tr> 1 Eylül 2015'te alınmıştır.

İnternet: <http://www.italaw.com> adresinden 10 Kasım 2015'te alınmıştır.

İnternet: <http://www.kazanci.com.tr> 1 Eylül 2015'te alınmıştır.

İnternet: <http://www.lcia.org> 1 Eylül 2015'te alınmıştır.

İnternet: <http://www.lexology.com> adresinden 10 Kasım 2015'te alınmıştır.

İnternet: <http://www.mfa.gov.tr> 1 Eylül 2015'te alınmıştır.

İnternet: <http://www.rega.gov.tr> 1 Eylül 2015'te alınmıştır.

İnternet: <http://www.resmigazete.gov.tr> 1 Eylül 2015'te alınmıştır.

İnternet: <http://www.scc.institute.com> 1 Eylül 2015'te alınmıştır.

İnternet: <http://www.tbmm.gov.tr> 1 Eylül 2015'te alınmıştır.

İnternet: <http://www.wfw.com> adresinden 10 Kasım 2015'te alınmıştır.

İnternet: Lundstedt, J, Arbitration in Sweden and Role of SCC, Web: https://www.google.com.tr/search?q=Swedish+Arbitration+presentation+EN&oq=Swedish+Arbitration+presentation+EN&aqs=chrome..69i57.959j0j8&sourceid=chrome&es_sm=122&ie=UTF-8 , 1 Eylül 2015'te alınmıştır.

İnternet: Petrik,N. Overview of the SCC Investment Caseload s. 2 Web: http://www.sccinstitute.com/media/30004/petrik_article_scc_21june2012.pdf 1 Eylül 2015'te alınmıştır.

İnternet: Rees, H. A. Ceminar on International Comercial Arbitration, s. 3 Web: <http://www.39essex.com/docs/articles/internationalarbitrationseminahr.pdf>. 3 Eylül 2015'te alınmıştır.

İnternet: www.herbertsmithfreehills.com adresinden 10 Kasım 2015'te alınmıştır.

İnternet: <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/1/1-0758.pdf> 1 Eylül 2015'te alınmıştır.

İnternet: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/262870> 7 Temmuz 2017'de alınmıştır.

İnternet: <http://www.hukukmedeniyeti.org/ictihatyazdir.asp?id=84400> / Temmuz 2017'de alınmıştır.

- Julian D. M., Mistelis L.A, Kröll,S. (2003) *Comperative International Commercial Arbitration*, Kluwer Law International
- Kalpsüz, T.(2010). *Türkiye’de Milletlerarası Tahkim*. 2. Baskı, Ankara: Yetkin Yayınları.
- Kalpsüz, T., (2003) Tahkim Anlaşması, Bilgi Toplumunda Hukuk, *Ünal Tekinalp’e Armağan*, Cilt II
- Kanunu, Prof. Dr. Ergin Nomere Armağan, *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*Tanrıver, S. *Arabuluculuk ve Uzlaştırma Kavramları Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Tasarısının Değerlendirilmesi*, Milletlerarası Tahkim Semineri sunumu.
- Kaplan, Y. (2014) *Milletlerarası Tahkimde Usule Aykırılık*, Ankara: Seçkin Kitabevi
- Karademir, E.,(2012-2) *Milletlerarası Kurumsal Tahkim Merkezlerinin Bir Karşılaştırması*, *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*
- Karazincir, A. (2012) *Milletlerarası Tahkim Kanunu Çerçevesinde Uluslararası Ticari Uyuşmazlıkların Çözüm Yolu Olarak Tahkim*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Kaya Caner, B., (2014/3) *Enerji Şartı Anlaşmasının Muvakkatten Uygulanması ve Anlaşmadan Çekilme Hakkında Bir Değerlendirme*, *Ankara Barosu Dergisi*
- Kılavuz, A.K, (2009) *Enerji Şartı Anlaşması Çerçevesinde Uyuşmalıkların Çözümü*, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 13.
- Kılıçarslan E.I., (2012). *Enerji Sektöründe Yabancı Yatırım Uyuşmalıkları ve Uluslararası Tahkim*, Yüksek Lisans Tezi, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Knapp, L., SCC Practice, Emergency Arbitrator Decisions Rendered 2014, s.1, İnternet: http://www.sccinstitute.com/media/62020/scc-practice-emergency-arbitrators-2014_final.pdf 1 Eylül 2015’te alınmıştır.
- Konuralp, C. Z. (2011). *Alternatif Uyuşmalık Çözüm Yolları: Tahkim*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Koral, R. (1947). *Yeni ve Eski Hukukumuzda Tahkim*, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 13(1)
- Lamb, S; D. Harrison; Hew, J. ,Recent Developments in the Law and Practice of Amicus Briefs in Investor-State Arbitration, Kluwer Law International, İnternet: <file:///E:/kadir%20has/documents%20stocholm%202.pdf> Son Erişim tarihi: 28/04/2017
- Magnusson, A., (2012) *SCC Experience of Investment Arbitration Under Uncitral Rules*, s.2, *Euro-Arab Investor-State Dispute Settlement: recent Developments and Future Perspectives Konferansında* sunuldu, Kahire

- Magnusson,A., Havedal Ipp, A. 2017 SCC Rules: Key Changes, İnternet: <file:///E:/2017-03-08-scc-rules-seminar-helsinki.pdf>
- Mistelis, L. (2007), Milletlerarası Tahkim Kurumsal Yaklaşımlar ve Uygulamalar, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*.
- Nar, M.(2012-103) Tahkimin Kamu Hizmetlerine Uygulanma Sorunsalı ve Olası Sonuçlar, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*
- Nomer, E. (2010). *Devletler Hususi Hukuku*.18. Baskı, İstanbul: Beta Basım Yayım.
- Nomer, E., Ekşi, N.,Öztekin Gelgel, G. (2008).*Milletlerarası Tahkim Hukuku*.3. Baskı, İstanbul:Beta Basım Yayım
- Oğuz, A.(2003), *Karşılaştırmalı Hukuk*, 1 Baskı, Ankara: Yetkin Yayınları, s.303.
- Özel, S. Milletlerarası Tahkimde Uyuşmazlığın Esasına Uygulanacak Hukuk, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Sempozyumunda sunuldu, İstanbul.
- Özmumcu, S.(2013-121) Arabuluculuğun Rolü Kolaylaştırıcı ve Değerlendirici Arabuluculuk, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*.
- Özsunay E., UNCITRAL Tahkim Kuralları (2010) yılında Revize Edilmiş Şekliye, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul 2014,8.
- Özsunay, E. (2004). Kurumsal Tahkim Sistemlerinde ve Bazı Ulusal Hukukları Uluslararası Tahkimle İlgili Düzenlemelerinde Geçici ve Koruyucu Önlemler, İstanbul Ticaret Odası Yayın No: 2004-16, 85
- Özsunay, E. , Tahkim Yargılamasında Mahremiyet, İstanbul Ticaret Odası Yayın No: 2004-16
- Özsunay, E., *Uluslararası Ticari Uyuşmazlıklarda Kurumsal Tahkimin Güncel Sorunları*, İstanbul Ticaret Odası Yayın No: 2004-16, s. 38-39.
- Özsunay, M. Tahkim Yargılamasının Temel ilkeleri ve Adil Yargılanma İlkesi Bakımından
- Öztekin Gelgel, G. Milletlerarası Tahkim Kanunu Uygulama Alanı ve Getirmiş Olduğu Önemli Yenilikler, *Ünal Tekinalp'e Armağan*, Cilt II, s. 1081
- Paterson, C.E., Latham & Watkins LLP International Arbitration Newsletter October 2015, İnternet: [file:///C:/Users/HP/Downloads/lw-international-arbitration-newsletter-Oct-2015%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/HP/Downloads/lw-international-arbitration-newsletter-Oct-2015%20(1).pdf) adresinden 10 Kasım 2015'te alınmıştır.
- Polat, M. (2009). *Milletlerarası Usul Hukukunda Arabuluculuk*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- S Ripinsky with K Williams, Damages in International Investment Law (BIICL, 2008) Case Summary Petrobart Limited v The Krygız Republic İnternet:

http://www.biicl.org/files/3912_2005_petrobart_v_kyrgyz_republic.pdf, adresinden 10 Kasım 2015'te alınmıştır.

S Ripinsky with K Williams, Damages in International Investment Law (BIICL, 2008) Case Summary Nycomb Synergetics Technology Holding AB v the Republic of Latvia, İnternet: is.muni.cz/el/1422/podzim2010/MVV61K/um/20201034/Nykomb-Latvia-Abstract.pdf adresinden 10 Kasım 2015'te alınmıştır.

Şanlı, C, *Diğer Müesseseyi Tahkim Yapan Kurumlar*, Milletlerarası Tahkim Semineri'nde sunuldu, Ankara.

Şanlı, C. (2013) *Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları*. 5. Baskı, İstanbul: Beta Basım Yayım

Şanlı, C., Esen, E, Ataman-Fıganmeşe, İ. (2014), *Milletlerarası Özel Hukuk*. 3. Baskı, İstanbul: Vedat Kitapçılık.

Şit, B. (2005), *Kurumsal Tahkim ve Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi*, 1. Baskı, Ankara: İmaj Yayınevi

Sorunlar ve Öneriler-Türk Tahkim Hukuku ve UNCITRAL Kanun Örneği, Milletlerarası Tahkim Konusunda Yasal Bir Düzenleme Gerekir mi? Sempozyumu sunumu..

Tan.M., (2003-23), Stockholm Ticaret Odası Tahkim Enstitüsünde Tahkim, *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*

Tanrıbilir, F., Şit, B. (2002-22) Milletlerarası Tahkim Müessesesi ve Milletlerarası Tahkim

Tanrıver, S. *Arabuluculuk ve Uzlaştırma Kavramları Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Tasarısının Değerlendirilmesi*, Milletlerarası Tahkim Semineri Sunumu

Taşkın, A. (2000). *Hakem Sözleşmesi*. Ankara: Turhan Kitabevi.

Thevenin, N., Baker & Mc Kenzie International Arbitration Yearbook 2011-2012

Tiryakioğlu, B. (2007). Yatırımlar ve Uluslararası Tahkim Arasındaki İlişki: ICSID Tahkimi, *Uluslararası Ekonomi ve Dış Ticaret Politikaları*, 1(2)

Tuygun, S. (2007). *ICSID Tahkimine İlişkin Hakem Kararlarının İcra Edilmesi*, İzmir: Güncel Hukuk Yayınları

Wen D., Bergman L., Comparison Between SCC Arbitration and CIETAC Arbitration,s. 7, İnternet: http://www.biicl.org/files/5712_bergman_15-04-11_biicl.pdf

Wetter Gillis, J. (1988). *Institutional Arbitration in Sweden: A guide to the 1988 Rules of the Arbitration Institute of Stockholm Chamber of Commerce*, AAA'nın Filadelfiya Tahkim Günü sunumu

Wetterfors, J., The First Investor-State Arbitration Award Under The 1994 Energy Charter Treaty Nykomb Synergetics Technology Holding Ab, Sweden ("Nykomb") Vs. The Republic Of Latvia A Case Comment By Jonas Wetterfors, 4 İnternet: is.muni.cz/el/1422/podzim2010/MVV61K/um/20201034/Nykomb-Latvia-Comment.pdf adresinden 10 Kasım 2015'te alınmıştır.

Williams, L., Baker& Mc Kenzie, International Arbitration Yearbook 2014-2015

Yıldırım, N.D. (2002-4) Tahkimin Olumlu ve Olumsuz Yönleri, *Ankara Barosu Dergisi*.

Yılmaz, A. Ç.,(2013). *Uluslararası Enerji Yatırımlarının Korunması*, 1. Baskı, İstanbul: Levha Yayıncılık, 186

Yılmaz, H., (2004-2) Uluslararası Tahkim Örgütlenmeleri, *Ankara Barosu Dergisi*

Yılmaz, İ.(2004). *Uluslararası Yatırım Uyuşmazlıklarının Tahkim Yoluyla Çözümü ve ICSID-Yargıma Yetkisi*, 1. Baskı, İstanbul: Beta Basım Yayım.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : YAZAR, Deniz
Uyruğu : T.C.
Doğum tarihi ve yeri : 1982, Ankara
Medeni hali : Bekar
Telefon : 0532 552 33 84
e-mail : denizyzyr@gmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek lisans	Gazi Üniversitesi	Devam ediyor
Lisans	Ankara Üniversitesi	2003
Lise	T.E.D. Ankara Koleji	1999

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2006-2012	Türk Standardları Enstitüsü	Avukat
2012-2015	Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı	Uzman
2016-Halen	Yüksel İnşaat A.Ş.	Avukat

Yabancı Dil

İngilizce

Yayınlar

-

Hobiler

-

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..

